

Weng Kal Ken Ati Mak ete Bose te.

1 ¹Kale kel, Sunbin-Got em min Yesus Kulais em Weng Kal Ken Ati em talfut kese sang te.

**Ok Da Koyemse Kunum Sion em ^Mesaya
em Deiw Kilelewse em Sang te.**

²Sua e, Sunbin-Got em bontem dim bakamin kunum Aisaya e Sunbin-Got em Mesaya em dulum elote bokolewse weng fitew dim bokoko, fut tem bolomele:

“Ku kilila! Ne nem dabalakamin kunum komisik dabalalii, e nem weng deeko,

kom ibik tolomin em deiw kileleko, memen kelewboke te.^a

³ Kunum waneng banim dim elote, gaanin fian mak gaanomele:
‘Kamok Fian em deiw memen kelina!

Akalem deiwkim aim tem kebe be kilelina!,
gaanin mak angoke te!^b, angse kale.^b

⁴Beli, ok da koyemin kunum Sion e kunum waneng banim dim kel teleko, bomelei, kunum waneng em dim talsiliw kunum waneng ilo Sunbin-Got em kukuyemin weng yangeko, bokoyemomele: “Sili sili nam ibiku kolewko, ibolow famdeko, Sunbin-Got em ibolow gelewemoliwka! Gelewiwi, e yom sili sili kukuw beem yan bakate kulu koyemi, ne yulo ok da koyemoki te.”, yangse kale.^c ⁵Yangei, Sudia aneng fian em kasel so, Selusalem abiw mutuk fian em kasel iso, kawtiw banban bi Sion em mit mewso teleko, fein ikalem sili sili nam kukuw kaim fileliwi, Sion e ilo Yoldan bang ka kel ok da koyemse kale.

^a 1:2 Malakai 3:1 ^b 1:3 Aisaya 40:3 ^c 1:4 Kalan Kunum 13:24; 19:4

⁶Sion e `kamel samal im kalim fasiliw ilim minggibomi, samal kal yewet mak kuluko, akalem kakam falal kelewomelei, sak kuieng a, mong tugul abal a, bete kuw wanenale kunum ete kale.^d

⁷Beli, Sion e kunum waneng alik alik ilo bokoyemomele: “Yu kililina! Nemteben mak kunum mak tolike ye, e Kamok Fian kitil so kasike, nete ki keko, em yan mit mewso unecko, elo dokoleweko, em yan aum sok e ne nam silelewi te.^e ⁸Ne yulo sak ok kuw ok da koyembi kate, Kamokim be yulo fein Sunbin-Finik so ok da koyemoke te.”, yangse kale.

Yesus elo Ok Da Kolewse em Sang te.

⁹Beem ding dim bakate, Yesus e Galili aneng fian em abiw mutuk fian Nasalet be koleweko, Sion em bise aneng kalo em fukun talse kale. Telei, e elo Yoldan bang ka kel ok da kolewse kale. ¹⁰Ok da kolewei, em kut matem tele ding dim bakate, Sunbin-Got em kitil e abiil elo amen amen keko, busok angei, Sunbin-Finik e abim atew awon kawkaw mit elo keemeko, em dim telei, e atemse kale. ¹¹Atemeko, abiil kawtem ete weng mak bokolomele: “Kute nem ibolow mutuk fian so dukembi min kute te. Ne kalfong so katebi te.”, dangse kale.^f

Seten-Ataanim em Yesus elo Kak Kelewse em Sang te.

¹²Beli, Sunbin-Finik e Yesus em ibolow tem elo sililmolewse kasike, e kawtiw banim dim mak elo unecko, ¹³ka kel e, 40 ding kelei, Seten-Ataanim e elo kak kelewse kale. Kak kelewse ding dim bakate, Yesus e kut samal im biliw dim bomelei, Sunbin-Got em yemdakamin finik i teleko, Yesus em anggil elo dawkitil mosiliw kale.^g

Emisik Gelewkabiliw Kunum im Sang te.

¹⁴Beli, deiw mak ding mak kelei, emisik kamok fian Antibas Kelot e ok da koyemkabe kunum Sion elo sok am tem da kolewse kale. Kolewse ding bakate, Yesus e Galili aneng fian ka kel Sunbin-Got em Weng Kal Ken Ati be bokoyemomin talse kale.^h ¹⁵Teleko, kunum waneng ilo bokoyemomele: “Yu kilele kililina! Sunbin-Got em sua ‘Toloke!', angse ding dim e, kameem ding bakalete. Feinka! Sunbin-Got em `gawman ding dim e kame mewso kebe kasike, yu sili sili nam ibiku kolewko, ibolow famdeko, Sunbin-Got em Weng Kal Ken Ati beelo ‘Fein!', dangoliwka!”, yangse kale.ⁱ

¹⁶Beem ding dim e, Yesus e Galili okmun gu dim unbomi, awkunum kumel takam takamin kunum alew mak yetemse kale. Kunum mak

^d 1:6 2 Kamokim 1:8; Matyu 11:8 ^e 1:7 Kalan Kunum 13:25 ^f 1:11 Sim Fut 2:7; Aisaya 42:1; Matyu 12:18; Mak 9:7 ^g 1:13 Sim Fut 91:11-13 ^h 1:14 Mak 6:17

ⁱ 1:15 Matyu 3:2

em wiin e Saimon ete kale. Akalem awkunum em wiin e Andulu ete kale. Yesus aso ilo yetemete: I takam wakal men so takam takabiliwi, e yetemse kale.^j Yetemomi, aso ilo bokoyemomele: “Wee! Kaso yutaka! Kaso yu nelo nenggelew teliw kano, ne yulo kunum waneng kulamin kunum keyemoki te.”, yangse kale.^k Yangei, fein, aso i em yangse weng be fein kiliko, fongate akate ikalem wakal men be welel koleweko, Yesus elo gelew unsiliw kale.

^l Keko beli, e iti nengka uneko, iti alew kunum mak yetemse kale. Mak em wiin e Sekow e, mak em wiin e Sion e, aso ite kale. I Sebidi em muluwel keko, kunuw dim bomi, takam wakal men kileleko, benebomi, alenaliw kale.^m Biliwi, Yesus e ilo gaayemei, aso i em yangse weng be kiliko, alew Sebidi so, akalem aluwbamin kunum iso, kunuw dim ka kel fongate akate koyemeko, aso Yesus elo gelew unsiliw kale.

Aneng Matil em Dim Bise Kunum mak em Sang te.

ⁿ Kaneko beli, Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, alik alik bi uneko, Kabelneam abiw mutuk fian elo uneko, ka kel alenaliw kale. Ka kel bomeliwi, Sabat finengdakamin ding kele ding dim kabalak e, e diwkut Suda kawtiw im wensankabiliw am kawtem uneko, kunum waneng ka biliw biilo kukuyemse kale.^o Kukuyemei, kunum waneng i Yesus em kukuyemse weng be kililomi, yol angsiliw kale. Nimtew angom? “Em nulo bokoyemkabe weng be Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukyemkabiliw kunum im weng emdiw bate. Yesus em weng be auk so kitil so weng kele kai!”^p, angsiliw kasike.^j

^q Im wensankabiliw am ka kel biliw ding mak e, aneng matil em dim be kunum mak belei, i atemsiliw kale. Atemiwi, aneng matil be gaaneko,

^r Yesus elo bokolewomele: “Nasalet kunum Yesus kutaka! Ku noyemomin talbelew a? Ku nulo yeneko, banimomin telew sako? Feinka! Ne kal kelite: Ku Sunbin-Got akalem wiin so amkose kiol kuw kunum kute te!”, dangse kale.^k

^s Dangei, Yesus e weng kitil weng mak bokolewomele: “Fongate akate kimi angeko, kunum be koleweko, unolewka!”, dangse kale.^t

^u Dangei, aneng matil be kunum beelo yan teing so biting biteng kelewеко, gaanin fian kuw gaaneko, fe e, kunum beelo kalis kolewse kale.^l

^v Kolewei, kunum waneng ka biliw kawtiw alik alik i yol angeko, weng bokolew bokolew kelomeliw: “Be nomin eisneng ete? E auk so kitil so kukuyemin kikis mak kukuyemkabe te! E aneng matil biilo kitil so

auk so weng mak bokoyemei, i fongate akate em yangbe weng be kiliko, gelewkabiliw kasike!”, ange ange kesiliw kale.^w Kesomeliwi, Yesus em kanese sang be fongate akate Galili aneng fian em aneng aneng bokoyem yak bokoyem yak keem unsiliw kale.^m

^j 1:22 Matyu 7:28-29 ^k 1:24 Mak 5:7 ^l 1:26 Mak 9:26 ^m 1:28 Matyu 4:24

Wakamin Kal Wanin Kawtiw im Sang te.

²⁹Beli, beem ding dim bakate, Yesus so, akalem ketket teben gelewkabiliw kunum Saimon e, Andulu e, Sekow e, Sion e, alik alik bi Suda im wensan kekabiliw am dim be koleweko, Saimon so Andulu so, awkunum kumel biim am kalo unsiliw kale. ³⁰Unom ete, Saimon em kalel um auk u kal mamin wakamin so abin kon tem akalbu kasike, i Yesus elo fongate akate um kanebu sang be bokolewsiliw kale. ³¹Bokolewiwi, e kiliko, um akal kebu dim elo uneko, um teing kitil woluko, ulo tein koumei, wakamin be fein koumse kale. Koumei, u moko, wanin fuyemsu kale.

³²Keko beli, ataan tem dokong ange dim keko, Sabat finengdakamin ding banim kele ding bakate, kunum waneng i wakamin kal wanin kawtiw so, aneng matil im dim biliw kawtiw so, kawtiw banban bi Yesus em mit yemde talsiliw kale. ³³Telesomeliwi, Kabelneam abiut mutuk fian kaem kasel banban i teleko, Yesus em be am beem abisom mewso mosiliw kale. ³⁴Keko beli, e wakamin kal wanin kawtiw banban bi okmino koyemsomi, aneng matil mali kawtiw im dim biliw aneng matil banban akati takala koyemse kale. Takala koyemei, aneng matil im kaim weng bokoliw weng beelo “Ayem! Yu kimi angoliwka!”, yangse kale. Nimtew angom? Aneng matil bi kal keliwete: “Yesus be Sunbin-Got em Min ete kai!”, angeko, kal kebiliw kasike.ⁿ

Galili Aneng Fian Kakamele em Sang te.

³⁵Beli, kutiliw fian kelei, ataan telinba sele ding dim bakate, Yesus e teineko, aneng be koleweko, kawtiw banim dim mak elo Sunbin-Got eso weng bokolomin unse kale.^o ³⁶Weng bokose ding dim bakate, Saimon so, akalem akunum so, ikati teineko, Yesus elo fenem unsiliw kale. ³⁷Fenem uneko, elo atemeko, bokolewomeliw: “Kutaka! Kunum waneng banso mak kulo fenem kakabiliw te!”, dangsiliw kale. ³⁸Dangiwi, e yan weng mak bokoyemomele: “Kunum waneng ilo Sunbin-Got em weng kukuyemomin beem mongom talsi kasike, ne abiw mak abiw mak unesomelii, ilo kukuyemkabi te. Kasike kame, nu abiw kale koleweko, iti abiw nengso nengso unuma ol!”, yangse kale.

³⁹Yangei, fein, i aneng ka be koleweko, Galili aneng fian em abiw abiw alik alik kakabomeliwi, Yesus e Suda kawtiw im wensankabiliw am dim kel kukuyemkabomelei, aneng matil kawtiw im dim biliw aneng matil takala koyemkakamele kale.^p

^Bulul Abung Fian so Kunum mak em Sang te.

⁴⁰Deiw mak ding mak, kunum ^bulul abung fian so kelebe kunum mak Yesus em mit mewso teleko, katin bukbuk teinsomi, elo kitil weng

ⁿ 1:34 Mak 3:10-12 ^o 1:35 Matyu 14:23; Mak 6:46 ^p 1:39 Matyu 4:23; 9:35

kuw bokolewomele: “Ku auk so kunum kasike, kukalem ibolow kuw gelewsomi, nelo iti mali im kiin dim e kais ati kuw kenemolewka o!”, dangse kale. ⁴¹Dangei, Yesus e ibolow kinkin kelewko, akalem teing deeko, beem kal dim dukuko, bokolewomele: “No dokokemo yo! Kame kais ati kuw kela!”, dangse kale. ⁴²Dangeko, fongate kuw em kal dim em bulul abung fian be atin kuw wokminolei, kunum beem kal anggil be iti Sunbin-Got em kiin dim e kais ati kuw kelewse kale. ⁴³Kelewei, Yesus e elo dabalaeko, weng kitil weng mak bokolewomele: ⁴⁴“Ku kanelom mali kawtiw mak ilo ikati bokoyemokolew te! Kukalem kuw Selusalem abiw mutuk fian katiw elo uneko, Sunbin-Got em am yol kunum ayem beem afak kunum biim mit mewso unesomi, kom iti kais kelew kal be ilo kukuyemolewka! Kukuyemsomi, Moses em sua kel iti kal kais kemin em kukuyemin beem dulum elote “Yu kanelina!”, angse weng be gelewolewka! Keko beli, mali im kulo katemiw ding dim bakate, i nem kanekambi be atemsomi, nem kitil fian be fein kal kelokoliw te.”, dangse kale.⁴⁵ Dangse kate, kunum be Yesus em be dim koleweko, em dangse weng be sakalaw keko, weng bo bo kelewko, akalem kal dim em kanelewse em sang be bokoyem tem bokoyem tem keem unse kale. Kaneko beli, Yesus e ki keko, kawtiw im kiin dim kaim dim kel mali abiw mutuk fian kawtem uninba kese kasike, e kawtiw banim dim kuw ke alenale kale. Bomelei, kawtiw banban i ikalem abiw abiw be koleweko, em fukun unsiliw kale.

Yout Nam Kunum mak em Sang te.

2 ¹Mali ding mak banime ding dim e, Yesus e iti Kabelneam abiw mutuk fian elo unse kale. Unesomelei, abiw kasel bi em teleko, am mak unse sang kilisiliw kasike, ²kunum waneng banban mak teleko, em be am be gek geko, abin dolon gel so banim kesiliw kale. Beli, Yesus e talsiliw kunum waneng biilo Sunbin-Got em weng kukuyemse kale.

³Keko beli, ketket teben kel kunum mak i yan yout nam kunum mak debele talsiliw kale. ⁴Teleko, “Yesus em mit mewso debele unuma o!”, angsiliw kate, “Am be gekbiliw!”, angomi, i yout kunum beelo am gong elo debele uneko, Yesus em mobe dim em mewso dim kel am kon fat kelewsomi, yout nam kunum so, akalem akalkemin dim beso, alik alik be ma kuw sok giko, malak da kolewsiliw kale. ⁵Kolewiwi, Yesus e ikalem fein ibolow be ateyemeko, yout kunum beelo bokolewomele: “Aul kutaka! Kom ibolow sili sili nam akal ne kuluko, kokemika!”, dangse kale. ⁶Dangei, ka biliw Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum i Yesus em dangse weng be kiliko, yol angeko, ikalem ibolow tem kel bokolew bokolew kelomeliw: ⁷“Yakai! Nimtew

^a 1:44 Kunum Ayem 14:1-32

angom ete kunum be weng be bokolewbe ye? E Sunbin-Got em abin kuluko, em wiin dawkatikabe te! Fein! Sunbin-Got ete kuw ki keko, mak kunum mak em ibolow sili sili nam kulu koloke te.”, ange ange kesiliw kale. ⁸ Angiwi, angbiliw beem ding dim bakate, Yesus e akalem ibolow tem kel biim ibolow tem bokolew bokolew keliw weng be kal keko, ilo yan weng mak bokoyemomele: “Yu nimtew angom ete weng banso banso kebomi, ibolow tem tem kebiliw a? ⁹ Ne yout nam kunum beelo bokolewomeli: ‘Kom ibolow sili nam be kulu kokemika!', angi tewe, weng be fian weng kele sako? Angeko, elo bokolewomeli: ‘Ku teineko, kukalem akalkemin dim be kingtiko, kakama!', angi tewe, dangoki weng be fong gel weng kele sako? Babo! ¹⁰ Kate, yom kilele kal keko, ‘Sunbin-Got e Kawtiw Aul nem dim elo kitil auk so be dunembe kasike, ne ki keko, kawin dim kaleem kunum waneng im ibolow sili sili nam sak misim kuw kulu koyemkabi te.', nangbiliw beem mongom ete yu kame kilele kiliko, atemina!”, yangse kale. Yangko, kunum yout nam kunum beelo bokolewomeli: ¹¹ “Kame kutaka! Ku teineko, kukalem abin kon be kulu auleko, kukalem am elo una!”, dangse kale. ¹² Dangei, yout nam kunum be fongate akate baba teineko, akalem akalkemin abin kon be kulu auleko, kut unei, i atemsiliw kale. Keko beli, ka biliw kawtiw i kanele eisneng be atemeko, yol angeko, Sunbin-Got em wiin fian daoleweko, bokolomeliw: “Feinka! Sua e, kalakaneko eisneng mak nu ateminba kekabuluw te!”, ange ange kesiliw kale.

Matyu Elibai em Sang te.

¹³ Beli, Yesus e iti am be koleweko, Galili okmun benggew kalo unomin kese kale. Kelei, kunum waneng alik alik bi eso makuw bonggusomeliwi, e ilo kukuyemkem diliko, unse kale. ¹⁴ Unbe ding dim be, e mak kunum mak atemse kale. Kunum be Alfius em min Elibai^r ete kale. Kunum be akalem kawtiw ilo maka keyemkabe Ulom abiw mutuk fian beem aluwkabe kunum kese kale. Kesomi, akalem tum win kulamin am tem teinse ding dim bakate, Yesus e elo atemeko, elo gaalewomeli: “Ku nelo nenggelew tala o!”, dangse kale. Dangei, e em gaalewe weng be kiliko, moko, Yesus elo fein gelew unse kale.

¹⁵ Gelew unesomelei, Yesus e Elibai beem am kel wanin wanomin unse kale. Unse kate, on kisol fokoliwi, deimaliw kawtiw banban so, mali kawtiw Suda kawtiw im sawa weng afak keko, binba sakok kebiliw kawtiw iso, kawtiw banban bi Yesus elo gelewakabiliw kasike, alik alik kawtiw bikati Elibai beem am kuw bonggusomi, wensan teineko, Yesus eso em gelewakabiliw kunum iso, wanin fian mak wansiliw kale. ¹⁶ Wanbomeliwi, mali ^Falisi kunum im Sunbin-Got em kukuyemin weng

^r 2:14 Kal kunum i ibolow fukunomeliw: Elibai em wiin mak e Matyu ete kale.

kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum i Yesus em kanebe be atemeko, “Ebe! On kisol fokoliwi, deimaliw kawtiw so, sawa weng afak keko, binba sakok kebiliw kawtiw iso wanin wanbe kae!”, angomi, atemeko, weng nutnut weng bokolew bokolew kesomi, Yesus em gelewkabiliw kunum biilo dakalalomeliw: “Nimtew angom ete kunum be kunum waneng sili sili nam so, kisol fokoliwi, deimeliw kunum kukuw wa kekabiliw kunum iso, bongguko, ok wane, wanin wane wanakabe a?”, yangsiliw kale.^s ¹⁷Yangeko, dakalakamiwi, Yesus e im weng bakabiliw weng be kiliko, ilo yan weng mak bokoyemomele: “Abung geyebin kunum e wakamin banim kawtiw ilo dokoyeminbakabe kate, wakamin so kebiliw kawtiw ilo kuw dokoyemkabe te. Feinka! Ne kiol kunum waneng kawtiw im dulum telinba te. Sili sili kunum waneng ilo gaayemomin beem mongom ete talsi te.”, yangse kale.

Ming Kukuw so Kikis Kukuw so Nam Bongguliw em Weng te.

¹⁸Beli, kawtiw ok da koyemin kunum Sion em gelewkabiliw kunum so, ^Falisi kunum im gelewkabiliw kunum iso, alik alik bi wanin tokomin kukuw gelewkabiliw kasike, mali kawtiw mak teleko, Yesus elo dakalalomeliw: “Sion so, Falisi kunum so biim gelewkabiliw kunum i deiw mak deiw mak ding e wanin tokokabiliw kate, nimtew angom ete kom gelewkabiliw kunum i wanin wanenkakabiliw a?”, dangsiliw kale. ¹⁹Dangiwi, Yesus e ilo kal kikis kemin dawol em fakam weng mak bokoyemomele: “Kunum mak em waneng kulei, kikis yemkal biim wanin wanbomi, wensanbiliw kawtiw iso biliw ding dim bakate, mali yu ki keko, bokoyemomeliw: ‘Kame yu wanin wanomin be tokolina!', angokoliw sako? Babo! Waneng kuluse kunum beem yuso be ding dim e, yu kanelom wanin tokolokoliw te! ²⁰Kate deiw mak ding mak em keloke ding dim kabalak e, waneng kuluse kunum be iso binba keloke kasike, i elo nam atemiw te. Beem ding dim kabalak be, akalem akunum kusel ikati fein wanin tokolokoliw te.”, yangse kale.

²¹Yangesomi, iti fakam weng mak bokoyemomele: “Mali kawtiw mak i ilim anung kikis mak kuluko, ming em dim elo nam beneliw te. Nimtew angom? Kaneliw tewe, ilim beem gingiw ding dim e, ilim kikis be fong betel kebomi, kilelsiliw ilim be fufuw keko, iti atin kuw wa wa kelewoke kasike.

²²Yu kililina! Nem weng kikis e ^wain ok kikis em kiskiw atew te. Mali kawtiw mak i wain ok kikis be wain ok sen ming tem elo nam daliw te.^t

^s 2:16 Matyu 11:19 ^t 2:22 Suda kawtiw im kukuw e kanekote: Iémeme asomi, beem kal kulu beneko, ok sen kelewabiliw te. Beli, wain ok kikis e ok sen beem tem dako, dukubiliw tewe, tiak ding keko, ding fenbiliwi, wain ok be fasusomelei, gekeko, ok sen be wenkabe te.

Daliw tewe, wain ok kikis be wain ok sen ming tem daliw be dakaleko, wain ok beem kitil e ok sen be bikineko, kawtoloke te. Kawtolei, wain ok akal, ok sen akal atin kuw wa keloke kasike. Feinka! Wain ok kikis be wain ok sen kikis tem elo akalem tem dakamoliwka!", yangse kale.

Finengdakamin Ding Sabat Alew em Sang te.

²³Beli, deiw mak ding mak, iti finengdakamin ding Sabat kele ding dim e, Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, i ^wit wanin bilal musun mak em mutuk fok unsiliw kale. Unbomeliwi, akalem gelewkabiliw kunum bi wit sen falit de mayak dako, dakaluko, wanen diliko, yak yak unsiliw kale. ²⁴Kem diliko, unbiliwi, mali ^Falisi kunum mak im kanesiliw be yetemeko, Yesus elo bokolewomeliw: "Wee kutaka! Nimtew angom ete kunum bi finengdakamin ding Sabat kaleem kukuw gelewinba kesomi, sak sakok kuw gelewkabiliw a?", yangsiliw kale.^u ²⁵Yangiwi, Yesus e ilo yan weng mak bokoyemomele: "Yu kililina! Yu sua kel emisik kamok fian ke alenale Debit em kanese sang mak teing bokoko, ateminba kebiliw sako? Deiw mak ding mak, em emisik kamok fian kelinba kese ding kabalak e, eso akalem awkunum kusel iso, i wanin sukum kesomi, yemen tew teinsiliw kasike,^v ²⁶i Sunbin-Got em yol am kawtem unsiliw kale. Beem ding dim bakate, Abiatal e kunum ayem sel kebise kale. Kebomelei, Debit e am yol beem dukusiliw ^belet wanin ayem be kuluko, waneko, akalem iso biliw kunum bikati yemense kale. Kate, Sunbin-Got em belet wanin ayem be Sunbin-Got em am yol em kunum ayem kunum bikalem kuw wanakabiliw wanin kate kale.", yangse kale.^w ²⁷Yangeko, iti weng makso ilo bokoyemomele: "Yu kilele ibolow fukunina! Sunbin-Got e finengdakamin ding Sabat dukuko, kawtiw biim dulum keyemale kale. Feinka! E kawtiw dukuko, finengdakamin ding Sabat beem dulum kelinba kese te.^x ²⁸Kate yu kililina! Nakalem ete Kawtiw Aul keko, Kamok Fian kebi kasike, ne finengdakamin ding Sabat beem sawa kale bakilewkabika.", yangse kale.

3 ¹Yangsomi, Suda kawtiw im wensankabiliw am kawtem unse kale. ²Beem ding dim bakate, teing kuan fom yout kese kunum mak belei, e atemse kale. ²Keko beli, mali ka biliw kunum mak Yesus elo kiin kiin kelewko, "Finengdakamin ding Sabat kabalak be, teing kuan fom yout ke alakabe kunum beelo okmino kolewei, ken keloke yake?", ange ange keko, atemsiliw kale. Nimtew angom? I elo geelewomin em mongom deiw fenbomi, atemsiliw kasike. ³Atemiwi, e teing wa so kunum beelo bokolewomemele: "Kutaka! Kawtiw biim kiin dim kaleelo tala!", dangse kale. ⁴Dangeko, kawtiw ka biliw kawtiw biilo bokoyemomele: "Kame ne yulo

^u 2:24 Sawa Weng 23:25 ^v 2:25 1 Samuel 21:1-6 ^w 2:26 Kunum Ayem 24:5-9

^x 2:27 Sawa Weng 5:14

dakalakamin mak dakalalo yo! Yu kililina! Mali kawtiw mak mali ilo ken kukuw so, im finik so dokoyemkemin kukuw so, keyemiw tewe, kanekabiliw be finengdakamin ding Sabat beem sawa ki keko, Sunbin-Got em kiin dim e kiol kuw keloke sako? Beni, mali kawtiw mak mali isik wa kukuw so, yenomin kukuw so, keyemiw tewe, be Sabat beem sawa ki keko, Sunbin-Got em kiin dim e kiol kuw keloke sako?", yangeko, dakalase kale. Dakalalei, i kimi tete angeko, yan weng mak banim kelewsiliw kale.^y ⁵Kebomeliwi, Yesus e kunum waneng ka biliw kawtiw biilo ibolow kaisuw so kale yetem kale yetem kebomi, im ibolow kau angebiliw beem mongom ete ibolow sakik fian kuluko, kunum teing wa so kunum beelo bokolewomele: "Kom teing e kileleko, dilal!", dangse kale. Dangei, fein, kunum beem teing e ken ati kese kale. ⁶Kelei, ⁷Falisi kunum bi em kanele be atemeko, fongate akate am be koleweko, emisik kamok fian Antibas Kelot em mali kunum mak iso weng bokolew bokolew kesomeliwi, bokoyemomeliw: "Nu nono deiw ete Yesus kalete aluwi, e kuanoke ya?", ange ange kesiliw kale.^z

Kawtiw Banban Yesus elo Gelewsiliw em Sang te.

⁷⁻⁸Beli, Yesus so akalem gelewakabiliw kunum iso, i Kabelneam abiw mutuk fian be iti koleweko, Galili okmun benggew kalo unsiliw kale. Beem ding dim bakate, Galili aneng fian kasel o, Sudia aneng fian kasel o, Selusalem abiw mutuk fian kasel o, Idumia aneng kasel o, Yoldan bang em mali aneng biliw kasel o, Tail so Saidon abiw mutuk fian alew biim kasel o, kawtiw banban bi elo gelew talsiliw kale. Nimtew angom? I Yesus em auk so kitil so einsneng kelewse em sang kiliko, em fukun talsiliw kasike. ⁹⁻¹⁰Talsiliw ding dim bakate, Yesus e wakamin kawtiw banban kilelyemse kate, wakamin kawtiw banso banso em mit mewso teleko, "Elo melelew unuw kano, ken keluma o!", ange ange kesomi, aneng be gek gek kesiliw kale. Gek kesiliw kasike, e akalem gelewakabiliw kunum biilo bokoyemomele: "Kunuw mak de teleko, num unomin deiw memen kelina!", yangse kale.^a

¹¹Kanebe ding bakate, aneng matil im dim biliw kawtiw mali mak i Yesus elo atemeko, em mit mewso kel katin bukbuk angeko, gaaneko, bokolomeliwi: "Ku Sunbin-Got em Min kute te!", dangsiliw kale.^b

¹²Dangiwi, e kitil nam weng mak bokoyemomele: "Yu kanelom mali kawtiw mak ilo weng kale kaim dim dakamokoliw te!", yangse kale.^c

Kalun kel Kalan Kunum im Wiin te.

¹³⁻¹⁴Beli, Yesus e amgu tикин dim mak uneko, akalem ibolow fukunin kuw geleweko, kalun kel kunum mak gaayemei, i fein em mit mewso

^y 3:4 Iluk 14:3 ^z 3:6 Matyu 22:15-16 ^a 3:9-10 Matyu 14:36 ^b 3:11 Iluk 4:41

^c 3:12 Mak 1:34

tasliliw kale. Teliwi, e ilo akalem wiin so amkoko, akalem so bomi, kakabiliw kunum koyemeko, “Nem kalan kunum yute te!”, yangse kale. ¹⁵ Yangeko, auk so kitil so mak duyemse kasike, i ki keko, aneng matil ilo takala koyemiwi, i biim yangsiliw weng be kiliko, fein gelewsiliw kale. ¹⁶ Kalun kel kunum biim wiin e kanekote:

Saimon e — Saimon em wiin mak e Fita^d kale.^e

¹⁷ Sekow so Sion so — Aso i Sebedi em muluwel alew ite te. I ibolow sakalala kunum kesiliw kasike, Yesus e aso ilo wiin makso duyemeko, “Boanelges”, yangse kale. Wiin beem mongom ete “Ibolow Kiman Kunum” te.^f

¹⁸ Andulu e,

Filiw e,

Batolomyu e,

Matyu^g e,

Tomas e,

Sekow e — Alefius em min kale.

Tadius e,

Saimon e — E Ulom abiw mutuk fian em wonuk so kunum iso maka keyemale kunum kale.

¹⁹ Sudas e — E Iskaliot abiw kunum kesomi, Yesus elo maka kawtiw im teing dim dase kunum ete kale.

“Seten-Ataanim em Kitil so Aluwbaelew!”, Dangsiliw em Sang te.

²⁰ Beli, Yesus e iti akalem am unse kale. Unei, kunum waneng banban mak talsiliw kasike, Yesus so akalem angin iso im wanin wanomin ding banim kesiliw kale. ²¹ Beem ding dim bakate, akalem kaim atuk i em kanelewse sang be kiliko, teleko, beem dulum bokolomeliw: “Yakai! Kunum kale ibolow teifulubin kunum kebe te！”, angeko, elo aluwomin unsiliw kale. ²² Unsiliw kate, mali Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum i Selusalem abiw mutuk fian kolew teleko, bokolomeliw: “Babo! Belsebul^h e akalem dim be kae! Kunum be aneng matil im kak yetebe finik beem kitil ete kuw aneng matil takala koyem kebe te！”, angsiliw kale.ⁱ ²³ Angiwi, Yesus e kawtiw ka biliw biilo gaayemei, i fein em mit mewso teliwi, e weng mak bokoyemomele: “Yu nimtew ibolow fukunbiliw a? Seten-Ataanim e ki keko, akalem ete takala kolewoke sako? A babo! Yu fakam weng kale kilele kililina! ²⁴ Kunum mongom mak i amen kuw amen kuw kesomi, gaanbiw tewe, fein, kunum mongom beem kitil e banimsomi, kuminoke te. ²⁵ Auk diw alew diw

^d 3:16 Gilik im weng sin e wiin beem mongom e kanekote: “Feis Tum”. ^e 3:16 Sion 1:42

^f 3:17 Iluk 9:54 ^g 3:18 Matyu em wiin mak e Elibai te. (Mak 2:14) ^h 3:22 Seten-Ataanim em wiin mak e Belsebul te. ⁱ 3:22 Matyu 9:34; 10:25

yangdel ikalem akate amen kuw amen kuw kesomi, ganbiw tewe, fein, ikalem bonggu beliw wiin be banimsomi, kuminoke te.²⁶ Beemdiw, Seten-Ataanim em angin i amen kuw amen kuw kesomi, ganbiw tewe, em kitil e banimsomi, kuminei, e atin kuw sakoke te.²⁷ Yu kame kilele kililina! Seten-Ataanim e mak kunum mak on balam so kunum mak atew kebe te. Kate nakalem ete, nanew kunum atul nam kunum mak emdiw kesomi, teleko, on balam so kunum beelo dawkatikoko, sok so net kelewsomi, em on kisol eisneng be, alik alik kulu dakiloki kunum nete te.

28-30 Yu kilelbi boliwka! Yu nem kanekabi be atemeko, nelo bokonemomeliw: ‘Aneng matil mak em dim be kai!’, nangbiliw kate, yu nem weng kale kame kilele kililina! Nimin kawtiw ite mak sili sili kukuw keko, bomi, mali biliw im wiin dawkatiko, wa keliw tewe, Sunbin-Got e biim kanebiliw kukuw wa be sak misim kulu koyemoke te. Kate, nimin kawtiw ite mak Sunbin-Finik elo weng milewiw tewe, Sunbin-Got e biim milewbiliw weng be, itel nam kulu koyeme te. Kanebiliw kawtiw biim dulum elote sili sili nam beem sen e diwkuw diwkuw boke te.”, yangse kale.

Kante Yesus em Fein Kaim Atuk Kebiliw a?

³¹ Beli, Yesus em auk so, akalem awkunum kumel so alik alik bi em fukun teleko, akalem be am be kut kawtem kel moko, bomi, weng mak dababalomeliw: “Ku num fukun tala o!”, dangsiliw kale.^j ³² Dangbiliw ding dim bakate, kawtiw banban mak Yesus elo falal koleweko, ka teinsiliw kale. Keko beli, i elo bokolewomeliw: “Kauk o, kom kawkunum kumel o, ikati kulo fenem teleko, kut tem ka kel kom ding feneko, biliw kae.”, dangsiliw kale. ³³ Dangiwi, e bokoyemeko, dakalalomele: “Nem yem o, nawkunum kumel o i kanete a?”, yangeko, ³⁴ kawtiw ka teinbiliw kawtiw im dulum elote kienguen fubelet mali fen mali fen kesomi, bokoyemomele: “Kawtiw kali kuw yu nem yem o nawkunum kumel o yute te. ³⁵ Nimtew angom? Sunbin-Got em ibolow fukunin elo gelewbiliw kawtiw bite kuw, nawkunum kumel o, waneng aul kumel o, yem o, keko, biliw bakate.”, yangse kale.

^Wit Dem Kaimin em Fakam Weng te.

4 ¹Beli, deiw mak ding mak e, Yesus e iti am be koleweko, Galili okmun benggew dim ka kel kalo teliw kunum waneng ilo kukuyemse kale. Kukuyemei, kunum waneng banban mak Yesus em fukun talsiliw kasike, e kawtiw bi benggew dim ka kel koyemeko, ^kunuw dim kawtem teineko, ilo weng bokoyemsomi,^k ²kukuyemin banso mak fakam weng dim elote keko, ilo bokoyemse kale.

^j 3:31 Mak 6:3; Sion 2:12; Kalan Kunum 1:14 ^k 4:1 Mak 3:7-9; Iluk 5:1-3

E bokoyemomele:^l 3-4 “Yu nem weng kale kilele kililina! Mak kunum mak ^wit dem kuluko, akalem musun fukalale tewe, mali dem mak deiwkim dim kuminei, fongate akate awon i teleko, wanekabiliw te. ⁵ Wit dem mali mak kawin fong gel tum dim kuminko, fongate akate diwing keloke kate, ⁶ kimkim dabala tum dim kelei, ataan kitil nam tele ding dim bakate, ais meneng kale fongate akate geetkabe te. ⁷ Wit dem mali mak wolu dim kuminei, itel ningning so kasi kolewei, kot nam keko, tebelinba kekabe kasike, dem mak gilalinba kekabe te. ⁸ Kate, wit dem mali mak kawin ken deeng dim mitomelei, tebeleko, fian keko, bamki so kesomi, dem fufu mak e 100 kelei, mak e 60 kel kelei, mak e 30 kel kelei, dem gilakabe te.”, yangse kale.

⁹ Yangesomi, weng makso bokoyemomele: “Ibolow tem fukalel biliw kawtiw yutaka! Yu weng kale kilele kiloliwka!”, yangse kale.

¹⁰ Yangei, kawtiw banban biim Yesus iti kolewsiliw ding bakate, Yesus em kalun kel kalan kunum iso, mali eso kakabiliw kunum waneng iso, i bongguko, dakalalomeliw: “Fakam weng beem mongom e nimtew a?”, dangeko, elo dakalasiliw kale. ¹¹ Dakalaliwi, e yan weng bokoyemomele: “Sunbin-Got esik yulo akalem ^gawman ding dim em ibolow win sang kale kaleyemkabe te. Kate, mali kawtiw nem angin keko, binba kebiliw kawtiw i sak nem fakam weng alik bete kuw kilikabiliw kasike,

¹² ‘i weng be fein atemeko, kal kelewinba kekabiliw te.

I kilikabiliw kate, weng beem mongom e i kilele dolon kuw kelewinba keko, akokow kekabiliw te.

Mesik esik i ikalem sili sili nam ibiku kolewko, ibolow famdeko, Sunbin-Got em ibolow gelewokoliw kasike! ”,

angeko, yangse kale.^m

^Wit Dem Fakam Weng beem Mongom te.

¹³ Yangeko, e ilo dakalalomele: “Fakam weng beem mongom e yu akokow kebiliw sako? Akokow kebiliw tewe, yu nono keko, mali fakam weng kiliko, dolon kelokoliw a? Kate yu beem mongom kame kililina!

¹⁴ Kunum ^wit ais dem fukulakabe kunum be Sunbin-Got em weng bete fukulakabe te.

¹⁵ Mali deiwkim dim kumin mitkabe wit ais dem beem mongom e kanekote: Sunbin-Got em weng be kilibomi, elo “Fein!”, dangbiliw kate, Seten-Ataanim e fongate akate teleko, im ibolow tem beem kulubiliw weng be iti kulu koyemkabe kawtiw biim kiskiw ite te.

¹⁶ Tum dim mitkabe mali ais dem beem mongom e kanekote: Sunbin-Got em weng kiliko, fongate akate kalfong fian kelewbiliw kate, ¹⁷ i weng be im ibolow mutuk tem kel kilele men diw kel dukulinba kekabiliw kawtiw

^l 4:2 Matyu 13:34; Mak 4:33-34 ^m 4:12 Aisaya 6:9-10; Kalan Kunum 28:26-27

im kiskiw ite te. Deiw mak ding mak weng beem dulum elote sakik ilum mak kawtiw biim dim telei, mali kawtiw mak i ilo weng beem dulum elote yenomin ibolow keyemiu tewe, kawtiw bi fongate akate weng be iti kolewkabiliw te.

¹⁸ Wolu dim aim tem kuminkabe ais dem beem mongom e kanekote: Sunbin-Got em weng fongate kuw kiliko, unekabiliw kate,¹⁹ i on kisol so, kawin dim em eisneng so, beem ibolow kuw kelewabiliw kawtiw im kiskiw ite te. I on kisol beem ibolow kuw tiaktiak kelewabiliw kasike, i Sunbin-Got em weng elo dawkatiko, kelew bomeliwi, em weng be im dim kel dem gilaliba kekabe baka te.”

²⁰ Kate, kawin ken deeng dim kumineko, dem ken gilakabe ais dem beem mongom e kanekote: Sunbin-Got em weng kiliko, ken dolon ibolow aluwabiliw kunum waneng im kiskiw ite te. Kunum waneng bi ais dem emdiw banban gilalokoliw te. Mali im dem e fufu 100 kel kelei, mali im dem e 60 kel kelei, iti mali im dem e 30 kel keloke te.”,

yangeko, akalem gelewabiliw kunum biilo fakam weng beem mongom e kaim dolon dim kuw dase kale.

Yongom Dong em Fakam Weng te.

²¹ Beli, e ka biliw kwatiw ilo iti weng mak bokoyemomele: “Yu yongom dong mak aileko, mesesem eisneng so kasi kolewbiliw sako? Bayo! Abisom dim kel ail kolewbeliw kano, mali kawtiw i yongom dong atemomi, fein am matem telemoliwka!^o ²² Yu kililina! Bi e, mesesem eisneng mak kame okmobe be, fein fitewoke te. Beemdiw, yawal kebe eisneng mak be, bi e, fein kaimei, kawtiw kal kelewokoliw te.”, yangse kale.^p ²³ Yangesomi, weng makso bokoyemomele: “Ibolow tem fukalel biliw kawtiw yutaka! Yu weng kale kilele kililoliwka!”, yangse kale.

²⁴ Yangeko, iti bokoyemomele: “Yukal nem kukuyemin weng kale kilele kiliko, aluwaboliwka! Yu kun kuluko, nem kukuyemin weng kale kilele kiliko, kuliw tewe, Sunbin-Got e yom ibolow be dolon kuw keyemeko, iti kal fian makso makso dukayemboke te.^q ²⁵ Feinka! Mali kawtiw mak i weng kale kilele kiliko, gelewemiu tewe, Sunbin-Got e im fukunin ken ati be makso bamki keyemboke te. Kate mali kawtiw mak i weng kale kilele gelewini ba keliw tewe, Sunbin-Got e im atuk fong gel kulusiliw atuk bakati fein kulu koyem keemoke te.”, yangse kale.^r

Ais Dem Kailei, Emikel Gilase em Fakam Weng te.

²⁶ Yangeko, iti fakam weng mak bokoyemomele: “Sunbin-Got em ^gawman ding dim e ais dem kailei, emikel kuw dem gilakabe ais dem emdiw te.

ⁿ 4:19 Matyu 19:23-24 ^o 4:21 Matyu 5:15; Iluk 11:33 ^p 4:22 Matyu 10:26; Iluk 12:2

^q 4:24 Matyu 7:2 ^r 4:25 Matyu 13:12; 25:29; Iluk 19:26

Kunum mak uneko, akalem deeng dim ais dem mak fukulale tewe,
 27 taw banim mililiw banim e, e sak ding fenbomelei, ais dem be emikel
 kuw tebeko, fian keloke kate, kunum be beem tebekemin em mongom
 e akokow so keloke te. 28 Feinka! Kawin akalem ete ais dem beelo kitil
 dulewei, e emikel kuw dem gilaloke te. Emisik e sen tebei, emteben e
 bokbok kesomelei, fe e, fein dem gilalaloke te. 29 Dem gilako, yom keloke
 ding dim kabalak e, musun kayak be sakam dang atul nam mak kuluko,
 uneko, giti goto giti goto kelewko, wanin dem be kuluko, am de unoke
 te.”, yangse kale.^s

Iti Ais Dem mak em Fakam Weng te.

30 Beli, Yesus e iti weng mak bokoyemomele: “Sunbin-Got em ^gawman
 ding dim em sang e nono eisneng atew a? E nomin fakam weng atew a?
 31 Em gawman ding dim e ais dem fong gel atew te. Mak kunum mak
 ais dem atin kuw fong gel mak be kuluko, 32 akalem musun dim kailoke
 te. Kailei, ais dem be tebeko, fian keloke ding dim bakate, e sen fian
 kuw kesomi, nanew musun ais bakilewei, ais teing tiaktiak kelei, awon
 i em teing takam dim kel teineko, ais beem takak dim be ikalem aim
 gelokoliw te.”, yangse kale.

33 Yangse ding dim bakate, Yesus e kawtiw ka biliw kawtiw biilo
 diwkuw diwkuw fakam weng kuw bakayemkamale kale. E weng ati so
 kuw bokoyemkabe kasike, em weng kilibisiliw kawtiw bi em yangse
 weng beelo gal kelinba kesiliw kale. 34 Fein. E kawtiw alik alik biilo
 fakam weng kuw bakayemamele kate, fakam weng beem mongom ete
 e ibik ete akalem gelewkabiliw kunum waneng ite kuw kilele kaim dim
 dase kasike, i fakam weng be kiliko, kilele mongom so kal kesiliw kale.

Suuk Inim Fian beem Kitil Okilewse em Sang te.

35 Beem ding dim em ataan tem unomin kis kele ding bakate, Yesus
 e akalem gelewkabiliw kunum biilo bokoyemomele: “Okmun mali elo
 unuma!”, yangse kale. 36 Yangsei, i em yangse weng be kiliko, ka biliw
 kawtiw banban biilo koyemeko, ikati em teinbe kunuw dim kawtem
 unesomeliwi, eso iso makuw okmun mali elo unsiliw kale. Unsiliw ding
 dim kabalak e, mali kunuw makso mak iso unsiliw kale.

37 Im unbiliw ding dim bakate, suuk inim inkal so mak teleko, ok fok
 fok matem alelem teleko, kunuw dim unbiliw dim matem talse kasike,
 kunuw be wenomin kis kese kale. 38 Kanese ding dim bakate, Yesus e
 kunuw beem ful dim ka kel e kak kemin dim kak dukuko, akal kimi
 angse kale. Angei, akalem gelewkabiliw kunum i em mit mewso teleko,
 dawkalfoleko, gaanin fian mak bokolewomeliw: “Num kukuyemin kunum

^s 4:29 Yoel 3:13; Fitew Dase 14:15

kutaka! Ok tom yenei, nu makuw kuanokoluw kate, ku nukalem tokso kebelew yako?”, dangeko, olsiliw kale. ³⁹Olewi, e baba teineko, inim fian so okmun so biilo kitil weng mak gaaneko, bokoyemomele: “Kimi o! Gato angina o!”, yangei, fein, inim be sin tew kame tew kanebe be gato gato angeko, daking malmal banim kese kale. ⁴⁰Kelei, e akalem gelewkabiliw kunum biilo dakalalomele: “Yutaka! Nimtew angom ete yu finganbiliw a? Kate yom fein ibolow gel e kame akal banim sako?”, yangse kale. ⁴¹Yangei, i finganin fian mak keko, ikalem dakale dakale kelomeliw: “Yakai! Kalakanebe kunum kale nomin kunum kate? Suuk inim so, okmun so, beem weng kitil weng kiliko, fein gelewibiliw kasike!”, angasiliw kale.

Aneng Matil em Kitil Dakal Kolewse em Sang te.

5 ¹Angiwi, i okmun be kunuw so fokoko, Gelasa kawtiw im aneng dulum elo unsiliw kale. ²Uneko, im mayak teliw ding dim bakate, fongate akate aneng matil em dimteinbe kunum mak ka em fomkamin dim koleweko, yako teleko, Yesus em mit mewso talse kale. ³Kunum be fomkamin dim ka kel akal tem akal tem kemale kunum ete kale. Kebelei, kawtiw i sok so, ^ain sok so, kuluko, “Nit net sok be so ge kolewuma!”, angbisiliw kate, i ki keko, elo sok so ge kolewinba kesiliw kale. ⁴Nimtew angom? Aneng matil bi diwkuw kunum beem kitil ete ankiw dalewiwi, e kawtiw alik ilo kuiaw keyemse kasike. Im mel ete kuw e kawtiw im sok kitil nam so nit net sok ge koliw sok be giti goto ke kolew ke kolew kemale kasike, i em dim mewso dalinba kesomi, elo tong milinba kesiliw kale. ⁵Kesomeliwi, kunum be taw banim kutiliw banim diwkuw diwkuw fomkamin dim so, muk tikin kel so, moko, bomelei, gaaneko, tum kuluko, akalem kal feiwo, okilew kemale kale.

⁶Keko beli, kunum be Yesus elo singam kel talbelei, atemomi, em mit mewso yako teleko, katin bukbuk angeko, gatak wakas kelewеко, em wiin daolewse kale. ⁷⁻⁸Daolewsomelei, Yesus e aneng matil beelo kitil weng mak bokolewomele: “Kunum be takala kolew una o!”, dangse kasike, aneng matil be gaanin fian mak keko, bokolewomele: “Yesus, ku Sunbin-Got abiil tikin kayak em min kutaka! Ku nelo nono kenemomin talbelew a? Ku kanelom kal betbet wa dunemokolew te!”, dangse kale.^t ⁹Dangei, Yesus e elo dakalalomele: “Kom wiin e nimtew a?”, dangei, e yan weng bokolewomele: “Nesik kutew ol tem atew te. Kusik nelo bokonemomin kis e. Wonuk so kunum banso banso imdiw buluw kasike!”, dangse kale. ¹⁰Dangei, kunum be aneng matil biim bontem dim bokoko, Yesus elo kitil weng mak bokolewomele: “Ku kanelom aneng matil biilo ‘Yu takala kolewko, aneng fian kale kolina!', yangokolew te!”, dangse kale.

^t 5:7 Mak 1:24

¹¹ Em dangse ding dim bakate, aneng ka kel kaing yamgel mak dok dim kel bisiliw kasike, ¹² aneng matil bi Yesus elo dakalalomeliw: “Ku ki keko, nulo kaing kulin mutuk tem elo yemdala o!”, dangsiliw kale. ¹³ Dangiwi, e bokoyemomele: “No, kanelina!”, yangse kale. Yangei, i kiliko, fein, kunum be koleweko, fonsangineko, kaing tausen alew (2'000) im kulin tem elo ba unsiliw kale. Uniwi, kaing banban bi gulili yako uneko, fes mak dakalu mit mit uneko, okmun tem okmun tem keko, ok kunil yak yak keko, kuansiliw kale. ¹⁴ Kuaniwi, kaing biim yetebiliw kawtiw i fon uneko, abiw mutuk abiw mutuk elo weng de unsiliw kale. De uniwi, abiw kasel i kanele eisneng be atebam teleko, ¹⁵ Yesus em mit mewso teleko, atemiwete: Aneng matil banban em dim takala kolewsiliw kunum be kame ilim so minggiko, kilele ibolow ken keko, teinbelei, i atemsiliw kale. Atemsomeliwi, kawtiw bi fingenian fian mak fingansiliw kale.

¹⁶ Beli, kanele eisneng be atemiw kawtiw i mali kawtiw ilo aneng matil kunum beelo takala kolewsiliw em sang so, kaing dim im kanele em sang so, kilele bokoyemsiliw kale. ¹⁷ Bokoyemwi, i Yesus elo kitil weng mak bokolewomeliw: “Num aneng kale koleweko, nanew dim aneng elo unolewka!”, dangsiliw kale.

¹⁸ Dangiwi, fein e, Yesus so akalem gelewkabiliw kunum iso, i kunuw dim uneko, iti unsiliw kale. Im unomin memen kesiliw ding bakate, kilelewse kunum be Yesus elo deitse kale. ¹⁹ Kate Yesus e elo iti dabalako, bokolewomemele: “Babo! Kukalem am dim uneko, Kamok Fian em kulo kinkin kekemeko, dokokemse em sang ken be abiw mutuk kasel ilo bakayem yak bakayem yak unolewka!”, dangse kale. ²⁰ Dangei, kunum be em dangse weng be fein kiliko, em kanelewse sang fian be Dekabolis^u aneng fian beem biliw kunum waneng alik alik ilo bakayem yak bakayem yak unse kale.

Keko beli, kunum waneng alik alik i em yangse sang be kiliko, yol angsiliw kale.

Wakamin Waneng Alew im Sang te.

²¹ Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, im iti kunuw dim teinsomi, okmun be digeko, mali elo teleko, ka em benggew dim kel mosiliw ding dim bakate, kawtiw banban mak em mit mewso teleko, wensansiliw kale.

²² Keko beli, mak kunum mak em wiin e Yailus alenale kale. Kunum be Suda im wensan kekabiliw am em atebin kak kunum ke alenale kale. Keko beli, e Yesus em mit mewso teleko, gatak wakas katin bukbuk angeko, ²³ kitil kuw gaanomele: “Kutaka! Nem mun gel kame kuw kuanomin kis kebu te. Kasike kame, ku teleko, kom teing e um dim

^u 5:20 Dekabolis wiin beem mongom e kanekote: King kel Abiw Mukuk Fian te.

dukulew kano, u iti ken kesomi, kanelom kuanomu yo!”, dangse kale.

²⁴Dangei, aso i fein makuw unsiliw kale.

Beem ding dim bakate, kawtiw banban kouw kuw keko, ilo yenggelew talsiliw kale. ²⁵Yenggelew talbomeliwi, mak waneng mak talsu kale.

Kalun kel itol ding dim kabala e, diwkuw diwkuw abiw ilum e gato anginba waneng mak alenalu kale. ²⁶U mali abung geeyemin kunum banban ilo bokoyemomelu: “Yu nelo kilelnemina o!”, yangomi, abung gemin kunum biilo weyemeko, ukalem on kisol alik alik be sak tutumelu kale. Nimtew angom? Um wakamin e ken kelinba kese kate, atin kuw ilum fian kese kasike. ²⁷Kame, waneng bu Yesus em auk so kitil so kaneyembe sang kilisu kasike, u Yesus em ibiku unbe dim mewso mewso gelew gelew teleko, em ilim minggiko, em unbe dim teing melelewеко, unsu kale. ²⁸Nimtew angom? U ukalem kuw bokolomelu: “Ne Yesus em ilim dim kel teing melelewи tewe, ne fein kenoki kai!”, angsu kasike.

²⁹Angeko, melelewsomelei, fongate akate um abiw ilum wakamin be wokminomei, u fein ken kesu kale. Keko, u kilele kal kelute: “Nem anggil so takak folot kele kai!”, angsu kale. ³⁰Angei, fongate akate Yesus e “Yakai! Nem kitil anung mak kanelo kilelomin koneme ye?”, angeko, ibolow tem kel angesomelei, kawtiw dem dem biliw biim mutuk kel famdes angeko, bokoyemomele: “Kante nem ilim be teing meleneme a?”, yangeko, dakalase kale.^v ³¹Dakalalei, akalem gelewkabiliw kunum i elo yan weng bokolewomeliw: “Ae! Kunum waneng banban kom mit falal kekemeko, kouw kuw kekemsomi, dukakan so kebiliw kasike, nimtew angom ete ku bokolomelew: ‘Kante meleneme?’, angbelew a?”, dangsiliw kale. ³²Dangsiliw kate, e kiinguem fubelet mali fen mali fen kese kale. ³³Kelei, waneng bu kal kelute: “Nem abiw ilum be goto goto kele kai!”, angesomelei, inkal kal kuluko, walwal kuw kilikili keko, Yesus em mit mewso katin bukbuk angeko, gatak wakas angeko, elo ukalem kanelu sang alik alik be fein kilele bokolewsu kale. ³⁴Bokolewui, e bokoumomele: “Aul kutaka! Kom fein ibolow kenemew bete kulo dokokeme kasike kame, ku ibolow menew ati so keko, una! Kom abiw ilum wakamin be atin kuw goto ange kasike!”, wangse kale.^w

³⁵Ulo wangse ding dim bakate, iti mali kunum mak teleko, Suda kawtiw im wensan kekabiliw am em atebe kak kunum beem mit mewso teleko, bokolewomeliw: “Kom mun bu atin kuw kuan kembu kasike, ku kanelom kukuyemin kunum beelo ilum makso dulewokolew te!”, dangsiliw kale. ³⁶Dangsiliw kate, Yesus e im dangsiliw weng be wosulinba tew keko, kak kunum beelo bokolewomele: “Ku kanelom ilum sakik keko, fingenemokolew te! Kate, nelo ‘Fein!', nangolewka!’, dangse kale. ³⁷Dangeko, ka biliw kawtiw banban biilo “Ayem o! Yu nuso

^v 5:30 Iluk 6:19 ^w 5:34 Mak 10:52; Iluk 7:50; 17:19

makuw nam teliw te!”, yangesomi, eso, Fita so, Sekow em awkunum Sion so, alemsal kunum biso, ite kuw³⁸ kak kunum beem am kalo unsiliw kale. Kalo uneko, ka kel mali fom am bomi, amemin fian mak kebiliw kawtiw demdem mak yetemsiliw kale.³⁹ Yetemeko, am kawtem unesomeliwi, e kawtiw ka biliw biilo bokoyemomele: “Nimtew angom ete yu sakik fian kuluko, amebiliw a? Aul kalusik kuaninba kale eli! Akalbu kasike!”, yangse kale.⁴⁰ Yangei, i elo weng milewsomi, abeng ati gilewsiliw kate, e ilo kut da koyemsomi, aul buum auk so alew so biso, eso unsiliw alemsal kunum biso, alik bite kuw yemde unesomelei, i aul buum akalkabu am dim kawtem elo unsiliw kale.⁴¹ Uniwi, Yesus e waneng aul buum teing gololo wouleko, bokoumomele: “Talita kum!”^x, wangse kale. (Weng beem mongom e kanekote: Waneng aul gel kutaka! Ku baba teineko, mola!)^y ⁴²Aul buum itol e kalun kel itol kesu kale.

Keko beli, fongate akate aul gel bu baba teineko, mosomi, umikel kuw ka kel uneko, anung anung kesu kale. Kelui, kunum waneng ka biliw kawtiw bi yol fian fian mak angeko, “Yakai!”, angsiliw kale.⁴³ Angiwi, Yesus e kitil weng mak bokoyemomele: “Yu kanelom mali kawtiw mak ilo um kanesu sang kale bokoyem tem bokoyem tem de unokoliw te!”, yangse kale. Yangeko, “Aul buulo wanin mak duumina!”, yangse kale.

Nasalet Abiw Mutuk Fian kalo Unse em Sang te.

6 ¹Beli, Yesus e aneng be iti koleweko, eso, akalem gelewkabiliw kunum iso, alik alik bi makuw akalem am dim elo unsiliw kale.² Uniwi, finengdakamin ding Sabat kele ding bakate, e memen keko, Suda kawtiw im wensankabiliw am dim kel kunum waneng ilo kukuyemse kale. Kukuyemei, kawtiw banban beem kukuyemin weng be kiliko, yol fian mak angeko, bokolew bokolew kelomeliw: “Nalete kunum kale akalem kukuyembe weng kale kulabe ye? Kunum kaleem kal e nal kel nono kulabe ye? Kante kitil fian be dulewbelei, e ki keko, auk so kitil aluwbamin fian be aluwbabé ya?”^z ³Feinka! E am gemin kunum kelei, beem auk u Malia ute te. Em nenggelel im wiin e Sekow o, Yosetos^a o, Saimon o, Suda o, ite kuw te. Akalem waneng aul min i kale kel nuso biliw kale eli!”, ange ange kesiliw kale. Keko beli, i desi weng kelewеко, em kukuyemin kilele wosulinba kesomi, im elo “Fein!”, dangbin ibolow be net angsiliw kale.⁴ Angei, Yesus e bokoyemomele: “Feinka! Aneng aneng angom kawtiw i Sunbin-Got em bontem dim bakamin kunum mak em wiin daolewkabiliw kate, akalem awkunum kusel o, akalem am dim kasel o, ite elo ‘Fein o!’, danginba kekabiliw te!”, yangse kale.^b

^x 5:41 Weng be Yesus em angse weng sin Alam ete te. ^y 5:41 Iluk 7:14 ^z 6:2 Sion 7:15

^a 6:3 Mali kawtiw im fukunin e kanekote: Yosetos beem fein wiin e Yosew ete te.

^b 6:4 Sion 4:44

⁵ Yangesomi, ka kel e, e ki keko, auk so kitil so eisneng banso mak kelinba kese kate, e mali wakabiliw kawtiw angin fong gel mak im dim e teing dukuyemeko, ilo okmino koyemse kale. ⁶ Koyemsomi, ikalem fein danginba ibolow beem dulum elote “Ibo! Net fian keliw kai!”, angeko, yol fian keyemse kale.

Keko beli, e Nasalet abiw mutuk fian beem abiw mak abiw mak falal falal uneko, kawtiw ka kel biliw kawtiw alik ilo kukuyem kem unse kale.

Kalun kel Gelewkabiliw Kunum ilo Yemdase em Sang te.

⁷ Beli, Yesus e akalem kalun kel gelewkabiliw kunum biilo gaayemei, i akalem mit teliwi, e ilo wiin fian mak duyemei, “Yu aneng matil im kitil e mit da keyemoliwk!” yangeko, amen amen keyemeko, alew alew yemdase kale. ⁸ Yemdako, weng mak so bokoyemomele: “Yu tokfol so uneko, kanelom wanin o, men o, tum win men o, beem ibolow fukuneko, aluwko, kakamokoliw te!^c ⁹ Beemdiw, yu yan aom mak minggilokoliw kate, yu kanelom afak ilim alew mak minggilokoliw te! ¹⁰ Yu abiw mak uneko, am mak uniw tewe, am ka kel kuw bomeliwi, kanelom am gol keemokoliw te! ¹¹ Kate, yom abiw kawtem unokoliw ding dim bakate, abiw ka im kunum waneng i yulo kalfonganba keyemeko, yom weng e kililinba keliw tewe, yom iti abiw kolew ding kabalak e, yu yom yan dim be kukun beelo abiw ka akate kalis koleweko, unemoliwk! Yom kaneliw beem mongom ete yu kawtiw biilo kukuyemomeliw: Abiw kunum waneng yu Sunbin-Got em angin bate!, yangboliwk!”, e ilo yangse kale.^d

¹² Yangei, i aneng ka kolewko, ibolow famdelin angom weng be boko yak boko yak unsomi, ¹³ aneng matil kawtiw im dim biliw aneng matil banban takala koyemeko, kal wakamin kawtiw banban ^oliw ais dem beem gom so bulok keyemiwi, im wakamin be banimyemse kale.^e

Mali Kawtiw im Ibolow Fukunsiliw em Sang te.

¹⁴ Beli, beem ding dim bakate, emisik kamok fian Kelot e Yesus em wiin so auk so kitil so eisneng fian aluwkabe eisneng beem sang kilise kale. Nimtew angom? Mali kawtiw i Yesus em dulum elo bokolomeliw: “Kawtiw ok da koyemin kunum Sion ete iti fomkamin elote teinsomi, kitil auk so eisneng kale duku kebe sako?”, ange ange kesiliw kasike.^f

¹⁵ Kemiwi, mali kawtiw i bokolomeliw: “Kunum be Sunbin-Got em bontem dim bakamin sua kel alenale kunum Elaisa ete sako?”, angbiwi, iti mali kawtiw mak ikati bokolomeliw: “E nanew sua em bontem dim bakamin kunum kuaneko, iti fomkamin elote teinse kunum ete sako?”, ange ange kesiliw kale. ¹⁶ Kesomeliwi, Kelot e im angbiliw weng be

^c 6:8-11 Iluk 10:4-11 ^d 6:11 Kalan Kunum 13:51 ^e 6:13 Sekow 5:14 ^f 6:14 Matyu 16:14; Mak 8:28; Iluk 3:19-20

kiliko, bokolomele: "Feinka! Kak goto koleksi kunum Sion bete iti fomkamin dim elote baba teinse kai!", angse kale.

Sion elo Aliwi, Kuanse em Sang te.

¹⁷⁻¹⁸ Deiw^s mak ding mak, aneng kaleem emisik kamok Antibas Kelot e akalem fik Filiw em kalel Kelodias ulo tokoluko, kuluse kasike, ok da koyemin kunum Sion e kamok Kelot beelo bokolewomele: "Nimtew angom ete ku kukuw kiol kukuw kelinba keko, kakunum em kalel Kelodias bu kululew a?", dangeko, kukuw wa be fein kaim dim dalewse kasike, Kelot e Sion elo gal kelewеко, sok net kelewеко, elo sok am tem da kolewse kale.^h ¹⁹⁻²⁰Kolewei, Kelodias bu Sion beelo ibolow wa kelewsomi, alomin ibolow kesu kate, Kelot e Sion em dulum elote fingeranomi, elo kilele atemse kasike, u ki keko, elo alinba kesu kale. Fein! E kal kelete: Sunbin-Got e kunum beelo akalem wiin so amkoko, kolewsomelei, e akalem kiin dim e kiol kuw kunum kese kasike. Keko beli, e kunum beem weng bokolewkabe weng be kiliko, ibolow so kelewkabe kate, diking dakoung teifululin ibolow kuw kese kale.

²¹ Keko beli, deiw mak ding mak Kelodias u Sion elo alomin deiw mak atemsu kale. Beem ding dim bakate, Kelot e akalem auk um dukusu ding ibolow fukunsomi, akalem ^gawman ding dim em aluwbamin kunum so, akalem wonuk so kunum im kak kunum iso, Galili aneng fian em kamokim iso, kunum alik alik biilo gaayemei, i teliwi, eso iso makuw wanin fian mak wansiliw kale. ²² Wansiliw ding dim bakate, Kelot em mun seiw Kelodiasⁱ bu kunum biim teinbiliw dim matem teleko, ka biliw kunum banban biim kiin dim e wisu kale. Wibului, Kelot so, eso biliw kunum alik alik biim ibolow daokeyembului, "Yakai! Waneng seiw ati te!", ange ange kesiliw kale. Kesiliw kasike, emisik kamok fian be ulo bokoumomele: "Nimtew eisneng mak ku 'Dunema!', nangew tewe, ne kulo fein dukemoki te!", wangse kale. ²³ Wangesomi, weng fawtuk ayem weng mak bokoumomele: "Ku nomin eisneng mak bokonemomelew: 'Nemena!', nangew tewe, ne kulo fein kemenoki te. Feinka! Ku nelo bokonemomelew: 'Kom aneng atebelew aneng beem mali kalat mak dunema!', nangew tewe, ne fein kulo dukemoki te!", wangse kale.

²⁴ Wangei, u kut uneko, ukalem auk Kelodias ulo dakalalomelu: "Ne nimtew eisneng mak elo 'Ku nelo dunema!', dangeko, dakalaloki ya?". wangui, usik bokoumomele; " 'Ku Sion kawtiw ilo ok da koyemkabe kunum beelo asomelew kano, kak goto wokilewsomi, em kak be denem tala o!', dangolewka!", wangsu kale. ²⁵ Wangui, u fongate akate iti Kelot

^s 6:17-18 Fut weng beem weng atuk 6:14-16 ibik ete atemokoluw te. ^h **6:17-18** Kunum Ayem 18:16 ⁱ 6:22 Kal kunum im fukunin e kanekote: Waneng seiw bu Kelodias so, um kolewsu imok Filiw so, yemkal biim mun Salome ute sako.

em mit mewso yako uneko, bokolewomelu: "Kame kalakate, ku Sion kawtiw ilo ok da koyemkabe kunum beelo asomelew kano, kak goto wokilewsomi, em kak be denem tala ol!", dangsu kale. ²⁶Dangui, e ibolow ilum fian fian mak kesomi, Sion elo alominba ibolow kese kate, akalem kunum bongguko, "Wanin wanbiliw kunum biim kiin dim e, ne fawtuk ayem weng mak keyemi kai!", angomi, wangse fawtuk ayem weng be aluweko, fein gelewse kale. ²⁷Fein gelewse kasike, e mali wonuk so kunum mak elo dabalalei, "Kunum beem kak de tela!", dangei, e fein sok am tem ka uneko, Sion em kak goto keleweko, ²⁸awamin dim dukuko, delew teleko, waneng seiw buulo fein duumse kale. Duumei, u kak be kuluko, auk ulo deum unsu kasike, auk bu atemeko, atin kuw kal kelute: "Fein! Kame Sion e banime kai!", angeko, ibolow ki keumei, Sion em kak sak fomdosu kale.

²⁹Keko beli, Sion em gelewkabiliw kunum i kililiwete: "Sion elo aliwi, e kuan kembe kai!", angomeliwi, i uneko, em fom kulusomi, debeleko, fomkamin tem dukusiliw kale.

Kawtiw ilo Wanin Yemense em Sang te.

³⁰Beli, Yesus em kalan kunum bi iti em fukun teleko^j, ikalem aluwbameliw sang so, mali kawtiw ilo kukuyemsiliw sang so, beem sang alik alik beelo bokolewsiliw kale.^k ³¹Keko beli, kawtiw banban i Yesus em mit mewso une tele kebiliw kasike, eso, akalem kalan kunum iso, i "Wanin wanomin ding banime te!", angomi, e ilo bokoyemomele: "Yukalem kuw kawtiw banim dim mak elo uneko, ka kel finengdaloliwa!", yangse kale. ³²Yangei, i em yangse weng be kilisomeliwi, e iso kunuw mak em dim teineko, ikalem kuw kawtiw banim dim mak kalo unsiliw kale.

³³Im unsiliw ding bakate, mali ka biliw kawtiw bi im unbiliw be yetemeko, "Yesus akalem angin so unbiliw kai!", ange ange keko, fongate akate ikalem biliw abiw mutuk abiw mutuk bikati koleweko, imisik kawin deiw yako uneko, biliwi, i ibik ete keko, talsiliw kale. ³⁴Teleko, Yesus em okmun dikeko, mali elote talse ding dim bakate, e ilo yetemete: Kawtiw banban teleko, biliwi, e yetemeko, ilo kinkin ibolow fian keyemse kale. Nimtew angom? ^Siwsiw yetebin kunum banim imdiw kesiliw kasike. Kesiliw angomi, e ilo kukuyemin weng banban mak bokoyemse kale.^l

³⁵Bokoyemsomelei, ataan tem dokong unomin ding mewso kele ding dim bakate, akalem gelewkabiliw kunum i Yesus em mit mewso teleko, bokolewomeliw: "Kale kel kawtiw banim dim kesomelei, aneng

^j 6:30 Mak 6:6-13 teing bokola! Kae, Yesus e akalem kalan kunum ilo yemdalei, i fein unsiliw kasike. ^k 6:30 Iluk 10:17 ^l 6:34 Teing Bakamin 27:17; Matyu 9:36

akal kuine kasike.^m ³⁶Kame ku kawtiw ka biliw biilo bokoyemomelew: ‘Yu abiw mutuk mutuk aneng aneng kalo wanin fenem uninal’, yangolewka!”, dangsiliw kale. ³⁷Dangiwi, e yan weng bokoyemomele: “Yukalem ete ilo wanin mak yemenina!”, yangse kale. Yangei, i yan weng bokolewomeliw: “Nu on kisol fian banso banso kulusomi, ^belet wanin mak wenokoluw sako?”, dangeko, elo dakalasiliw kale. ³⁸Dangiwi, e yan weng bokoyemomele: “Yu nomin belet wanin mak aluwbiliw a? Yu uneko, atemina!”, yangse kale. Yangei, i fein uneko, atemsomi, iti teleko, bokolewomeliw: “Teingabi kel belet wanin so, takam alew so, kuw be te.”, dangsiliw kale.

³⁹Dangiwi, e kawtiw ka biliw biilo bokoyemomele: “Kame yu bongguko, amen amen kuw keko, balasal atite dim ka kel teinina!”, yangse kale. ⁴⁰Yangeko, i em yangse weng be fein kiliko, kawtiw 100 emdiw kesomi, kawtiw 50 emdiw kesomi, keko, ka kel teinsiliw kale. ⁴¹Teinsomeliwi, Yesus e teingabi kel belet wanin be so, takam alew be so, mesesem mesesem be kulu aluwsomi, abiil elo atemeko, Sunbin-Got elo “Weso! Seyo!”, dangse kale. Dangesomi, belet wanin be fakal fakal kelewsomi, akalem kalun kel gelewkabiliw kunum biilo duyemei, i kunum waneng biilo yemensiliw kale. Yemensomeliwi, e takam alew akati kuluko, amen amen kuw yemense kale. ⁴²Yemenei, i kuluko, wanesomi, kumun so fasu angsiliw kate, ⁴³wanin anung e banso banso beki kuw kelei, i kalun kel men fian mak abuko, belet atuk so, takam atuk so wen dukusiliw kale.

⁴⁴Beli, wanin wansiliw kunum ite kuw banban fufu keko, teingabi kel tausen (5'000) kel kesiliw kale.

Okmun Dim Moko, Unse em Sang te.

⁴⁵Beli, Yesus e akalem kalun kel gelewkabiliw kunum biilo bokoyemomele: “Yomisik ^kunuw dim teineko, okmun dikeko, Betsaida abiw elo unina!”, yangeko, kunum waneng ikati ikalem am dim elo yamdase kale. ⁴⁶Yamdasomi, amgu tикин dim mak elo uneko, ka kel Sunbin-Got eso weng bokose kale.ⁿ

⁴⁷Keko beli, ataan tem une ding dim bakate, e emikel kuw ok beleng dim kel belei, akalem gelewkabiliw kunum i kunuw dim kel ok mutuk dim unsiliw kale. ⁴⁸Im unbiliw ding dim bakate, e ilo yetemete: Inim fian mak kunuw beem mutum kalote telei, i bukesomi, kunuw be de anung anung kebiliwi, e yetemse kale.

Keko beli, aneng danomin kis kese ding dim bakate, Yesus e okmun dim kel moko, akalem gelewkabiliw kunum biim mit mewso teleko, ilo bakiyemomin ibolow keko, unse kale.

^m 6:35 Mak 8:1-9 ⁿ 6:46 Iluk 5:16

49-50 Unbelei, gelewkabiliw kunum alik alik bi atemiwete: E okmun dim moko, unbelei, i atemeko, ibolow fukunomeliw: “Okmun kayak aneng matil mak talbe sako!”, angeko, fingansomi, gaanin fian mak olsiliw kale. Olbiliwi, fongate akate Yesus e bokoyemomele: “Yutaka! Yu kanelom finganbomi, walwal kemokoliw te! Nakalem ete talbi te. Yu kalaing kuw keboliwka!”, yangse kale.^o **51** Yangesomi, em kue yol tem kunuw dim teine ding dim bakate, suuk inim akal goto banimse kasike, i yol yol angsiliw kale.^p **52** Nimtew angom? I Yesus em belet wanin yemense eisneng be atemsiliw kate, im ibolow fukunin e kou angse kasike, i kilele dolon kelinba kesiliw kasike.

Genesalet Aneng Fian em Wakamin so Kawtiw Kilelyemse em Sang te.

53 Beli, Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, alik alik biim okmun dikeko, ok mali Genesalet aneng kalo unsiliw ding dim bakate, i ikalem talsiliw kunuw be sok so net keleweko, ge kolewsiliw kale. **54** Im kunuw koliw ding dim bakate, ka biliw kunum waneng i Yesus elo atemeko, bokolomeliw: “Kunum be Yesus ete kai!”, angomi, **55** aneng aneng angom kalo weng dabalaliwi, i wakamin kal wanin kebiliw kawtiw alik alik biilo kaung dim duku diwiko, Yesus em kakabe dim elo yemde unsiliw kale. **56** Yemde unsiliw kasike, abiw fian o, abiw fong o, naleem aneng angom be Yesus e une tewe, i wakamin so kawtiw alik alik biilo abiw beem wensankabiliw dim elo yemde unemaliw kale. Yemde unesomi, i Yesus elo kitil kuw bokolewomeliw: “Wakamin kunum waneng kali ki keko, kom ilim dim kuw teing melelewoliwka!”, dangsiliw kale. Dangiwi, fein, Yesus elo melelewiliw kawtiw biim wakamin kal wanin be alik alik ken keyemse kale.

Awalik Kumel im Kukuyemaliw em Sang te.

7 **1** Beli, mali ^Falisi kunum so, mali Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum iso, alik alik bi Selusalem abiw mutuk fian koleweko, Yesus em fukun talsiliw kale. **2** Telesomi, i yetemiwete: Mali Yesus em gelewkabiliw kunum bi teing ok ginginba kesomi, Sunbin-Got em kiin dim e “I teing ninik so wanin wanbiliw kai!”, angeko, yetemeko, yol angsiliw kale.^q **3** Nimtew angom? Falisi kunum so, Suda kawtiw iso, alik alik i diwkuw diwkuw awalik kumel im kukuyemsiliw weng be geleweko, im Sunbin-Got em kiin dim e ninik so teing be atin kuw kilele ok gingsomi, wanin wanenaliw kasike. **4** Beemdiw, i wanin wenkabiliw dim elote teliw tewe, i diwkuw diwkuw kilele teing gingsomi, wanin wanakabiliw kasike. Keko beli, i

^o 6:49 Iluk 24:37 ^p 6:51 Mak 4:39 ^q 7:2 Iluk 11:38

ok wanbin sen o, wanin awamin o, ok sen fumin o^r, alik alik mesesem mesesem eisneng beelo kilele gingemaliw kale.^s

⁵Keko beli, Falisi kunum biso, Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum biso, alik alik kunum bi Yesus elo dakalalomeliw: “Nimtew angom ete kom kenggelewakabiliw kunum bi nukalem awalik kumel im kukuw beelo gelewinba kebomi, teing gingenba keko, Sunbin-Got em kiin dim e teing ninik so wanin wanbiliw a?^t”, dangeko, dakalasiliw kale. ⁶Dakalaliwi, e yan weng bokoyemomele: “Fimdi famde dasuw kawtiw yutaka! Sua e, Sunbin-Got em sua kel alenale bontem dim bakamin kunum Aisaya e yom kukuw wa be ateyemeko, fein weng bokolomele:

‘Kanekabiliw kawtiw bi nem wiin daonembiliw angbiliw kate,
i sak bontem dim kuw kesomi, im ibolow fukunin e dolo dolo
singam kel kebe te.^t

⁷Kawtiw bi dem banim so, sak kal dim kuw nem wiin daonemkabiliw kate,

i mali kawtiw ilo ikalem ibolow fukunin kuw Sunbin-Got em
kukuyemin emdiw kital ete kukuyemkabiliw te.’

yangse kale. ⁸Fein, yu Sunbin-Got em kukuyemse weng beem afak emdiw kakabiliw kate, yu weng beelo koleweko, sak kawin dim kaleem kunum im weng ete kital kuw aluwkabiliw te.”, yangse kale.

⁹Yangeko, Yesus e iti weng mak bokoyemomele: “Yu yom kawalik kumel im yangsiliw weng bete kilele gelewakabiliw kate, yu Sunbin-Got em yulo kukuyemkabe weng beelo atin kuw dawkatikoko, de mit dakabiliw te. Feinka! Yom kanebiliw kukuw wa be ne kilele atebi te! ¹⁰Yu kilele kililina! Moses e Sunbin-Got em bontem dim kuluko, bokolomele:

‘Yu kauk kumel so kalew kusel so ilo wangweng kukuw
keyemboliwka!’,

angeko, iti weng makso bokolomele:

‘Mali kawtiw mak ikalem auk o alew o ilo weng miyemiw tewe,
yu ilo yeniwi, i kuanoliwka!’,

yangse kale.^u ¹¹Yangse kate, Falisi kunum yu so, Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum yu so, alik alik yu on kisol ‘Kolban!’, dangenaliw em on kisol em dulum elote bokolomeliw: ‘Nimin kawtiw ite mak bokolomeliw: ‘Nu on kisol kale aatim o yem o ilo duywemokoluw kate kame, nu ibolow alwol kesomi,

^r 7:4 Mali kal kawtiw i ibolow fukuniwete: Gilik weng sin e weng atuk makso bete: “akalkemin abin” akati kilele gingemaliw kale. ^s 7:4 Matyu 23:25 ^t 7:6 Aisaya 29:13

^u 7:10 Aneng Kolew 20:12; 21:17; Sawa Weng 5:16 ^v 7:11 “Kolban” be Kibulu em weng sin ete te. Weng beem mongom e kanekote: On kisol mak Sunbin-Got elo duleweko, “Weso! Seyo!”, dangin kukuw ete te.

‘Kolban!’ dangeko, fein Sunbin-Got elo dulewokoluw te.’ angbiliw kawtiw bi ¹²ken kuw kukuw kekabiliw kai,’ yangakabiliw te. Yangbiliwi, yu ilo iti bokoyemomeliw: ‘Kame on kisol be yu kanelom yukalem kauk so kalew so ilo duyemokoliw te!’, yangakabiliw te. ¹³Kaneko kasike, yu dasuw weng bokolomeliw: ‘Sunbin-Got em wiin daolewkabuluw kunum nute te.’, angesomi, em weng fong eisneng emdiw keleweko, kulu kolewkabiliw te. Kate, yu yukalem kawalik kumel im kukuw bete kuw fein gelewsomi, diwkuw kukulew yak yak kekabiliw te. Kebomi, diwkuw diwkuw beem kukuw bete gelewko, kalelew tiak tiak de unakabiliw te.”, yangse kale.

¹⁴Yangeko, kawtiw ka biliw kawtiw biilo gaaneko, bokoyemomele; “Yu nem yangoki weng kale kilele kiliko, dolon keloliwka! ¹⁵⁻¹⁶Kut em mesesem mesesem eisneng yu bontem dim dako, kunil waniw tewe, kaneliw eisneng be kawtiw yulo Sunbin-Got em kiin dim e wa keyeminba kekabe te. Babo! Kate kawtiw yom ibolow mutuk tem beelote fitew dim matem dale eisneng bete kuw Sunbin-Got em kiin dim e fein wa keyemkabe te.”, yangse kale.^w ¹⁷Yangesomelei, e ka biliw kawtiw biilo koyemeko, am elo unse kale.

Em unse ding dim bakate, akalem gelewkabiliw kunum i em yangse fakam weng beem mongom dolon kelinba kesomi, elo dakalasiliw kale. ¹⁸Dakalaliwi, e yan weng mak bokoyemomele: “Eke! Bani yukati ibolow kau angeko, dolon keko, kal kelinba biliw sako? Kut em mesesem mesesem eisneng yu bontem dim dako, kunil waniw tewe, e ki keko, wanbiliw kawtiw yulo Sunbin-Got em kiin dim ninik so keyeminba kekabe te. ¹⁹Nimtew angom? Wanin be kawtiw im ibolow tem uneko, ilo wa keyeminba kekabe kate, emikel kuw kumun tem uneko, ol kelei, i olnuliwi, olikam tem unakabe kasike. Feinka! Wanin wanbiliw eisneng alik alik be Sunbin-Got em kiin dim e ken ati kuw te. ²⁰Kate, yu kilele ibolow fukunina! Kawtiw im ibolow tem elote fitew dim kaim matem daliw em mesesem mesesem eisneng bete kuw Sunbin-Got em kiin dim e wa keyemkabe te. ²¹Feinka! Kawtiw im ibolow sili sili nam beem sen em fitew dim dakabiliw kukuw wa be kanekote:

Kut deiw osow kemin e,
yakut kemin e,
kawtiw yeniwi, kuan kemin e,
²² kais yemkal im nanew kawtiw so osow kemin e,
bisil keko, mian wanin kemin e,
mamtel nam kemin e,
dasuw yakut kemin e,
ibolow tem moyemkemin e,

^w 7:15 Kalan Kunum 10:14-15

kiin yakut kemin e,
 kawtiw nanew ilo weng miyemin weng kemin e,
 ikalem wiin daokemin e,
 ibolow teifulu kemin bete te.

²³Kaneko eisneng be kawtiw im ibolow tem elote matem teleko, kawtiw ilo Sunbin-Got em kiin dim e fein ninik so wa keyemkabe bakate.”,
 yangse kale.

Isalael Kawtiw im Ibik Biliw Kawtiw im Waneng um Sang te.

²⁴Beli, Yesus e aneng ka koleweko, Suda kawtiw im ibik biliw kawtiw im aneng fian unesomi, Tail so Saidon so abiw mutuk fian alew biim aneng ka kel kakamale kale. Kakabomi, e yawal keko, am mak kawtem unse kate, kawtiw i “Yesus e ka be kai!”, angeko, kal kesiliw kale.

²⁵Beem ding dim bakate, waneng mak alenalu kale. Waneng buum mun um dim e aneng matil mak wauluko, alenale kale. Keko kasike, waneng bu kawtiw im “Yesus e ka be kai!”, angsiliw weng be kiliko, fongate akate teleko, Yesus em mit mewso katin bukbuk angeko, teinsomi, ²⁶bokolewomelu: “Ku nelo dokonemeko, nem mun um dim alakabe aneng matil be takala kulu kouma!”, dangsu kale. Waneng bu Isalael kawtiw im deng ka biliw kawtiw Silia aneng fian em Fenisia aneng beem waneng ute kale. ²⁷Keko beli, Yesus e waneng buulo yan weng bokoumomele: “Emisik ding dim kabalak e, aul muluwel ikalem ete wanoliwka! Wanesomi, ibik ete mian ilo duyemoliwka! Nimtew angom? Aul im wanin be sak mian ilo dukayemiw tewe, be wa kukuw kasike!”, wangse kale.^x ²⁸Wangei, usik yan weng bokolewomelu: “Ku fein weng bokolew kate, kawtiw im aul i wanin dem ken wanbiliwi, mali wanin tabol e sak abin dim kumine tewe, ikalem mian i teleko, kubul wanakabiliw te.”, dangsu kale. ²⁹Dangui, Yesus e bokoumomele: “Kom nangew weng be ken kasike kame, ku iti kukalem am elo una! Kom mun um dim alakabe aneng matil be takala koumeko, une kasike.”, wangse kale. ³⁰Wangei, waneng bu am uneko, ukalem mun ulo watemute: Um dim bise aneng matil be takala koumeko, unei, u akalbului, watemu kale.

Kunum Kabom nam em Sang te.

³¹Beli, Yesus e Tail abiw mutuk fian beem aneng iti koleweko, Saidon abiw mutuk fian am dim ka deiw uneko, Galili okmun kaem deiw

* 7:27 Fakam Weng beem mongom e kanekote: Mian e Isalael kawtiw im deng ka biliw kawtiw im waneng buum kiskiw ete te. Wanin e Yesus em dokoyemin so, em kukuyemin so beem kiskiw ete te. Aul muluwel i, Isalael kawtiw im kiskiw ete te. Kasike, Yesus e waneng buulo bokoumomele: “Ku Isalael kawtiw im deng ka biliw kawtiw im waneng keko, mian atew aul im dokoyemomin be nam kululew te. Feinka! Ne teleko, Isalael kawtiw imisik dokoyemoki kasike.”, wangse kale.

bakileweko, Dekabolis aneng fian katiw elo unse kale.³² Ka kel unbelei, mali kawtiw i kunum kentem kabom nam keko, kilele ki keko, weng bokolinba kese kunum mak Yesus em mit mewso debele teleko, elo kitil weng kuw bokolewomeliw: “Kom teing e kunum beem dim dukuko, elo kilelewa!”, dangsiliw kale.³³ Dangiwi, e kunum be debeleko, aso imikel kuw mutuk mak kel mosiliw kale. Mosomeliwi, Yesus em teing kang deeko, kunum beem kentem dim dukulewko, kasuk tuw akalem teing kang dim dukuko, kunum beem foong dim dukulewse kale.

³⁴ Dukulewsomi, Yesus e gatak daok keko, abiil katem elo atemeko, ibolow sakalat angeko, kunum beelo bokolewomele: “Efata!”, dangse kale. (“Efata”^y weng beem mongom e kanekote: “Busok anga!”) ³⁵ Dangei, fein, kunum beem kentem busok angei, em weng ditditkabe foong akal weng ken kuw folot angesomelei, e kilele weng bokose kale.

³⁶ Kele angomi, Yesus e kawtiw biilo iti kitil kuw bokoyemomele: “Yu itel kanelom atemiw eisneng kale kaim dim boko yak yak unokoliw te!^z”, yangeko, weng ayemse kate, i em yange weng be gelewinba kesomi, sakalaw keko, weng bo bo keko, sang be boko yak yak de unsiliw kale.^z ³⁷ Keko beli, sang beem kilisiliw kawtiw alik alik i atin kuw yol yol angeko, bokolomeliw: “Ibo! Kunum beem kanebe eisneng alik alik be itel fein kiol kuwkekabe te. Kentem kabom ikal weng kililiwi, bontem kasise ikati fein weng bokokabiliw kasike!”, ange ange kesiliw kale.^a

Kawtiw Banban ilo Wanin Yemense em Sang te.

8 ¹ Beem ding dim bakate, kunum waneng banban mak teleko, Yesus em be dim ka kel wensansiliw kale. Wensaniw ding dim bakate, Yesus e yetemete: “Kunum waneng bi wanin tewso kebiliw kai!”, angomi, akalem gelewkabiliw kunum ilo gaayemeko, bokoyemomele: ² “Ne kunum waneng kalilo kinkin keyemi te. Nimtew angom? I nuso tiak ding biliwi, alemsal ding kelei, i yemen tew tein fakalaliw kasike.^b ³ Nu ilo sak yamdaluw tewe, i deiw kel yemen tew teinsomi, kiin felfel beit keko, fom mit tolokoliw te. Fein! Mali kawtiw bi singam kawtiw kasike!”, yangse kale. ⁴ Yangsei, akalem gelewkabiliw kunum i bokolewomeliw: “Kawtiw banim wanin banim dim kalesik e, nu nono kesom ete, wanin yemenokoluw a?”, dangsiliw kale. ⁵ Dangiwi, Yesus e ilo bokoyemomele: “Yom ^belet wanin e nolin kuw be ya?”, yangsei, i yan weng bokolewomeliw: “Ben kel belet wanin kuw bete.”, dangsiliw kale. ⁶ Dangiwi, Yesus e ka biliw kunum waneng biilo bokoyemomele: “Alik yu kawin dim ka kel tein fakalalina!”, yangse kale. Yangesomi, Yesus e ben kel belet wanin be kulusomi, Sunbin-Got elo “Weso! Seye!”,

^y 7:34 Weng be Alam weng sin ete te. ^z 7:36 Mak 1:43-45 ^a 7:37 Aisaya 35:5

^b 8:2 Mak 6:34-44

dangeko, fakal fakal kelewеко, akalem gelewkabiliw kunum biilo duyemei, i kunum waneng biilo amen amen keyemsomi, yemensiliw kale. ⁷Yemensomeliwi, Yesus e im abubiliw takam gelgel mak akati kuluko, Sunbin-Got elo “Weso! Seyo!”, dangeko, akalem gelewkabiliw kunum biilo bokoyemomele: “Yu takam be kawtiw biilo amen amen keyemenina!”, yangei, i fein ilo yemensiliw kale. ⁸Yemensomeliwi, i wanesomi, alik alik i ki kesomeliwi, wanin e beki kuw kelei, i wanin atuk kolewsomi, abuko, ben kel men fian weneko, dukusiliw kale.

⁹Kawtiw im teing bokoko, fufu e ketket teben tausen (4'000) kel emdiw kesiliw kale.

¹⁰Keko beli, e kawtiw biilo yamdasomelei, eso, akalem gelewkabiliw kunum iso, i kunuw dim mak teinsomeliwi, Dalmanuta aneng kalo unsiliw kale.

“Kitil Auk so Eisneng mak Kukuyema!”, Dangsiliw em Sang te.

¹¹Beli, [^]Falisi kunum mali mak i teleko, Yesus elo dumin weng mak bokoleweko, kiskis weng bokolewomeliwi: “Kame ku kitil so auk so eisneng mak dukulew kano, nukal atemeko, atin kuw kal keluwete: ‘Fein! Ku Sunbin-Got em aluwbamin kunum kute kai!’, kangokoluw te!”, dangsiliw kale. ¹²Dangiwi, em ibolow mutuk tem ilum fian mak kesomelei, e ilo bokoyemomele: “Eke! Kameem ibolow benebiliw kawtiw yu kitil so auk so eisneng ‘Nulo kukuyema!’, angeko, gaanem teliw kate, ne yulo kitil eisneng mak nam kukuyemii, yu nam atemiw te.”, yangse kale.^c ¹³Yangesomi, im biliw dim ka koleweko, [^]kunuw dim teinsomi, iti ok dikeko, okmun mali elo unse kale.

“Is em Awan Kilelbiko, Bokoliw te!

¹⁴Im unsiliw ding dim bakate, Yesus em gelewkabiliw kunum i [^]belet wanin akokow keko, fong gel makmak kuw kunuw dim abuko, de unsiliw kale. ¹⁵Unbomeliwi, Yesus e weng temtem mak bokoyemomele: “Wee yutaka! Yukati [^]Falisi kunum so, emisik kamok fian Antibas Kelot iso, alik alik biim belet wanin fasu kolewkabiliw eisneng [^]is beem dulum elo kilelbiko, boliwka!”, yangse kale.^d ¹⁶Yangei, akalem gelewkabiliw kunum i kilisomi, bokolomeliwi: “Kate nu belet wanin mak de telinba keluw kasike, kane weng yangbe sako!”, ange ange kesiliw kale. ¹⁷Angbiwi, Yesus e im angbiliw weng be kal keko, bokoyemomele: “Nimtew angom ete yu bokolomeliwi: ‘Nu belet wanin banim te!’, angbiliw a? Yu nem yangbi weng beem mongom e kal kelinba keko, akokow kebiliw sako? Yu ibolow kau angbiliw sako?^e ¹⁸Yukal kiin so kate, ateminba kebiliw sako? Yukal kentem so kate, weng kilele kililinba kebiliw sako? Yu fein atin

^c 8:12 Matyu 12:39; Iluk 11:29 ^d 8:15 Iluk 12:1 ^e 8:17 Mak 6:52

kuw ibolow akokow kebiliw sako? ¹⁹Nem teingabi kel ^belet wanin mak kuluko, teingabi kel tausen (5'000) kawtiw biilo wanin yemensi ding dim kabalak e, yu nomin kolewsiliw wanin atuk ete men abu dukusiliw a?”, yangeko, dakalase kale. Dakalalei, i yan weng bokolewomeliw: “Kun kel men abu dukusuluw te!”, dangsiliw kale.^f ²⁰Dangiwi, e dakalalomele: “Usinel e, ne ben kel belet wanin kuluko, ketket teben kel tausen (4'000) kunum biilo yemenii, i waneko, gal kesomi, yu nolin men bete abu dukusiliw a?”, yangei, i yan weng bokolewomeliw: “Ben kel.”, dangsiliw kale. ²¹Dangiwi, e bokoyemomele: “Yukal kame akal kilele dolon kelinba biliw bani?”, yangse kale.^g

Betsaida Abiw Kayak Kiin Sukul Kunum mak em Sang te.

²²Beli, Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, i uneko, Betsaida abiw kalo unsiliw kale. Uniwi, abiw beem kasel i wakamin kiin sukul kunum mak debele teleko, Yesus elo kitil kuw bokolewomeliw: “Ku kunum beelo teing aluwko, kilelewa!”, dangsiliw kale. ²³Dangiwi, e kiin sukul kunum beem teing aluweko, debeleko, abiw fe dim elo uneko, kasuk tuw em kiin dim dalewsomi, akalem teing deeko, em kiin dim dukulewsomi, iti koleweko, dakalalomele: “Ku mesesem eisneng mak atemew e?”, dangeko, dakalase kale. ²⁴Dakalalei, kunum be kiin doungeko, yan weng bokolewomele: “Ne atemite: Kawtiw kali ais atew keko, talbiliwi, ne yetemi te.”, dangse kale. ²⁵Dangesomelei, e iti teing deeko, em kiin dim elo dukulei, kunum beem kiin e fein ken kesomelei, e alik alik eisneng be kilele kiin doung angeko, yetemse kale. ²⁶Kiin kilele dolon keko, yetemei, Yesus e elo iti akalem am dim elo dabalako, bokolewomele: “Ku kanelom abiw kalo unokolew te!”, dangse kale.

Yesus e Kante sa?

²⁷Beli, Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, im Sisalia Filibai abiw mutuk fian beem abiw biliw kalo unsiliw ding dim bakate, e ilo dakalalomele: “Kunum waneng i nelo netemeko, nelo kante nangeko, ibolow fukunkabiliw a?”, yangse kale. ²⁸Yangei, i yan weng mak bokolewomeliw: “Mali kawtiw mak i bokolomeliw: ‘Ku Sion ok da koyem kemin kunum kute sako!’, angbiliw te. Mali isik bokolomeliw: ‘Sua sua kel alenale Sunbin-Got em bontem dim bakamin kunum Elaisa kute sako!’, angbiliw te. Iti mali kawtiw mak i bokolomeliw: ‘Sua sua kel em mali Sunbin-Got em bontem dim bakamin kunum kuanse kunum kame iti teinbomi, kanebe kunum kute sako!’, angbiliw te.”, dangsiliw kale.^h ²⁹Dangiwi, e ilo dakalalomele: “Kate yutaka! Yukalem ete nelo kante

^f 8:19 Mak 6:41-44 ^g 8:21 Weng temtem kiskiw beem mongom e Matyu 16:11-12 teing bokoko, atemina! ^h 8:28 Mak 6:15

nangeko, ibolow fukunbiliw a?”, yangei, Fita e yan weng bokolewomele: “Ku Sunbin-Got em ‘Mesaya kute te!’, dangse kale.ⁱ ³⁰Dangei, Yesus e kitil weng mak bokoyemomele: “Yu kanelom mali kawtiw ilo ‘Yesus be Mesaya ete te!’, yangeko, bokoyemokoliw te!”, yangse kale.

Auk Ding em Yesus Kuaneko, iti Teinoke Yangse em Weng te.

³¹ Yangesomi, weng kal mak bokoyemomele: “Isalael kawtiw im kak kunum kebiliw kunum so, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel iso, em angin iso, Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum iso, alik alik bi Kawtiw Aul nelo gal kenemeko, ilum fian so betbet fian so dunemeko, nenawi, ne kuaneko, yemamas kel ding keko, iti baba teinoki te. Nimtew angom? Sunbin-Got e kaneloke beem dulum elote ‘Kaneloka!', angse kasike.” yangse kale. ³² Yangei, Fita e Yesus em kaim dim kuw bokose weng be kilele kiliko, Yesus elo dolon dim takas debeleko, unesomi, digaka kelewse kale. ³³ Kelei, Yesus e famdes angeko, akalem gelewakabiliw kunum ilo yetemsomi, Fita elo bokolewomele: “Seten-Ataanim kutaka! Nem ibik katem elo una! Ku Sunbin-Got em ibolow ete gelewinba somi, kawtiw im ibolow fukunin ete kuw gelewbelew kasike!”, dangse kale.

Yesus elo Gelewomin em Weng te.

³⁴ Dangeko, Yesus e ka biliw kawtiw so, akalem gelewakabiliw kunum biso, alik alik biilo gaayemeko, bokoyemomele: “Yu kale kel teleko, kilele kililina! Nimin kunum waneng ite mak nelo nenggelewiw tewe, i ikalem ibolow fukunin be kolewsomi, Sunbin-Got em ibolow fukunin bete kuw gelewemoliwka! Gelewibiliw kasike, mali kawtiw mak i biilo nem dulum elote yenewi, i inkal kulamiw tewe, i ‘Ken kuw ka!', angeko, nelo diwkuw nenggelewboliwq^j ³⁵ Yu kililina! Mali ikalem finik so bomin kuw fukunkabiliw kawtiw i ikalem finik so fein banimokoliw te. Banimokoliw kate, nimin kawtiw ite mak nelo nenggelewko, Sunbin-Got em Weng Kal Ken Ati be kitil kuw aluwsomi, ikalem finik so bomin beem dulum fukuninba keliw tewe, kawtiw bi sunsun finik so bin kuluko, bókoliw te. ³⁶ Beemdiw, mali kawtiw mak kawin dim kaleem on kisol mesesem beem ibolow kuw keko, kulamokoliw kate, ikalem finik e Seten-Ataanim em abiw wa wa une tewe, kawtiw bi ken kelokoliw sako? Bayo! Wa wa kebokoliw te. ³⁷ Kebomeliwi, i nono keko, finik so sunsun bin iti kuluko, bókoliw a? Alwol keko, iti kulewomin em deiw ma banim kasike! ³⁸ Yu kilelbi boliwka! Nimin kunum waneng ite mak kawin kaleem sili sili nam kekabiliw kawtiw so, mali dasuw-got daoyemkabiliw kawtiw iso, alik alik biim mutuk bomi, finganeko, nem weng so nakalem so ibik kunemiw

ⁱ 8:29 Mak 9:9; Sion 6:68-69 ^j 8:34 Matyu 10:38-39; Iluk 14:27

tewe, Kawtiw Aul nem Aatim em auk so kitil so be kuluko, akalem wiin so amko koyemse yemdakamin finik iso toloki ding dim kabalak e, yukati ibik kuyemoki te.^k

9 ¹Yu nem yangbi weng kale kilele kililina! Kame mali kawtiw mak biliw kali kuaninba siliw akate, Sunbin-Got em ^gawman em kitil so toloke ding be ikati atemokoliw te.”, yangse kale.^l

Yesus em Kal Anggil Dim Ailse em Sang te.

²Yangei, iti gung kel ding mak banimei, Yesus e Fita o, Sekow o, Sion o, iso yemdeko, imikel kuw amgu tикин fian mak unsiliw kale. Unesomeliwi, Yesus akalem kal e im kiin dim kel famdes angei, i atemiwete:^m ³Em ilim e yukam kais emdiw kese kate, kaneko kais be kawin dim kaleem kais eisneng alik alik beelo bakilewkabe te. ⁴Kesomelei, Elaisa so Moses so aso i Yesus eso bonggu mobomeliwi, weng bokolew bokolew kebiliwi, i yetemsiliw kale. ⁵Yetemsomeliwi, Fita e Yesus elo bokolewomele: “Num kukuyemin kunum kutaka! Buluw dim kale ken ati. Kasike, kukalem ete nulo ‘Kenka!’, yangew tewe, kame kalakate, nu kanis doung kanel doung tem am alemsal mak geluma! Am mak e kom, mak e Moses em, mak e Elaisa em gelokoluw te.”, dangse kale. ⁶Dangse kate, i finganin fian mak kesomeliwi, Fita e “Nimtew weng mak bokolewoki yake?”, angeko, ibolow kau kese kale. ⁷Beem ding dim bakate, yukam mak teleko, ilo kasi koyemsomi, beem tem kalote weng mak bokolomele: “Kunum be nakalem min ete te. Ne sun kuw ibolow mutuk fian dulewkabi kasike, yu em weng kuw gelewemoliwka!”, angse kale. ⁸Angei, i kiin babeleng atew kanis kiineng kanel kiineng angsiliw kate, kawtiw mak yeteminba kesiliw kale. Yesus emikel kuw mobelei, i atemsiliw kale.

⁹Kanesomi, im amgu tикин dok dim ka talsiliw ding dim bakate, Yesus e kitil weng mak bokoyemomele: “Yu kanelom mali kawtiw ilo kanele eisneng be bokoyemokoliw te! Kate, Kawtiw Aul nem kuaneko, iti baba teinoki ding dim kabalak e, yu mali kawtiw ilo kanele be fein bakayemboliwka!”, yangse kale. ¹⁰Yangei, i em yange weng be kiliko, gelewesiliw kate, ikalem kuw dakalale dakalale kelomeliw: “Em ‘Kuaneko, iti baba teinoki’ weng bokoyembe weng kale nono keloke ya?”, ange ange kesiliw kale.

¹¹Keko beli, akalem gelewakabiliw kunum i elo dakalalomeliw: “Nimtew angom ete Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum i bokolomeliw: “Mesaya em toloke ding dim e, Sunbin-Got em bontem dim bakamin sua kel alenale kunum Elaisa esik toloke te!”, yankekabiliw a?”, dangko, dakalasiliw kale. ¹²Dakalaliwi, e yan weng bokoyemomele: “Fein te. Elaisa e esik teleko, mesesem wa

^k 8:38 Matyu 10:33 ^l 9:1 Mak 13:30 ^m 9:2-7 Kalan Kunum 3:22; 2 Fita 1:17-18

kebe eisneng beelo iti kileleko, kiol kuw keroke kate, yu ibolow fukunina! Elaisa e alik eisneng kilele kiol kuw kele tewe, nimtew angom ete Sunbin-Got em fut tem e Kawtiw Aul nem dulum elote fut tem boko, bokolomele: ‘Ne betbet fian mak kulabelei, i nelo desi kenemokoli te.’, angse ya?ⁿ ¹³Kate, yu kililina! Elaisa e fein talse te. E talse kate, kawtiw i Sunbin-Got em fut em Elaisa em dulum angse weng be ki kelewsomi, ikalem ibolow kuw geleweko, elo kukuw wa kuw kelewsiliw te.”, yangse kale.^{o p}

Aul gel mak elo Kilelse em Sang te.

¹⁴Beli, Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum alemsal biso, akalem mali gelewkabiliw kunum biim dim kalo uneko, talsiliw ding dim bakate, kawtiw demdem mak teleko, mali gelewkabiliw kunum biilo falal koyemiwi, i mali Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum iso weng dumawi, i yetemsiliw kale. ¹⁵Im yetemeko, talsiliw ding dim bakate, ka biliw kawtiw bi Yesus elo atemeko, yol fian angeko, em fukun kalo yakoko, “Talbelew yakol!”, dangsiliw kale. ¹⁶Dangiwi, e akalem gelewkabiliw kunum biilo dakalalomele: “Yu nimtew weng sel iso tekibiliw a?”, yangse kale. ¹⁷Yangei, ka biliw kawtiw biim mutuk kunum mak yan weng mak bokolewomele: “Kukuyemin kunum kutaka! Nem min kale kom mit de telika! Nimtew angom? Aneng matil mak em bontem dim ka kel kasi kolewbe kasike. ¹⁸Aneng matil beem aul beelo ‘Aluwol’, ange ding kabalak e, e elo kawin dim botut kabalak elo kelewei, e bontem kasuk mok matem dasomi, akalem ning weng so nangyot nangyot kesomi, akalem kal e dingding fian kelewabe te. Kaneko beli, ne kom kenggelewabiliw kunum biilo ‘Yu aneng matil beelo takala kolewko, anbakalalina!’, yangi kate, im kitil e sukum gel kele te”, dangse kale. ¹⁹Dangei, e ilo bokoyemomele: “Fein ibolow banim kawtiw yutaka! Ne yulo gal keyemi te! Nomin ding ete ne yuso bomelii, yu nelo ilum mak so dunemkabiliw a?”, yangesomi, alew elo bokolewomele: “Kate kom min be debele tala!”, dangse kale. ²⁰Dangei, min be Yesus em mit telei, aneng matil beelo atemse ding dim bakate, aneng matil be aul beelo walwal kuw kili kili kelewse kale. Kelewei, aul be kawin dim botut kabalak elo kelewei, e bontem kasuk mok matem dasomi, kawin dim fimdis famdes kese kale. ²¹Kelei, Yesus e alew elo dakalalomele: “Em kanekabe kale nolin ding kelewabe ya?”, dangei, e yan weng bokolewomele: “Em auk um aul gel dim dukusu ding bakate te. ²²Aneng matil be elo

ⁿ 9:12 Sim Fut 22:1-18; Aisaya 53:3; Malakai 4:5 ^o 9:13 Yesus e weng kale kel kawtiw ilo ok da koyemkabe kunum Sion em dulum angse te. Nimtew angom? Sion be Elaisa beem aluwbammin kuluko, aluwkabe kasike. Yu Matyu 17:13 teing bokoko, atebamoliwka!

^p 9:13 Matyu 11:14

alomin beem mongom ete diwkuw diwkuw ais kul tem kulus ok tem kulus kelewkabe te. Kanekabe kasike, kom kitil e ki keko, tewe, ku nulo kinkin keyemsomi, nulo dong dokoyema!”, dangse kale.²³ Dangei, Yesus e bokolewomele: “Kom nelo bokonembelew weng ‘Ku ki keko, tewe’, nangbelew weng beem mongom e nimtew a? Ku kilele kilila! Nimin kunum waneng ite mak ‘Feinka!', nangiw tewe, alik alik eisneng angom keliw eisneng be im dim e fong gel kuw kelewboke kasike.”, dangse kale.⁴ ²⁴Dangei, alew be fongate akate gaaneko, bokolewomele: “Ne kulo ‘Fein!', kangbi kate, ku nem fein ibolow sukum beelo atemeko, dokonema!”, dangse kale. ²⁵Dangei, Yesus e atemete: “Mali kawtiw banban makso mak yako teliw kai!”, angesomi, kitil weng mak aneng matil beelo bokolewomele: “Bontem so kentem so kasi kolewbelew aneng matil ku fongate akate aul be koleweko, kut elo unesomi, atin kuw fon unolewka!”, dangse kale. ²⁶Dangei, fein, aneng matil be gaanin fian mak gaaneko, aul beelo bitit butut kelewsomi, kut uneko, aul be fom kuankemin emdiw kolewe kate. Kolewei, ka biliw kawtiw i bokolomeliw: “Ibo! Kame atin kuw kuane kai!”, ange ange kesiliw kale.^r ²⁷Kesomeliwi, Yesus e aul beem teing bing kelewei, e tein baba angeko, mose kale.

²⁸Anfel ibik ete, akalem gelewkabiliw kunum imikel teleko, Yesus em be am kawtem uneko, elo dakalalomeliw: “Nimtew angom ete aneng matil be num weng kiliko, kut uninba kembe ya?”, dangsiliw kale. ²⁹Dangiwi, e yan weng bokoyemomele: “Yu ki keko, Sunbin-Got eso weng bakamin beem deiw ete kuw aneng matil beemdiw takala kolew kemokoliw te,” yangse kale.

Auk Teben Ding em Yesus Kuaneko, iti Teinoke Yangse em Weng te.

³⁰Yangeko, beem ding dim bakate, Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, alik alik i biim biliw aneng be iti koleweko, “Mali kawtiw i nem kakabi dim be kanelom kal kesomi, nem fukun tolokoliw te!”, angesomi, yawal keko, Galili aneng fian kalo unsiliw kale.^s ³¹Im unsiliw ding dim bakate, e akalem gelewkabiliw kunum imikel kuw kukuyemeko, bokoyemomele: “Mali kawtiw i Kawtiw Aul nelo kawtiw im teing dim da konemiwi, i nelo nenawi, ne kuanoki te. Keko beli, yemamas kel ding kabalak e, ne iti teinoki te.”, yangse kale.^t ³²Yangse kate, i em yange weng beem mongom e akokow kesiliw kate, i elo dakalalomin fingansiliw kale.^u

Kawtiw Wiin Fian so im Kukuw em Sang te.

³³Keko beli, Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, alik alik biim Galili aneng fian be kakabisomi, Kabelneam abiw mutuk fian kalo talsiliw

^q 9:23 Matyu 21:21; Mak 11:23 ^r 9:26 Mak 1:26 ^s 9:30 Sion 7:1 ^t 9:31 Mak 8:31;
10:32-34 ^u 9:32 Iluk 9:45

ding dim bakate, i am mak kawtem uniwi", e ilo dakalalomele: "Num deiw tuluw ding dim be, yu nimtew weng kuw tekibiliw a?", yangei,³⁴i yan weng banim kelewsiliw kale. Nimtew angom? Ikalem kakamiw ding dim kabalak e, i weng bonge bonge keko, "Kante emisik keko, mali biim kak kunum keloke a?", ange ange kesiliw kasike.³⁵Keko beli, Yesus e akalem kalun kel kunum gaayemei, i mewso teliwi, e ilo bokoyemomele: "Nimin kunum waneng ite mak 'Nu numisik kak kunum kebin keluma!', angiw tewe, i wiin banim kunum keko, mali kawtiw im weng afak kuw kakamin kunum waneng keboliwka!", yangse kale.^w³⁶Yangeko, aul gel mak debele teleko, akalem mit ka mo koleweko, falal kelewsomi, bokoyemomele:
³⁷"Yu kilele kililina! Nimin kawtiw ite mak nem ibolow fukunsomi, aul gel kalakalin mak dokolewiw tewe, i nakati dokonemeko, bakilewsomi, nem namdale Aatim bakati dokolew kebiliw bakate.", yangse kale.^x

Maka Kelinba Kawtiw bi Nakalem Angin te.

³⁸ Yangse ding bakate, Sion e Yesus elo weng mak bokolewomele: "Kukuyemin kunum kutaka! Nu atemuwete: Mak kunum mak kom wiin dim kel kawtiw im dim biliw aneng matil takala koyembelei, nu atemsuluw te. Atemsuluw kate, e nuso bongguko, kulo kenggelewinba kebe kasike, nu elo kitil weng bokolewomeluw: 'Ku kanelom makso kanemokolew te!', dangbuluw te.", dangse kale. ³⁹Dangse kate, Yesus e ilo bokoyemomele: "Yu kanemokoliw te! Nimtew angom? Nimin kawtiw ite mak nem wiin dim auk so kitil so eisneng mak keliw tewe, i fongate akate nelo nam weng minemiw kasike. ⁴⁰Yu kilele kililina! Nulo maka keyeminba kebe kunum mak e nukalem angin kebe kasike!^y ⁴¹Feinka! Nimin kawtiw ite mak bokolomeliw: 'Kulais em wiin dim teliw kunum ite te!', angesomi, yulo sak ok yemeniw tewe, Sunbin-Got akati im yan ken nam koyeme te.", yangse kale.^z

Fein Ibolow elo De Ankiw Dakabe em Weng te.

⁴² Yangeko, weng makso bokoyemomele: "Nimin kawtiw iti mak ibolow fein nangeko, finik so kulomin deiw kakabiliw aul gel mak ilo wa eisneng mak im ibolow mutuk tem daliw kasike, aul bi ikalem kakabiliw deiw kel kuminiw tewe, kanebiliw kawtiw biim kal ilum e fian fian kuw keloke te. Kanebiliw kawtiw biim kulokoliw ilum be tum fian sel biim gatak dokong keyemeko, ilo kuse ok da koyemokoliw beem ilum be atin kuw bakilewoke te.

⁴³⁻⁴⁴ Yu kililina! Yom teing be wa kukuw kemomin kuw keyembe tewe, yu elo goto kololiwka! Keko beli, yu teing makmak kuw kesomi, finik

^v 9:33 Am be Fita em am ete sako. ^w 9:35 Matyu 20:25-27; Mak 10:43-44; Iluk 22:24

^x 9:37 Matyu 10:40 ^y 9:40 Matyu 12:30; Iluk 11:23 ^z 9:41 Matyu 10:42

so sunbin abiw kalo unokoliw kasike! Mesik esik teing alew so biliwi, Sunbin-Got e yulo yemdeko, ais dong nam banime dim kalo da koyem keyemoke kasike.^a ⁴⁵⁻⁴⁶ Beemdiw, yom yan be wa kukuw kemomin kuw keyembe tewe, yu elo goto kololiwka! Keko beli, yu yan yout kesomi, finik so sunbin abiw kalo unokoliw kasike! Mesik esik yan alew so biliwi, Sunbin-Got e yulo yemdeko, ais dong kalo da koyem keyemoke kasike. ⁴⁷ Beemdiw, yom kiin mali be wa kukuw kemomin kuw keyembe tewe, yu kaneyembe kiin be walu kololiwka! Keko beli, yu kiin makmak kuw kesomi, Sunbin-Got em `gawman dim kalo unokoliw kasike! Mesik esik kiin alew so biliwi, Sunbin-Got e yulo yemdeko, ais dong dim kalo da koyem keyemoke kasike.^b ⁴⁸ Beem bökoliw dim kabalak be,

‘im kal anggil nam banime geten e belei, ais dong akal nam banimeko, diwkuw diwkuw boke te.’^c

⁴⁹ Yu kilelbi boliwka! Ais dong be kawtiw alik alik ilo yol so keyemoke te.^d ⁵⁰ Yol e abal nam eisneng kate, em abal e banime tewe, yu nono kelewеко, elo iti abal nam kelewokoliw a? Beem kanelomin deiw ete banim te. Nakunum kumel kunum yutaka! Yom ibolow mutuk e yol so emdiw kesomi, mali kakunum kusel ilo ibolow menew kukuw kuw kukulew kukulew kemoliwka!”, yangse kale.^e

Kunum Waneng Kulu Kolew Kolew Kemin em Weng te.

10 ¹Yangesomelei, i Galili aneng fian iti kolewsomi, Sudia aneng fian elo uneko, Yoldan bang dikeko, ok em mali aneng kalo unsiliw kale. Unbiliwi, iti kunum waneng banban i em mit mewso telesomi, wensaniwi, e akalem kanekabe kukuw geleweko, ilo kukuyemse kale.

²Keko beli, mali `Falisi kunum mak teleko, Yesus elo kiskis weng mak bokoko, dakalalomeliw: “Kunum mak ki keko, akalem ibolow kuw geleweko, akalem kalel ulo koumoke ye?”, dangsiliw kale. ³Dangiwi, e yan weng bokoyemomele: “Moses em sawa weng yulo duyemse weng e nimtew angakabe ye?”, yangei, ⁴i bokolewomeliw: “Moses e bokolomele:

‘Nimin kunum ite mak ikalem kalel kumel ilo koyemomin ibolow keliw tewe, i koyemkemin fut anung mak bosomi, ilo dukayemboliwka! Duyemsomi, fein, ilo koyem keyemoliwka!’,

^a 9:43 Matyu 5:30 ^b 9:47 Matyu 5:29 ^c 9:48 Aisaya 66:24 ^d 9:49 Kal kawtiw i weng beem mongom e diweko, bokolomeliw: Yol beem mongom e kanekote: Diwkuw bin nam banime em kiskiw ete te. Ais dong em mongom e kanekote: Mali kawtiw i Yesus elo fein dangenaliw kawtiw im dim e, sakik so ilum so eisneng mak ais dong emdiw im dim teleko, im fein ibolow e kitil kuw keyemalakabe te. Kate, mali kawtiw i Yesus elo “Fein!”, danginba kebiliw kawtiw i ais dong tem elo fein unokoliw te. ^e 9:50 Matyu 5:13; Iluk 14:34

yangse kai.”, dangsiliw kale.^f ⁵Dangiwi, Yesus e yan weng bokoyemomele: “Sunbin-Got e ‘Yu kanemina!’ anginba kese kate, yukalem kau angbiliw ibolow beem dulum elote esik weng be Moses elo dangse kale. ⁶Dangse kate, em kilkese ding kabalak e, e kanebe sawa weng be dukulinba kese kale. Yu kilele teing bakamoliwka!

“Sunbin-Got e kunum kelew, waneng keum duku koyemse kale.”, angeko, iti weng makso bokolomele:^g

⁷“Kasike kame, kunum kumel i aliwol kumel so auk kumel so bi koyem uneko, ikalem kalel kumel iso teinsomi,^h

⁸i kal anggil makmak kekabiliw te.”, angse kale. Kasike kame, yemkal bi kal anggil alew kelinba kebiliw kate, i kal anggil makmak kuw kesomi, biliw te. ⁹Bomeliwi, Sunbin-Got e yemkal bi bonggu makmak keyemse kasike, sak kawtiw yu ilo kanelom iti takala koyemokoliw te!”, yangse kale.

¹⁰Yangei, im am kawtem unsiliw ding dim bakate, akalem gelewkabiliw kunum i elo beem yange weng be iti dakalasiliw kale. ¹¹Dakalaliwi, e yan weng bokoyemomele: “Nimin kunum ite mak ikalem kalel kumel biilo sak kulu koyemeko, nanew waneng kuliw tewe, kunum bi osow kukuw kebiliw kasike, im kalel kumel im kiin dim e sen so kebokoliw te.ⁱ ¹²Beemdiw, nimir waneng ite mak ikalem imok kumel biilo sak walel koyemsomi, nanew kunum kuliw tewe, waneng bi osow kukuw kebiliw kasike, ikal sen so te.”, yangse kale.

Aul Gelgel ilo Yesus em Mit Yemde Telemin em Sang te.

¹³Beli, mali kawtiw mak ikalem aul ilo Yesus em mit mewso yemde telesomi, elo bokolewomeliw: “Kom teing deeko, num aul gelgel kaliim dim dukulew kano, ilo bamki so keyema!” dangsiliw kale. Dangiwi, Yesus em gelewkabiliw kunum bi kawtiw biim kanebiliw be ibolow keyeminba kesomi, ‘Ayem! Yu kanemokoliw te!’, yangsiliw kale. ¹⁴Yangiwi, Yesus e im kanebiliw be atemeko, digaka keyemeko, ilo bokoyemomele: “Yu kanelom kanemokoliw te! Aul bi yemdeko, nem mit mewso yemde telina! Nimtew angom? Aul ikatetew kunum waneng itekuw Sunbin-Got em ‘gawman dim kalo fein unokoliw kasike. ¹⁵Yu kilelbi kililina! Mali kunum waneng yu aul gelgel biimdiw kesomi, “Sunbin-Got e ‘Feinka! E nulo fein yetemkabe kae!’, anginba keliw tewe, em gawman ding dim kabalak e, yu elo atemeko, kalo nam uniw te.”, yangse kale.^j ¹⁶Yangesomi, fein, aul gelgel biilo mumul da koyemsomi, em teing im dim dukuko, bamki so keyemse kale.

On Kisol so Kunum em Sang te.

¹⁷Beli, Yesus em iti ka kel kakamele ding dim bakate, mak kunum mak em mit mewso teleko, katin bukbuk angeko, dakalalomele: “Kukuyemin

^f 10:4 Sawa Weng 24:1-4; Matyu 5:31 ^g 10:6 Talfut Kese 1:27; 5:2 ^h 10:7-8 Talfut Kese 2:24; Efesus 5:31-33 ⁱ 10:11 Matyu 5:32 ^j 10:15 Matyu 18:3

ken kiol kunum kutaka! Ne nono kesomete, sun kuw bin finik be kuloki a?”, dangse kale. ¹⁸Dangei, Yesus e elo yan weng bokolewomele: “Ku nimtew angom ete nelo ‘Ken kiol kunum’ nangew a? Sunbin-Got ete kuw kukuw ken so kasike! ¹⁹Ku Moses em bokoyemse kukuyemin weng be kal kebelewte:

‘Yu kanelom kawtiw ilo yemokoliw te!

Yu kanelom osow kemokoliw te!

Yu kanelom yakut kemokoliw te!

Mali kawtiw mak yulo dakalaliw tewe, yu kanelom dasuw weng bokoyemokoliw te!

Yu kanelom mali ilo funum funum keyemeko, im mesesem yakut keyembokoliw te!

Yu kauk so kalew so im afak bomi, wangweng keyemeko, im wiin daoyem kemoliwka!’,

ange kai.”, dangse kale.^k ²⁰Dangei, kunum be bokolewomele:

“Kukuyemin kunum kutaka! Nem aul gel kebi ding dim akate, kameem ding dim kale akati, ne sawa weng kale diwkuw diwkuw gelewabi te.”, dangse kale. ²¹Dangei, Yesus e weng be kiliko, kunum beelo atemeko, ibolow fian dulewsomi, bokolewomele: “Ku ken kukuw kebelew kate, makmak eisneng mak beem dulum elote sukum belewte: Kame, kom mesesem on kisol alik alik be wensomelewi, em banim kawtiw ilo amen kuw keyemolewka! Keyemew tewe, sow ete, ku abiil tикин em on kisol bakati fein kulokolew te. Kaneko kasike, ku nelo nenggelolewka!”, dangse kale. ²²Dangei, kunum be weng be kiliko, akalem on kisol banban beelo fukuneko, yol angeko, ibolow tiaktiak kesomi, anggil dang so balat angeko, unse kale.

²³Unei, Yesus akalem gelewkabiliw kunum im dulum elo yetemeko, bokoyemomele: “Em so kawtiw i Sunbin-Got em ^gawman dim elo unomin bukesomi, mewso uninba kebiliw te.”, yangse kale. ²⁴Yangei, i em yange weng be kiliko, yol angsiliw kasike, e ilo bokoyemomele: “Aul min yutaka! Feinka! Kunum waneng i Sunbin-Got em ^gawman dim elo unomin bukesomi, mewso uninba kebiliw te. ²⁵^Kamel samal fian sel e ilim benemin sil tem be unomin bukekabe kate, on kisol so kunum mak i Sunbin-Got em ^gawman dim elo unomin kakunin keko, bukesomi, nam uniw te.”, yangse kale. ²⁶Yangei, i em yange weng be kiliko, yol angeko, dakalalomeliw: “Ibo! Kate kante sunsun finik so bin be kuluko, boke a?”, dangsiliw kale. ²⁷Dangiwi, e kiin doung yetemsomelei, ilo yan weng bokoyemomele: “Kunum waneng im kitil e fong gel kasike, i nam keliw te. Kate, Sunbin-Got em kitil e fian kebe kasike, e alik alik eisneng mak ki kemoke te.”, yangse kale.

^k 10:19 Aneng Kolew 20:12-17; Sawa Weng 5:16-20

²⁸ Yangei, Fita e elo bokolewomele: “Kamok a! Nu nukalem mesesem eisneng alik alik koleweko, kulo kenggelewakabuluw te.”, dangse kale.
²⁹ Dangei, Yesus e alik alik ilo bokoyemomele: “Ne yulo fein weng mak bokoyemite: Yu nem dulum so, Sunbin-Got em Weng Kal Ken Ati beem dulum so, alew beem ibolow fukunsomi, yukalem am o, kunum aul o, waneng aul o, kauk kumel o, kalew kumel o, aul o, musun o, alik alik biilo koyemeko, nelo nenggelewiw tewe, ³⁰ Sunbin-Got e yulo yom kawin dim kale biliw dim kale akati, iti am o, kunum aul o, waneng aul o, kauk kumel o, aul o, musun o, alik alik bi makso makso dukuyemei, i koyemsiliw biim abin kulukoliw te. Kate, mali kawtiw mak i yulo ilum duyemeko, fein yenokoliw te. Kanebiliw tewe, yu sow akati sunsun finik so bin kulokoliw te. ³¹ Yu kilelbi boliwka! Mali kame wiin so kebiliw kawtiw i sow em toloke ding dim kabalak e, wiin banim baluw kawtiw kelokoliw kate, kame em ding dim kale, mali wiin banim baluw kebiliw kawtiw i sow ete wiin fian so kawtiw kelokoliw te.”, yangse kale.¹

Yemamas kel Ding em Yesus Kuaneko, iti Teinoke Yangse em Weng te.

³² Beli, Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, alik alik bi Selusalem abiw mutuk fian em deiw mitem unbomeliwi, Yesus e emikel kuw emisik unse kale. Unse ding dim bakate, ibik gelew talsiliw kunum waneng i yol angeko, “Kame nomin eisneng mak kaneloke ya?”, angeko, fingeran fian kesiliw kate, e akalem kalun kel gelewkabiliw kunum ilo gaayemei, i em mit teliwi, e ilo kuw akalem dim elo kaneloke em sang bokoyemomele:^m ³³ “Kame, nu Selusalem abiw mutuk fian mitem kalo unuw te. Kalo unesomeluwi, kawtiw i Kawtiw Aul nelo nemdeko, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel so, akalem angin iso, Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum iso, alik alik biim teing dim da konemseluwi, i nelo genemsomi, ‘Kanese beem yan be kuanolewka!’, nangokoliw te. Nangiwi, i nelo Isalael kawtiw im ibik ka biliw kawtiw im teing dim da konemwi, ³⁴ i weng minembomi, kasuk dil dakanembomi, nang debet sok so nen feiw konemeko, neniwi, ne kuanoki te. Kuanii, yemamas kel ding kabalak e, ne iti finik so baba teinoki te.”, yangse kale.

Sebidi Muluwel im Sang te.

³⁵ Beli, Sebidi em muluwel Sekow so, Sion so, aso i Yesus em mit mewso teleko, bokolewomeliw: “Kukuyemin kunum kutaka! Num mesesem mak kulo dakalakam talbuw be ku nulo fein duyema o!”, dangsiliw kale.
³⁶ Dangiwi, e aso ilo bokoyemomele: “Nimtew eisneng ete duyemoki a?”, yangei, ³⁷ i yan weng bokolewomeliw: “Kom wiin fian kuluko, abiil

¹ 10:31 Matyu 20:16; Iluk 13:30 ^m 10:32-34 Mak 8:31; 9:31

tikin bokolew ding dim kabalak e, ku aso nulo akati wiin fian mak dukusomi, kitil duyemeko, mak kom yuk teing dim elo, mak e kom awan teing dim elo ‘Yu teinina!', yangolewka!”, dangsiliw kale.³⁸ Dangiwi, e aso biim yangiw weng be kiliko, yan weng bokoyemomele: “Yukalem dakalakabiliw beem mongom ete yu akokow kebomi, dakalakabiliw te! Kaso yu ki keko, nem kuanomin, betbet ilum kulomin kemi kale neso yuso makuw kuluko, daolokoluw a? Yu kililina! Kaso yu ki keko, im nelo ok da konemok atew kenemeko, betbet fian dunemokoliw be yukati kuluko, daolokoliw a?”, yangeko, dakalase kale.”³⁹ Dakalalei, aso bi elo yan weng bokolewomeliw: “No, nu ki keko, daolokoluw te.”, dangiwi, e aso ilo bokoyemomele: “Fein! Kaso yukati kuaneko, betbet ilum kulusomi, nem ok da konemomin atew keko, betbet fian mak kulokoliw kate,”⁴⁰ nimin kunum waneng ite mak mali kunum waneng ilo bakiyemoke wiin fian mak kuluko, nem yuk teing dim so, awan teing dim so, dim alew kalote teiniw tewe, nakalem ete nam bokoyemi te. Nelo namdase Sunbin-Got ete kuw kitil keko, mali beem dulum elote memen keyembe kunum waneng biilo abin be duyemoke te.”, yangse kale.

⁴¹ Yangei, mali king kel gelewkabiliw kunum bi Sekow so, Sion so, aso biim kanesiliw be kili atemeko, aso ilo digaka keyemsiliw kale.

⁴² Keyemwi, Yesus e akalem gelewkabiliw kunum biilo gaayemei, i bonggusomeliwi, e ilo bokoyemomele: “Yu kal keliwete: Kawin kaleem emisik kamok so, kak kunum so, alik alik i kawin dim kaleem kukuw gelewewko, atul nam kesomi, mali kawtiw im afak kuw ke koyemkabiliw te.”⁴³ Ke koyemkabiliw kate, yukalem ete kanelom kukuw be gelewokoliw te! Yu kililina! Nimin kunum waneng ite mak ‘Wiin fian so kamok kelum o!’, angiw tewe, i mali kawtiw im sak weng afak kunum waneng keboliwka!⁴⁴ Feinka! Nimin kunum waneng ite mak ‘Numisik keko, buma!’, angiw tewe, i alik alik im sak weng afak kunum waneng keboliwka!⁴⁵ Nimtew angom? Kawtiw Aul nakati teleko, ‘Mali kawtiw i nelo dokonemina!’, angomi, telinba kesi kasike. Kate, nakalem ete teleko, ‘Kawtiw banban ilo dokoyemeko, biim abin kuluko, kuano! Kuanii, i sunsun finik so bin kuluko, diwkuw diwkuw bokoliw te.’, angomi, telsi te.”, yangse kale.

Baltimeus em Sang te.

⁴⁶ Beli, Yesus e Seliko abiw mutuk fian elo unse kale. Unesomi, ka belei, em abiw mutuk fian be iti kolewse ding dim bakate, akalem gelewkabiliw kunum so, kawtiw banban iso, alik alik i elo gelewsiliw kale. Im gelewsiliw ding dim bakate, Timeus em min Baltimeus e deiw

ⁿ 10:38 Mak 14:36; Iluk 12:50 ^o 10:39 Kalan Kunum 12:2; Fitew Dase 1:9

^p 10:42 Iluk 22:25-26 ^q 10:43 Matyu 23:11; Mak 9:35

beleng ka kel teineko, alenale kale. Kunum be kiin sukul so bomelei, e kawtiw ilo tum wiin geeyemale kale.⁴⁷ Geeyemale ding dim bakate, e mali im weng kilileté: “Nasalet abiw kunum Yesus e deiw kalo talbe kai.” angawi, e kilisomi, gaanin fian kuw mak gaanomele: “Kamok Fian Debit mulkis kutaka! Ku nelo kinkin ibolow kenema o!”, dangeko, gaanse kale.⁴⁸ Gaanei, deiw ka unbiliw kawtiw bi em gaanin be kiliko, elo sakalala dangeko, bokolewomeliw: “Bontem net kela!”, dangsiliw kate, e iti weng fian kuw gaanomele: “Kamok Fian Debit em mulkis kutaka! Ku nelo kinkin ibolow kenema o!”, dangeko, gaanin fian beki kuw kese kale.⁴⁹ Kelei, Yesus e moko, “Elo gaaliw kano, e toloka!”, yangei, i em weng kiliko, kiin sukul so kunum beelo bokolewomeliw: “Gatak daok angeko, mola! E kulo gaakembe kasike!”, dangsiliw kale.⁵⁰ Dangiwi, fongate akate kunum be akalem asolow ilim tebil be sak koleweko, fongate akate moko, Yesus em mit mewso yako unse kale.⁵¹ Yako unei, Yesus e elo dakalalomele: “Ku nono ‘Kenemoka!’, angomi, gaanbelew a?”, dangeko, dakalase kale. Dakalalei, e bokolewomele: “Kukuyemin kunum kutaka! Nem kiin kale ken kenemew kano, golo yo!”, dangse kale.⁵² Dangei, Yesus e elo bokolewomele: “Kame kenew kasike, ku una! Kukalem ‘Fein!', nangbelew ibolow bete kilel kekeme kasike.”, dangse kale. Dangei, fein, fongate akate em kiin e bamtak angeko, kiin golei, e Yesus elo gelewse kale.^r

Selusalem Abiw Mutuk Fian Kawtem Unse em Sang te.

11 ¹Beli, Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, i uneko, Selusalem abiw mutuk fian elo unomin kesomi, Betfage so Betani abiw gel alew kalo talsiliw kale. Aneng be ^Oliw amgu em mit mewso keko, Selusalem abiw mutuk fian beem mit ka kel kale. Im ka kel bisiliw ding dim bakate, Yesus e akalem gelewkabiliw kunum alew mak ilo yamdeko, ²bokoyemomele: “Kaso yu abiw fong kalo unoliwa! Uneko, kasoyom abiw kawtem unbiliw ding dim kabalak e, fongate akate, ^donki samal men mak ka belei, kasoyu atemokoliw te. Donki samal men beem dim e kunum makmak ka teininbakekakawake te. Keko beli, kasoyu donki beem sok silelko, elo kuluko, kaleelo debele teloliwka!³ Kasoyom elo debele teliw ding dim kabalak e, mak kunum mak kasoyulo dakalaleko, bokoyemomele: ‘kasoyu nono kelewomin kebiliw a?’, yange tewe, kasoyu elo yan weng bokolewomeliw: ‘Asonum Kamok Fian e ‘Elo kulu de telina!’, yangse te. Yangeko, bokolomele: ‘Donki de telesomeleliwi, ne donki beelo fongate akate iti kom teing dim elo dababalok te.’, yange kembe kasike, nu kame elo deim tuluw te., dangoliwka!’, yangse kale.

^r 10:52 Mak 5:34

⁴Yangei, aso i unesomi, donki be fein atemsiliw kale. I elo am abisom mak em dim mewso deiwkim kel sok gi kolewbiliwi, e belei, aso i elo atemsiliw kale. Atemeko, aso biim sok silelsiliw ding dim bakate, ⁵mali ka biliw kawtiw mak i aso ilo bokoyemomeliw: “Kaso yu nonoko, donki beelo sok silelewibiliw a?”, yangiwi, ⁶aso i Jesus em sua bokoyem kembe weng be ilo duyemsiliw kasike, i “Kenka!”, yangsiliw kale. Yangiwi, fein, aso i donki beelo de unsomi, ⁷Jesus em mit de teleko, ikalem ilim tiaktiak donki beem dim tikolewiwi, Jesus e beem dim ka teinse kale. ⁸Teineko, unbelei, mali kawtiw banban mak ikati ikalem ilim tiaktiak guluko, deiw duku kemiwi, mali kawtiw mak i ais teing balbil so fakulu dukusomi, abin kon tiko koliwi, ⁹donki em dim teinse Jesus beem tикин dim unse kale. Unbelei, emisik unbiliw kawtiw so, ibik talbiliw kawtiw iso, alik alik i makuw kalfongeko, gaanomeliw:

“Osana!^s Weso! Seyo!

Sunbin-Got e emisik kamok fian em wiin dim talbe kamok fian
beelo bamki fian dulewe tako!^t

¹⁰Sunbin-Got e nukalem awalik kamok fian Debit em kame talbe
^gawman beelo bamki fian dulewe tako!

Osana! Abiil katiw alakabe Sunbin-Got elo “Weso Seyo!”,
danguma!”,

ange ange kesomi, gaansiliw kale. ¹¹Gaansomeliwi, Jesus e Selusalem abiw mutuk fian kawtem uneko, Sunbin-Got em am yol aneng elo uneko, ka kel beem mesesem mesesem eisneng atebam unse kale. Atebam unse ding dim bakate, aneng kuinse kasike, eso, akalem kalun kel gelewkabiliw kunum iso, alik alik i abiw mutuk fian be iti koleweko, Betani abiw kalo unsiliw kale.

^Fik Ais em Kanese em Sang te.

¹²Beli, aneng daneko, iti kutim kele ding dim bakate, Jesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, alik alik biim iti Betani abiw koleweko, Selusalem abiw mutuk fian kalo unsiliw ding dim bakate, Jesus e yemen tew teinse kale. ¹³Teinomelei, e atemete: ^Fik ais sen ais kon banban so mak singam tew kel ka belei, e atemse kale. Atemsomi, “Wanin dem mak be yako?”, angeko, beem mewso uneko, atemete: “Ebe! Atin kuw dem banim! Kon men sel kuw kebe kai!”, angeko, atemse kale. Nimtew angom? Fik ais em dem gilalinba kebe ding kese kasike.^u ¹⁴Keko beli, Jesus e ais beelo yakok weng mak bokolewomele: “Mali kawtiw mak kom dem nam iti wanbiw te!”, dangse kale. Dangei, akalem gelewkabiliw kunum i em dangse weng be fein wosusiliw kale.

^s 11:9-10 “Osana” weng beem mongom e kanekote: “Sunbin-Got Nulo Dokoyema o!”

^t 11:9 Sim Fut 118:25-26 ^u 11:13 Iluk 13:6

¹⁵Keko beli, im uneko, Selusalem abiw mutuk fian kawtem talsiliw ding dim bakate, i Sunbin-Got em am yol em aneng ka kel atemiwete: Kunum waneng mak mesesem eisneng mak webiliwi, mali mak i nanew aneng kawtiw im tum win on kisol alwol kelew kelew kebiliwi, i ilo yetemsiliw kale. Yetemsomeliwi, Yesus e kaisuw fian keko, tum win alwol kelew kelew kebiliw kawtiw so, awon webiliw kawtiw iso, alik alik biim duku kebiliw mesesem mesesem eisneng be walelko, dolo dolo koyemeko, kawtiw ka biliw kawtiw alik alik ilo yenbakalei, i kut unsiliw kale. ¹⁶Kaneko beli, e mesesem mesesem eisneng de unem tele kebiliw kawtiw ilo bokoyemomele: “Ayem! Yu kanelom kanemokoliw te!”, yangse kale. ¹⁷Yangeko, weng mak bokoyemomele: “Sunbin-Got em fut tem kel bokolomele:

‘Nem am kale aneng aneng angom beem biliw kawtiw alikum im Sunbin-Got neso weng bakamin am ete te.’,
angse kate, yu
‘am kale yakut kemin kawtiw im yakut am kelewibiliw te!’,
angse te!”, yangse kale.”

¹⁸Keko beli, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel so, em angin bi so, Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum bi so, alik alik kunum bi Yesus em awan fingansomi, elo alomin deiw fensiliw kale. Nimtew angom? Kunum waneng banban mak Yesus em kitil so auk so kukuyemkabe weng be kilisomi, em yangbe weng beem dulum elote yol angsiliw kasike.^w

¹⁹Beli, iti ataan tem unomin kele ding dim bakate, Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, alik alik bi abiw mutuk fian be kolewsiliw kale.

²⁰Iti aneng daneko, kutim kese ding dim bakate, alik alik i iti Selusalem abiw mutuk fian elo unsiliw kale. Biim unsiliw ding dim bakate, i Yesus em yakok kelewse [^]fik ais be atemiwete: E atin kuw dem so, ais kon so, teing so, alik alik beso get belei, i atemsiliw kale.

²¹Atemiwi, Fita e Yesus elo bokolewomele: “Kamok Fian a! Atema! Kom yakok kelewselew ais kale kame atin kuw getse kai!”, dangse kale. ²²Dangei, Yesus e alik ilo bokoyemomele: “Feinka! Yu Sunbin-Got elo “Fein!”, dangoliwka! ²³Dangiw tewe, yu amgu kaleelo bokolewomeliw: ‘Ku kang angeko, okmun fian tem elo mita!’, dangeko, ibolow tulun tulun keminba kesomi, fein ibolow so dangiw tewe, e yom dangbiliw weng be kiliko, fein kaneloke te.^x ²⁴Yu kilele kililina! Yukalem Sunbin-Got eso weng bokoliw ding dim kabalak e, yu fein ibolow keko, dakalaliw tewe, e yom dangiw weng be kiliko, mesesem be fein duyemoke te!^y ²⁵⁻²⁶Kate yu kilelbi boliwka! Yom Sunbin-Got eso weng bakabiliw ding dim bakate, yu

^v 11:17 Aisaya 56:7; Selemaya 7:11 ^w 11:18 Mak 14:1 ^x 11:23 Matyu 17:20

^y 11:24 Matyu 7:7

mali kawtiw im yulo mesem keyembiliw eisneng beelo ibolow fukuniw tewe, yu im kaneliw eisneng be sak misim kuw kulu koyemoliwka! Koyemiwi, abiil tikin alakabe Kalew bakati yom sili sili kukuw sak misim kuw kulu koyemoke kasike.”, yangse kale.^z

Kante Yesus elo Wiin Fian Dulewse ye?

²⁷Im Selusalem abiw mutuk fian kawtem talsiliw ding dim bakate, Yesus e Sunbin-Got em am yol aneng kel kakabise kale. Kakabomelei, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel so, em angin bi so, Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum bi so, Suda kawtiw im kak kunum iso, alik alik bi teleko, ²⁸elo bokolewomeliw: “Wee kutaka! Ku kanem wiin dim kanebelew a? Kante kitil dukembe a? Kante ‘Ku aluwa!’, kangei, ku aluwbaelew a?”, dakaleko, dangsiliw kale. ²⁹Dangiwi, Yesus e yan weng mak bokoyemomele: “Nakati yulo dakalalika! Yu nem dakalaloki be yan weng bokonemiw tewe, nakati yulo yan weng bokoyemeko, “Kanem wiin dim mesesem be aluwkabi kai!”, yangki te. ³⁰Kame yu killilina! Kawtiw ilo ok da koyemkebe kunum Sion be Sunbin-Got em ibolow fukunin geleweko, kaneyembe sako? Bani, e kawtiw im ibolow fukunin kuw geleweko, kaneyemse sako? Yu nelo yan weng nangina!”, yangse kale. ³¹Yangei, i ibolow tiaktiak fukuneko, ikalem mutuk kel bokolomeliw: “Nu elo yan weng keleweko, bokolewomeluw: ‘Sion e Sunbin-Got em ibolow gelewse kai!’, danguw tewe, e nulo dakalalomele: ‘Kate, nimtew angom ete yu Sion em weng bokoyemse weng elo ‘Fein!’, danginba kebiliw a?’, yangoke te. ³²Kate nu elo bokolewomeluw: ‘E kawtiw im ibolow kuw gelewse kai!’, danguw tewe, nu kunum waneng im awan fingenokoluw te. Nimtew angom? Kunum waneng alik alik i ibolow fukunomeliw: ‘Sion e Sunbin-Got em bontem dim bakamin kunum kebise te!’, angakabiliw kasike!”, ange ange kesomi, ³³Yesus elo dasuw yan weng bokolewomeliw: “Nu dolon kelinba keko, akokow so keluw te!”, dangsiliw kale. Dangiwi, e bokoyemomele: “Kasike nakati yulo kanem wiin dim telii, kante nelo wiin so kunum kenemse weng be nam yangi te!”, yangse kale.

“Wain Ais Dem Musun em Fakam Weng te.

12 ¹Yangesomelei, im am yol ka biliw ding dim bakate, Yesus e alik alik ka biliw kawtiw ilo akalem dulum elote fakam weng mak bokoyemomele:

“Musun sen kayak kunum mak e ^wain musun bilal mak kaise te. Kaisomelei, e wati mak fokosomi, musun be falal amol ke kolewsomi, wain dem kuluko, ok dubelet keleweko, dem emikel ok emikel amen

^z 11:25 Matyu 6:14-15

kelewbe kawin mak dikeko, fe e, mali musun atemin kunum mak im am tiak mak gese te. Gesomelei, musun be kunum mali mak elo atebin kunum im teing dim elo koyemsomi, aneng be koleweko, singam aneng mak elo unse te.

^a 2 Keko beli, wain em dem gilase ding dim kabalak e, e akalem weng afak kunum mak akalem musun dim elo dabalalei, e teleko, atebin kunum biilo bokoyemomele: ‘Musun beem sen kayak e nelo namdalei, ne wain dem on kisol anung deim telbi te.’, yangse te.

³ Yangei, atebin kunum i elo kuluko, an feiw kolewsomi, ‘Sak kuw una o!’, dangsiliw te. ⁴ Dangiwi, musun sen kayak be akalem weng afak kunum beem kanese sang be kiliko, iti weng afak kunum mak dabalalei, e fein unse te. Unei, i elo kuluko, kak dim an feiw kolewsomi, weng mileweko, wa kuw kelewsiliw te.

⁵ Kelewsomeliwi, musun kayak be iti kunum mak dabalalei, e unei, i elo asiliw te. Asomeliwi, Kamok be mali weng afak kunum banban mak yamdalei, i fein unsiliw kate, musun yetebiliw kunum bi mali ilo sak yen feiw koyemsomi, mali ilo yeniwi, i kuansiliw te.

⁶ Keko beli, musun kayak be akalem weng afak kunum alik alik ilo yemdalei, i unsiliw kate, makmak kunum mak ete kuw eso bise te. Kunum be akalem ibolow fian dulewkabe min bete te. E ibolow fukunomele: “Nakalem kunum aul bakate dabalalii, e unei, i elo atebomi, em afak elo angeko, em weng gelewokoliw te!”, angse kasike, e elo dabalalei, min be fein unse te. ⁷ Unei, musun atebin kunum bi ikalem weng bokolew bokolew kelomeliw: ‘Fein! Kame talaka! Talbe kunum beem alew e kuanei, min besik em abin kuloke te. Kasike, nu elo aluw tewe, nusik wain musun kale atin kuw kululokoluw te!’, ange ange kesiliw te. ⁸ Kesomi, i fein min beelo aliwi, e kuanei, i elo kuluko, musun em sin elo kolewsiliw te.^b

⁹ Kame, alik alik yu nimtew ibolow fukuniwete: Wain musun sen kayak be nono keyemoke a? Feinka! E teleko, alik alik biilo yenei, i kuanokoliw te. Kuaniwi, wain musun kale, nanew atebin kunum ilo duyemoke te.”, yangse kale.^c

¹⁰ Yangeko, iti akalem dulum elote fakam weng mak bokoyemomele: “Nimtew angom ete Sunbin-Got em fut tem kale bokolomele^d:

‘Mali kawtiw mak i am gebomeliwi, am kun mak diw atemiwete:
‘Kalebeit nam te!’, angeko, kolewsiliw kate,

^a 12:1 Aisaya 5:1-2 ^b 12:8 Kibulu 13:12 ^c 12:9 Wain musun be Isalael kawtiw im kiskiw em mongom te. Atebin kunum wa kukuw so kunum bi Isalael kawtiw im kak yetebiliw kunum im mongom ite te. Musun kayak be Sunbin-Got em mongom ete te. Mali musun kayak em weng afak kebiliw kunum i Sunbin-Got em bontem dim bakamin kunum im mongom ite te. Musun kayak beem min em mongom e Yesus ete kuw te. ^d 12:10 Sim Fut 118:22 Fakam weng kale Gilik im weng sin so, Kibulu em weng sin so, kawtiw i tum kuluko, am gebiliw em sang bokoko, fut tem bosiliw kale.

am beem kamok keko, am kayak kunum be am kun be atemete:
 ‘Am kun ilkul kun kitil te!’, angeko, elo kaiw kun mutuk mo
 kolewse kale.^{e f}

¹¹ Besike, Kamok Fian ete kelewsomelei,
 kunum waneng nukal atemeko, ‘Yakai! Kitil eisneng kai o!’,
 angbuluw kasike.’,

angse kate, yu fut tem be teing bokolinba kebiliw sako?”, yangse
 kale. ¹² Yangei, Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko,
 kukuyemkabiliw kunum so, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem
 sel so, beem angin iso, alik alik i Yesus em kiskiw weng be kiliko, “Em
 yangse weng be num dulum em sen ete yange kae!”, angeko, Yesus elo
 alomin deiw feinsiliw kate, i kunum waneng im awan fingansiliw kale.
 Fingansiliw kasike, i elo sak koleweko, unsiliw kale.

Dasuw Kawtiw im Yesus elo Dakalasiliw em Sang te.

¹³ Kaneko beli, Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko,
 kukuyemkabiliw kunum so, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel
 so, beem angin iso, kak kunum alik alik bi mali ^Falisi kunum so, mali
 emisik kamok fian Kelot em angin iso, mali kunum biilo yemdeko, weng
 mak bokoyemeliw: “Yu uneko, Yesus elo abil tem dalomin weng mak
 bokolewoliwka! Kaneliw tewe, nu elo akalem yan weng beem dulum
 elote gelewemokoluw te!”, yangsiliw kale.

Yangwi, i fein Yesus em mit mewso uneko,^g ¹⁴ elo dakalalomeliw:
 “Kukuyemin kunum kutaka! Nu kal keluwete: Ku kunum waneng ilo fein
 weng kuw kukuyemsomi, bakayembelew kunum kute te! Ku kawtiw wiin
 banim akal, wiin so kunum waneng akal, alik alik kawtiw ilo diwkluw
 diwkluw fein weng kuw bakayembomelewi, Sunbin-Got em fein deiw
 kukuyemkakawkabelew kunum kute te. Kasike kame, ku kom ibolow
 fukunin be nulo bokoyema! Nu Ulom em emisik kamok fian em sawa
 weng geleweko, elo on kisol anung mak dukaleuwu tewe, nu ken kukuw
 kelokoliw sako? Beni ba? ¹⁵ Ku nulo kilele bokoyema! Nu kisol be ki ke
 wenokoluw sako? Bani ba?’, kangeko, dakalaluw te.”, dangsiliw kale.
 Dangiwi, Yesus e ikalem dasuw ibolow fukunin be atemeko, kal kelete:
 ‘I funum funum kenembiliw kai!’, angse kasike, e ilo bokoyemomele:
 “Fimdi famde kunum yutaka! Nimtew angom ete yu nelo dasuw
 kenemeko, kiskis konem kebiliw a? Yu uneko, tum win on kisol mak de
 teleko, kalenemina!”, yangse kale. ¹⁶ Yangei, i uneko, tum win mak de
 talsiliw kale. De teliwi, Yesus e ilo dakalalomel: “Yu tum win beem
 kiskiw dukusiliw be atemeko, kanem kiskiw so, wiin so be fut tem boliwi,

^e 12:10 Am kun ilkul beem mongom e Yesus ete te. Am gebiliw am beem sen kayak e
 Sunbin-Got ete te. ^f 12:10 Sim Fut 118:22-23 ^g 12:13 Mak 3:6

yu nelo bokonemina!”, yangse kale. Yangei, i yan weng bokolewomeliw: “Ulom em emisik kamok fian etaka!”, dangsiliw kale. ¹⁷Dangiwi, e ilo bokoyemomele: “Kasike, Ulom em emisik kamok fian kebe kamok beelo akalem eisneng be dukalewboliwka! Kate, Sunbin-Got elo akalem eisneng bakati dukalewboliwka!”, yangse kale. Yangei, i em yange weng be kiliko, anggil yol fian kesiliw kale.^h

~Satyusi Kunum im Dakalasiliw em Sang te.

¹⁸Beli, ‘Kuansiliw kawtiw i finik so keko, nam teiniw tel!’, angbiliw mali ~Satyusi kawtiw i teleko, Yesus elo funum weng mak bokolewomeliw:ⁱ ¹⁹“Kukuyemin kunum kutaka! Moses e nulo kukuyemin weng mak bokoyemomele:

‘Kunum mak e aul banim keko, kuanei, kuanse kunum beem awkunum e kalun buum kalun kayak kebe kasike, e ulo kuloka!
Kulei, yemkal i aul mak dukuliw tewe, aul be kuanse kunum beem aul keloke te.,’

yangse kale.

^j ²⁰Kame, ku sang mak kilila! Kunum ben kel yangmel mak alenaliw kale. Emisik e waneng mak kuluse kate, aul banim keko, kuanei kale. ²¹Kuanei, auk teben e kalun buulo kuluse kate, akati aul banim keko, kuanei kale. Kuanei, yemamas akati iti beemdiw kese kale. ²²Kelei, ben kel kunum bi alik alik i kalun bu kulusiliw kate, i aul banim keko, kuanwi, dow so banim kesomi, kuansiliw kale. Fe e, waneng bukati kuansu kale.

²³Kame, kuankemin kunum waneng im iti yemkalfolokoliw ding dim kabalak e, waneng bu kanem kalel keloku ye? Nimtew angom? Kunum ben kel yangmel alik alik bi ulo kulusiliw kasike.”, dangeko, funum weng dangsiliw kale. ²⁴Dangiwi, Yesus e ilo bokoyemomele: “Ibolow so benesiliw kunum yutaka! Feinka! Yu Sunbin-Got em fut weng bokose kayak e, Sunbin-Got em kitil e, yu atin kuw akokow kebiliw te! ²⁵Sunbin-Got em kawtiw ilo yemkalfoloke ding dim kabalak e, kawtiw i nam kunum waneng kule kule keliw te. Nimtew angom? I Sunbin-Got akalem yemdakamin finik atew kelokoliw kasike. ²⁶Yu kilele ibolow fukunina! Yu Sunbin-Got em fut ayem tem be teing bokoko, kilele atemoliwka! Moses esik nulo kukuyemomele: Kunum waneng i kuankabiliw kate, i iti fomkamin dim kel baba teinokoliw te. Nimtew angom? Ais teinbin mak beem weing kainse kate, banim kelinba kele ding dim kabalak e, Sunbin-Got e Moses elo bokolewomele: ‘Ne Abalakam so, Aisak so, Sekow so, yelimele biim Sunbin-Got nete te!’, dangse kale.^k ²⁷Yu atin kuw ibolow

^h 12:17 Ulom 13:7 ⁱ 12:18 Kalan Kunum 23:8 ^j 12:19 Sawa Weng 25:5 ^k 12:26 Aneng Kolew 3:2,6

kau angakabiliw kawtiw yute te! Yu kilele ibolow fukunina! Sunbin-Got e kuansiliw kawtiw im Sunbin-Got bate! Kate, e finik so biliw kunum waneng im Sunbin-Got ete te!”, yangse kale.

Sunbin-Got em Emisik Sawa Weng te.

²⁸ Yangei, beem ding dim bakate, Sunbin-Got em kukuyemin weng aulewko, kukuyemkabe kunum mak e ^Satyusi so, Yesus so, biim tekemin weng bokolew bokolew kesiliw be kili yetemeko, “Yesus e ken kiol kuw yan weng bokoyeme kai!”, angse kasike, e elo dakalalomele: “Kukuyemin kunum kutaka! Nalem Sunbin-Got em sawa mak e mali ilo bakileweko, emisik sawa kebe ya?”, dangse kale.¹ ²⁹ Dangei, Yesus e yan weng bokolewomele: “Emisik sawa weng be kanekote:

‘Isalael kunum waneng yu kililina!

Sunbin-Got ete Kamokim Fian ete te.

Num Kamokim be makmak ete kuw te.^m

³⁰ Kukalem Sunbin-Got Kamok Fian elo ibolow mutuk fian dulewboliwka!

Kukalem finik e, ibolow e, fukunin e, kitil e alik alik be bongguko, Sunbin-Got em dim kuw fewtoko, kolew bolewka!ⁿ

³¹ Sawa mak e kaleem atin kuw fian beemdiw te.

‘Kukalem ibolow mutuk fian e kukalem dim bikembe beemdiw, yom mewso biliw kawtiw mali ikati ibolow mutuk fian kukuyem kemolewka!’

Feinka! Alew sawa beemdiw makso mak banim te.”, dangse kale.ⁿ

³² Dangei, Sunbin-Got em kukuyemin weng aulewko, kukuyemkabe kunum be yan weng bokolewomele: “Kukuyemin kunum kutaka! Ku ken weng kuw bokolew te! Feinka! Makmak Sunbin-Got ete kuw te. Nanew Sunbin-Got akal banim te. ³³ Keko beli, nu Sunbin-Got beelo ibolow mutuk fian dulewboliwka! Nukalem finik e, ibolow fukunin e, kitil e alik alik be bongguko, Sunbin-Got em dim kuw fewtokoko, kolewboliwka! Bomeluwi, nu mali kawtiw ilo akal ibolow mutuk fian kukuyem kemoluwka! Kanebe kukuw be, Sunbin-Got em am yol dim mesesem eisneng aik ayem dim dukuko, elo dulewko, ‘Weso! Seyo!', angakabuluw kukuw be atin kuw bakilewkabe te.”, dangse kale.^o ³⁴ Dangei, Yesus e em dangse weng be kiliko, “Ibolow tem kal so weng mak dukunembe kai!”, angeko, bokolewomele: “Mewso kuw ku Sunbin-Got em ^gawman dim be atemeko, kalo fein unokolew te!”, dangse kale.

Dangei, mali kawtiw alik alik bi fingansomi, elo dakalamin makso mak dakalalinba kesiliw kale.

¹ 12:28 Iluk 10:25-28 ^m 12:29 Sawa Weng 6:4-5 ⁿ 12:31 Kunum Ayem 19:18

^o 12:33 Sawa Weng 4:35; 1 Samuel 15:22; Osea 6:6

^Mesaya e kante sa?

³⁵ Beli, Yesus e Sunbin-Got em am yol em aneng kawtem ka biliw kunum waneng ilo kukuyemeko, bokoyemomele: “Nimtew angom ete Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum i bokolomeliw: “Mesaya e sua kel alenale emisik kamok fian Debit em mulkis ete te!”, angbiliw a? ³⁶ Debit akalem ete Sunbin-Finik so gekeko, bokolomele:

‘Sunbin-Got Kamok Fian e nem Kamok Fian elo bokolewomele:

‘Ku nem yuk teing kitil so dim kel teineko,
ding fensomelewi, ne kom maka ilo yemdalii, i teleko,
atin kuw kom kitil afak kel teinokoliw te.,
nangse kai!’,

angse kale. Kame, yu ibolow fukuniwete: Nimtew angom ete e angse weng be bokose ya?^p ³⁷ Feinka! Sim Fut tem kale kel, kunum mongom Debit e Mesaya elo ‘Nem Kamok Fian’, dangse kasike, Mesaya esik nimtew angom ete ‘Debit em mulkis te!’, dangbiliw a?”, yangse kale. Yangei, ka biliw kawtiw banban i Yesus em kukuyemse weng be kiliko, wosulomin kuw kesiliw kale.

Wiin so Kunum im Kukuw wa Kaim Dim Dayemse em Sang te.

³⁸ Beli, Yesus e ka biliw kawtiw ilo bokoyemomele: “Yu kileibi boliwka! Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum i ilim ken ati kuw mingiko, kawtiw im wensankabiliw dim elo uneko, mali im kiin dim kakabomeliw kasike, i ilo yetemeko, ‘Yu biliw yakol’, yang bomeliwi, i beem mongom ete ikalem ibolow kuw kekabiliw te. ³⁹ Keko beli, i nukalem wensankabuluw am kawtem uneko, emisik tein kekabiliw abin kuluomin ibolow kekabiliw te. Beemdiw, wanin dawol ding dim e, i teleko, emisik kunum em tein kemin dim kel teinkabiliw te. ⁴⁰ I mali kalun waneng biim dulum elo ‘Im mesesem mesesem eisneng be kuluyemumo!’, angeko, dasuw keyemsomi, ilo kal ilum fian sel duyemkabiliw te. Feinka! I kal dim ete kuw Sunbin-Got eso diwkuw diwkuw bokolewkabiliw te.

Yu kililina! Sunbin-Got em diwyemoke ding dim e, kukuw wa wa so kunum bi kal ilum fian mak kulokoliw te!”, yangse kale.

Sunbin-Got elo Mesesem Sak Dukalewin em Weng te.

⁴¹ Yangeko, beem ding dim bakate, Yesus e Sunbin-Got em am yol em tum win on kisol dukukabiliw dim beem dim mewso teineko, ka biliw kawtiw im on kisol dulewbabiliw be kiin doung keyemse kale. Kiin doung

^p 12:36 Sim Fut 110:1

keyemsomelei, em so kawtiw banban i on kisol banso dukukebiliwi, e yetemse kale. ⁴² Yetemeko, beem ding dim bakate, em banim waneng kalun mak tum win fong gel alew kuw de teleko, dukukebiliw tem ka kel dukusu kale. Tum win fong gel em fufu e feni kom alew emdiw ete te. ⁴³ Dukului, Yesus e akalem gelewkabiliw kunum biilo gaayemei, i teliwi, e ilo bokoyemomele: “Feinka! Em banim waneng kalun bu tum win gelgel kuw dukulu kate, u on kisol so kawtiw im tum win fian kuw dukuliw kawtiw biilo atin kuw bakiyemkabu te.” ⁴⁴ Nimtew angom? Em so kawtiw bi on kisol banso aluwbiliw kate, anung gel makuw kuse kabalak da kembiliw te. Kate, em banim waneng kalun bu mesesem banim kesomi, ukalem tum win fong gel be alikum kuse kabalak dalu kasike.”, yangse kale.

Yesus em Mewso Iti Toloke Ding em Kaneloke em Weng te.

13 ¹Beli, Yesus em Sunbin-Got em am yol aneng be iti koleweko, unse ding dim bakate, akalem gelewkabiliw kunum mak e Yesus elo bokolewomele: “Kukuyemin kunum kutaka! Ku am yol gesiliw kunum im tum fian sesel kulusiliw tum so, tum am gesiliw fian sesel so, alik alik be kilele atemolewka!”, dangse kale. ²Dangei, e bokolewomele: “Ku kilila! Deiw mak ding mak telei, maka mak teleko, atite eisneng be tum ati so mak em tikin dim, mak em tikin dim banimeko, alik alik dakaleko, mit da kolewokoliw te.”, dangse kale.^r

³Dangei, eso, akalem gelewkabiliw kunum iso, i abiw mutuk fian be iti koleweko, ‘Oliw amgu tikin kalo uneko, ka kel teinsomeliwi, am yol aneng be miyak ka belei, i atemsiliw kale.

Kaneko beli, Fita so, Sekow so, Sion so, Andulu so, ketket teben kel kunum ite kuw Yesus em mit mewso uneko, elo dakalalomeliw: ⁴“Kukuyemin kunum kutaka! Nalem ding ete, yangew ilum beem toloke ding dim be kaneloke ye? Nomin eisneng ete kuw nu atemsomi, kal keluwete: ‘Maka im teleko, abiw mutuk fian kale so, am yol be so, alik alik beem banimoke ding dim be, bakale kai!’, angokoluw a? Kame nulo bokoyemolewka!”, dangsiliw kale. ⁵Dangiwi, e yan weng bokoyemomele: “Wee! Yukal kilelbi boliwka! Mali dasuw kunum banso ikal teleko, ⁶nem wiin dim yulo dasuw weng bakayem tolokoliw te. I bokoyemomeliw: ‘Nete yom ding fenbiliw kunum nete te!’, yangomeliwi, kunum waneng banban i biim dasuw yangokoliw weng be kiliko, ilo fein yenggelewokoliw te. ⁷Beli, yu kenen weng kililiwete: ‘Aneng fian mali iso aneng fian mali iso ganen ganenkabiliw kai!’, ange ange keko, yulo bokoyemiwi, yu kililokoliw kate, yu kanelom ganbin beem dulum be finganemokoliw te! Nimtew angom? Kanele ilum eisneng be emisik toloke kate, fefe ding be ibik ete kuw keko, toloke kasike.

^a 12:43 2 Kolin 8:12 ^r 13:2 Iluk 19:44

⁸ Feinka! Mali aneng kasel isik uneko, nanew kasel iso ganen unokoliw te. Uneko, mali kasel im kamok isik uneko, mali im kamok iso ganen unokoliw te. Uneko, kawin kale akati bim fian kuw fi atuk atuk kemei, aneng aneng mali mak olfut fian keloke te. Alik alik ilum eisneng be deiw busule kasike, kal ilum fian fian makso ibik ete toloke te.

⁹ Keko beli, yu kilelboliwka! Mali kawtiw mak teleko, yulo yauleko, wa kukuw keyemomi, Isalael kasel num diwyemin kunum im kiin dim mo koyemoko, num wensan kekabiliw am kalo nang debet sok so yen feiw koyemokoliw te. Yu nelo ‘Fein!', nangbiliw kawtiw kebiliw kasike, i yulo yemde uneko, yulo aneng aneng im atebiliw kak kunum so, emisik kamok fian so, alik alik biim kiin dim mo koyemokoliw te. Koyemiwi, yu ka bomi, yukalem fein ibolow akal ilo kukuyem kelokoliw te.^s ¹⁰ Yu nem weng kale kilele kililina! Mali yu aneng aneng angom biliw Isalael kawtiw num deng ka biliw kawtiw alik alik im mit mewso uneko, Sunbin-Got em Weng Kal Ken Ati be ilo bakayem tem bakayem tem keboliwka! ¹¹ Keko beli, yu kanelom im yulo geeyemokoliw beem angan fingeneko, ‘Nono keko, yan weng bokoyemokoluw yake!', angeko, ibolow fukunin tiaktiak kemokoliw te! Bate! Nimtew angom? Yulo geeyemiw ding dim bakate, yukati ki keko, kilele yan weng mak bokoyemokoliw kasike. Nimtew angom? Sunbin-Finik e yom ilo yan weng bokoyemokoliw weng be kilele fitew dim kuw dako, kukuyemei, yu weng be kiol kuw bokoyemokoliw kasike.^t

¹² Beem ding dim kabalak e, yukalem kaim atuk akate yulo yemdeko, yulo maka im teing dim da koyemiwi, i yulo yeniwi, yu fein kuanokoliw te. Keko beli, kalew kumel i ikalem muluwel yulo maka im teing dim da koyemiwi, i yulo yenokoliw te. Beemdiw, yukalem muluwel ikal sakalaw keko, weng bo bo kebomi, alew kumel yulo maka im teing dim da koyemiwi, i yulo yenokoliw te.^u ¹³ Yu nem angin kebiliw kasike, beem ding dim kabalak e, kawtiw alik alik i yulo ibolow kaisuw fian kaim alel yetemokoliw te.

Kate yu kililina! Nimin kunum waneng ite mak fein nangebiliw ibolow kolinba kesomi, fefe ding keloke ding kabalak e, kitil keko, moliw tewe, kanekabiliw kunum waneng bite sun kuw sun bin finik so kuluko, bokoliw te.”, yangse kale.”

Teng Wasan so Eisneng Keloke em Weng te.

¹⁴ Yangeko, iti weng mak so bokoyemomele: “Yu nem yangbi weng kale kilele kiliko, kal keloliwka! Mali kawtiw mak teleko, Sunbin-Got em akalem wiin so amkose dim beelo sakok keko, ka kel kaing wasan mian

^s 13:9 Matyu 10:17-20 ^t 13:11 Iluk 12:11-12 ^u 13:12 Matyu 10:21 ^v 13:13 Matyu 10:22; Sion 15:21

wasan teng so eisneng inkal so mak akatetew dukuliwi, yu atemokoliw te. (Fut kale teing bokoko, atebiliw kawtiw yu kanelom ibolow kau angbokoliw te!) Beem ding dim bakate, Sudia aneng kasel biliw kawtiw yu fongate akate fon uneko, amgu tикин elo fon unoliwka!^w ¹⁵ Beemdiw, mali am yu dim teinbiliw kunum waneng ikati kanelom am kawtem uneko, am kawtem beem mesesem mak kulam unokoliw te! Bayo!^x ¹⁶ Beemdiw, mali wanin musun dim aluwbabiliw kunum waneng ikati kanelom iti am uneko, asolow ilim mak kulokoliw te! Babo! Alik alik yu fongate akte kuw fon unoliwka! ¹⁷ Beem ding dim kabalak e, Isalael aneng kale biliw kasel yu ilum fian mak kulokoliw kasike, waneng aul kumun biliw so, aul beliw non yemgibiliw waneng iso, alik alik waneng bi kilelbi boliwka! I ki keko, nam fongate akate fon unokoliw kasike, i kal ilum fian fian mak kulokoliw te.^y ¹⁸ Beem mongom ete yu Sunbin-Got elo bokolewomeliw: ‘Suuk so aneng wa dim ete kaneko eisneng be kanelom tolome yo!', dangeko, kitil kuw bakalewboliwka!

¹⁹ Sunbin-Got em kawin dim kale kilke dukuse ding kabalak koleweko, ilum fian beem kaneloke ding dim elo uneko, diwkuw diwkuw kaneloke ilum fian fian mak beemdiw kanelinba keloke te. Kelei, ibik elote akati mesesem ilum beemdiw nam iti kaneloke te.^z ²⁰ Keko beli, Sunbin-Got e akalem wiin so amkoko, koyembe angin im ibolow elo fukunomele: ‘Ilum fian beem ding e tiak kele tewe, kunum waneng alik alik bi sak banimokoliw kai!', angbe kasike, e kal ilum keyemoke ding beelo sukum goto kelewoke te.

²¹ Beem ding dim bakate, mali kawtiw mak yulo bokoyemomeliw: ‘Mesaya e bakalete! Bakalete!', yangokoliw kate, yu kanelom im weng be kiliko, gelew bokoliw te! Itel bate! ²² Nimtew angom? Mali dasuw selew selew kawtiw mak kanelokoliw kasike. I yulo dasuw weng bokoyemomeliw: ‘Ne Mesaya nete te!', yangbomi, kitil so auk so eisneng banban mak kelokoliw te. Kesomi, fein ibolow so kunum waneng im dulum elote ‘Nu kitil keko, im fein ibolow be de mit da koyemuma!', angomi, kitil keko, ma ke ma ke keyemokoliw kate, Sunbin-Got e akalem wiin so galmose kunum waneng im ibolow fukunbe kasike, i ki keko, ilo ibolow teifululinba kebokoliw te.^a

²³ Yu kuteko, boliwka! Fein kaneloke eisneng be ne yulo kame kuw bokoyemsi te!', yangse kale.

Kawtiw Aul em Toloke Sang te.

²⁴ Yangsomi, iti weng mak bokoyemomele: ‘Beem kal anggil ilum fian teleko, iti unoke ding dim kabalak e, fongate akate

^w 13:14 Daniel 9:27; 11:31; 12:11 ^x 13:15 Iluk 17:31 ^y 13:17 Iluk 23:29

^z 13:19 Daniel 12:1; Fitew Dase 7:14 ^a 13:22 Fitew Dase 13:13

‘ataan takak em ailbe be daking kuanoke te.

Kayow akati ailinba kelei,^b

²⁵ fial akal abiil tикиn katem koleweko, fitulu atin mit mit kemei,
abiil katem em kitil keko, aulbe eisneng bebeit keko, fi atuk atuk
keloke te.’

²⁶ Keloke ding dim bakate, Kawtiw Aul ne kitil so auk so Kamok Fian
kesomi, yukam dim moko, abiil tикиn elote telii, yu nelo netemokoliw te.^c

²⁷ Beem ding dim bakate, Kawtiw Aul ne Sunbin-Got em yemdakamin
finik ilo abiil fe kawin fe kalo yamdalii, i uneko, nimin kunum waneng
ite mak nakalem wiin so galmoko, koyembi kunum waneng alik alik biilo
bongguko, alul mutuk makmak da koyembokoliw te.”, yangse kale.^d

Yesus em iti Toloke em Fakam Weng te.

²⁸ Yangeko, Yesus e fakam weng mak bokoyemomele: “Seil gilalomin ding
dim e, awon bolokbolok e gaaneme tewe, yu kal keliwete: Kame seil gilalomin
ding keme kai!”, angakabiliw te.^e ²⁹ Kaneko beli, beemdiw, kaneloke finganin
fian eisneng be kanele tewe, yukal kal keliwete: ‘Nem toloki ding dim e,
kame mewso kele te! E abisom dim kel mole kai!’, angboliwka! ³⁰ Feinka! Mali
beem kaneloke ding dim daso biliw kawtiw mak kuaninba kun so kal so biliw
akate, ‘Kaneloke!’, yangbi eisneng alik alik be fein keloke te. ³¹ Feinka! Abiil
so kawin so banimoke kate, nem weng bokoyemsi weng kale nam banimoke
cate, fein sunsun kuw boke te.”, yangse kale.

Weng Afak Kunum mak em Fakam Weng te.

³² Yangeko, iti weng makso bokoyemomele: “Nem toloki ding dim e,
mali kawtiw mak ‘Beem kayow ding ete te.’, ‘Beem itol ding ete te.’, nam
angiw te. Abiil tикиn kel alakabiliw Sunbin-Got em yemdakamin finik so,
Min nakalem so, alik nukati akokow so kebuluw te. Nem Aatim akalem
ete kuw nem toloki ding e kilele kal kebe te.

³³ Yu kilelbiko bomeliwi, ding fen boliwka! Nem toloki ding dim akal,
ataan kak ding akal, alik alik be yu akokow so kebiliw kasike!

³⁴ Yu nem fakam weng kale kililna!

Kamok kunum mak singam aneng mak elo unomin memen kese
kale. Kesomi, akalem weng afak kunum ilo gaayemei, i teliwi, e

^b 13:24-25 Aisaya 13:10; 34:4; Yoel 2:10,31; 3:15-16; Fitew Dase 6:12-13 ^c 13:26 Fitew
Dase 1:7 ^d 13:27 Matyu 13:41; Mak 13:32 ^e 13:28 Yesus e kale kel nanew fakam weng
mak bokoyemse kale. E Isalael kawtiw im kiskiw ^fik ais kuluko, fakam weng bokoyemse
kale. Gilil nam ding dim bakate, fik ais e tebel ais emdiw akalem kon kolewkabe te.
Kolewsomi, iti mamin ding mewso kele ding kabalak e, fik ais e emisik ais kesomi, kitil
keko, em kon e iti tebeko, dukukabe te. Kasike, Yesus e bokoyemomele: Fik ais em kon iti
tebeko, dukukabe ding kabalak e, kawtiw i kal keliwete: “Mamin ding kame mewso kele
kai!”, angakabiliw te.

akalem mesesem mesesem eisneng alik alik be im teing dim elo dukuko, ‘Yu atenembina!, yangomi, duyemse kale. Duyemeko, am abisom beem atebe kunum elo ‘Kilele atebolewka!', dangse kale.

³⁵ Beemdiw, yukal kilelsiko, kiin kiin dako, ateboliwka! Nimtew angom? Yukalem kamok em tolomin ding e yu akokow so kebiliw kasike. Mesik e kuinbele yako, kutiliw mutuk yako, kelfakabe yako, ataan silili ange ding yako,^f ³⁶ fongate akate teleko, yu akalbiliwi, e yulo yetemoke kasike.

³⁷ Yu kilelbi boliwka! Weng kale ne yulo bokoyemi kate, kunum waneng alik alik im gomet elo angbi kasike. Alik yu kilele kuteboliwka!", yangse kale.

Elo Alomin Weng Memen Kesiliw em Sang te.

14 ¹ Beem ding dim bakate, Isaelael kawtiw im ^belet wanin fasulinba wanakabiliw em kukuw gelewkabiliw ding so, ‘Abanggayemse Ding em fukunkabiliw ding so, alew ding beem mewso kele ding kese kale.

Beem ding dim bakate, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel so, akalem angin iso, Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum iso, i “Yesus elo aluma!”, angeko, elo aluweko, net kelomin yawal deiw fensiliw kale. ² Nimtew angom? I bokolomeliw: “Nu elo Abanggayemse Ding bakate kaim dim kel aluw tewe, kunum waneng i nulo yetemsomeliwi, nu im ibolow yemkalfolyemuwi, i weng ane ane kebomi, ganokoliw te!”, angsiliw kasike.

Waneng mak um Kanesu em Sang te.

³ Beli, Yesus e Betani abiw fong gel ka uneko, Saimon em am ka bise kale. Sua e, Saimon be ^bulul abung fian so keko, alenale kunum ete kale. Wanin wansiliw ding dim mak kabalak e, waneng mak Yesus em mit mewso teleko, on kisol so tum kaisiliw ok sen kamge unbe eisneng so mak de teleko, ok sen be kang kelewko, Yesus em kak dim ka buseleko, abolewsu kale. Sua e, waneng bu tum win fian fian mak kuluko, kamge so eisneng be wesu kate kale.^{g h} ⁴ Kaneko beli, mali ka biliw kunum waneng bi gal keumeko, digaka keumsomi, bokolomeliw: “Nimtew angom ete waneng kalu on kisol kulomin eisneng be tutu kelebu ya?⁵ Kamge eisneng kale dabaliasomi, wensomeluwi, tum win fian fian mak kuluko, em banim kawtiw ilo duyemeko, ilo dokoyemomin kis kate!”, ange ange kesomi, waneng buulo sakalala wangiliw kale. ⁶ Keko beli,

^f 13:35 Iluk 12:38 ^g 14:3 Aluwabamin kunum mak e itol makmak diwkuw diwkuw aluwsomi, aluwabamin beem tum win kuluko, dukusomi, on kisol eisneng be fein wenoke te. ^h 14:3 Iluk 7:37-38

Yesus e ilo bokoyemomele: “Yu ulo koumina! Nimtew angom ete yu waneng kaluulo ilum dukaumbiliw a? Usik nelo ken ati eisneng mak kenembu kale eli! ⁱ Em banim kawtiw i diwkuw diwkuw yuso bomeliwi, yu yom ibolow geleweko, ilo ken kukuw kukuyem kemokoliw kate, ne nam diwkuw diwkuw yuso bi te. ⁱ Waneng kalu fom kal dim kel kamge eisneng so kabiymkabiliw kukuw geleweko, kamge eisneng be kuluko, nelo memen kenembu kasike, nem kuanoki ding dim kabalak e, i ki keko, nelo sak fomkamin dim elo da konemokoliw te. ^j Yu kililina! Kunum waneng i uneko, Sunbin-Got em Weng Kal Ken Ati kale bakayem tem bakayem tem unokoliw aneng aneng angom alik alik ka e, kawtiw alik alik i um kananemsu kukuw kale kiliko, ibolow fukunokoliw te!”, yangse kale.

Sudas so, Maka iso, Weng Ki Tokosiliw em Sang te.

¹⁰ Beli, Yesus em kalun kel gelewakabiliw kunum biim mutuk e kunum mak em wiin e Sudas ete kale. E Iskaliot abiw kunum ke alenale kale. Beem ding dim bakate, Sudas e Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel so, akalem angin iso, alik alik biim mit mewso uneko, “Yesus elo yom teing dim daloki te!”, yangse kale. ¹¹ Yangeko, i em yangse weng beem dulum kalfongsomi, “Tum win mali mak kulo dukemokoluw te!”, dangsiliw kasike, e Yesus deeko, im teing dim dalomin deiw fense kale.

Fefe Wanin Wansiliw em Sang te.

¹² Beli, ‘Belet wanin fasulinba wanakabiliw Ding em emisik ding dim bakate, Isalael kawtiw i ikalem kukuw geleweko, ‘Abanggayemse Ding em [^]siwisiw men asiliw kale. Beem ding bakate, Yesus em gelewakabiliw kunum i elo bokolewomeliw: “Kamok kutaka! Ku nulo bokoyema! Nu nalo uneko, Abanggayemse Ding wanin wanomin memen kelokoluw a?”, dangsiliw kale. ^k ¹³ Dangiwi, e akalem gelewakabiliw kunum alew mak ilo bokoyemomele: “Kaso yu uneko, Selusalem abiw mutuk fian kawtem unoliwka! Kawtem uneko, ok sen king ti unbe kunum mak atemokoliw te. Atemeko, elo anggeleweko, em am unbe kalo yukati eso makuw unoliwka! ¹⁴ Unesomi, am kayak beelo bokolewomeliw: ‘Num kukuyemin kunum e kulo dakalalomele: Nakalem angin iso wanin wanoki em abin mak e nal kel a?’, kange kai!’, dangoliwka! ¹⁵ Dangiwi, e kasoyulo tикин so min so am beem memen kelewse tикин abin fian be kukuyemoke te. Kukuyemei, kasoyu ka kel wanin wanomin em mesesem mesesem eisneng be memen keloliwka!”, yangse kale. ¹⁶ Yangei, aso i abiw mutuk fian kalo uniwi, Yesus em yange weng be dem gilase kasike, i wanomin em mesesem mesesem eisneng alik alik be memen kesiliw kale.

ⁱ 14:7 Sawa Weng 15:11 ^j 14:8 Sion 19:40 ^k 14:12 Aneng Kolew 12:6

¹⁷Kesomeliwi, ataan tem dokong ange ding dim bakate, Yesus so, akalem kalun kel gelewkabiliw kunum iso, alik alik i am ka kel abin dim dak teinsomi, wanin wansiliw kale. ¹⁸Wansomeliwi, e bokoyemomele: “Yu kililina! Nukalem wanin wanbuluw mutuk kale kate, mak kunum mak nelo maka im teing dim da konemoke te.”, yangse kale.^l ¹⁹Yangei, i ibolow tiaktiak kesomi, ikalem dakalale dakalale kebomi, elo dakalako, bokolewomeliw: “Nem dulum elo nangbelew sako?”, dangsiliw kale.

²⁰Dangiwi, Yesus e yan weng bokoyemomele: “Kalun kel kunum yom mutuk dim neso teing deeko, aso nu makuw ^belet wanin kuluw kunum bete nelo maka im teing dim da konemoke te. ²¹Sunbin-Got e akalem fut ayem tem kel ‘Kaneloke te!’, angse kasike, Kawtiw i beem angse emdiw keko, Kawtiw Aul nelo kenemokoliw kate, nelo namdeko, maka im teing dim daloke kunum beem dulum elote kal ilum fian inkalso mak fitewoke te. Fitewoke kasike, e bokolomele: ‘Ibo ibo! Nimtew angom ete yem u nelo namkusu yake!’, angeko, oloke te.”, yangse kale.

²²Yangei, wanin wansiliw ding dim bakate, Yesus e ^belet wanin kuluko, Sunbin-Got elo “Weso! Seyo!”, dangesomi, fakal fakal kelewko, akalem gelewkabiliw kunum ilo duyemsomi, bokoyemomele: “Kale nakalem kal em kiskiw te. Yu kuluko, wanina!”, yangse kale. ²³Yangeko, e ^wain ok sen akati kuluko, Sunbin-Got elo “Weso! Seyo!”, dangesomi, ilo duyemei, alik alik i fein wansiliw kale. ²⁴Waniwi, e bokoyemomele: “Wain ok kale ‘Kawtiw banban yom dulum elo nakalem kaim buseleko, kuanoki te!’, angbi kitakamin weng beem kiskiw ete te.”^m ²⁵Yu nem weng kale kililina! Ne wain ok makso waninba keloki kate, deiw mak ding mak, Sunbin-Got em ^gawman ding dim kabalak e, ne iti wain ok wanboki te.”, yangse kale. ²⁶Yangesomelei, alik alik i Sunbin-Got elo sim kutilewsomi, abiw mutuk fian ka koleweko, ^Oliw amgu tикин kalo unsiliw kale.

Gelewkabiliw Kunum im Fawtuk Ayem Weng Kesiliw em Sang te.

²⁷Unsom, Yesus e akalem gelewkabiliw kunum biilo bokoyemomele: “Kanesom e, alik yu nem dulum elote ibolow bangbang kenemeko, nelo fein konemokoliw te. Nimtew angom? Sunbin-Got em fut ayem tem bokolomele:

‘Ne ^siwsiw yetebin kunum alii,

siwsiw angom alik alik i bayemeleko, alik alik i fon unokoliw te.’, angse kasike.ⁿ ²⁸Nem kuaneko, iti baba teinoki ding dim kabalak e, nemisik Galili aneng kalo unii, yu nem ibik elote tololiwka!”, yangse kale.^o ²⁹Yangei, Fita e yan weng mak bokolewomele: “Kamok kutaka!

^l 14:18 Sim Fut 41:9 ^m 14:24 Aneng Kolew 24:8; Selemaya 31:31-34; Sekalaya 9:11; 1 Kolin 10:16; Kibulu 9:20 ⁿ 14:27 Sekalaya 13:7 ^o 14:28 Matyu 28:16; Mak 16:7

Alik alik i fingeneko, kokemokoliw kate, nakalem ete kuw nam kokemi te!”, dangse kale. ³⁰Dangei, Yesus e yan weng bokolewomele: “Ku kilele kilila! Mesik kutiliw kabalak em kakaluk awon mak alew ding gaainba selei, ku alemsal ding keko, bokolomelew: ‘Ne Yesus elo akokow kebi te!’, angokolew te.”, dangse kale. ³¹Dangei, Fita e kitil weng mak bokolewomele: “Babo! Nete kuw kuso fang kelokoluw kate, kom wiin e nam wokiw da kokemi te.”, dangse kale. Dangei, Yesus em gelewkabiliw kunum alik alik bikati dangse weng bete ki weng kuw bokolewsiliw kale.^p

Getsemani ^Oliw Bol ka kel Kanese em Sang te.

³²Beli, Yesus so, akalem gelewkabiliw kunum iso, alik alik i makuw Getsemani ^Oliw bol elo unesomeliwi, e ilo bokoyemomele: “Yu kale kel teinoliwka! Nakalem ete uneko, Sunbin-Got eso weng bakam unoki te.”, yangse kale.^q ³³Yangesomi, Fita e, Sekow e, Sion e, alemsal kunum bite kuw yemde uneko, ibolow ilum fian mak kuluko, ibolow fukunin tiaktiak kebomi, ³⁴kunum alemsal biilo bokoyemomele: “Nakati kal anggil ilum fian mak kulusomi, kuanomin kis keli te. Yu kale kel teinbiliw etaka!”, yangse kale.^r ³⁵⁻³⁶Yangesomi, e ilo ka kel koyemeko, iti anung gel mak elo uneko, ka kel katin bukbuk kiinguen kau kawin dim dak teinsomi, Sunbin-Got elo bokolewomele: “Aatim kutaka! Kom kitil e atin kuw fian kasike, ku ki keko, kameem toloke ding dim be ‘Bakinemoka!’, dangolewka! Nem kuanomin so, betbet ilum kulomin so, be kuluko, konemolewka! Kate, ku kanelom nem ibolow ete kuw gelewokolew te! Kukalem ibolow ete kuw gelewolewka!”, dangse kale.^s ³⁷Dangesomi, uneko, akalem gelewkabiliw kunum im mit mewso uneko, yetemete: I kiin ok ilum fian fian kesomi, akalbiliwi, e ilo yetemse kale. Yetemeko, Fita elo bokolewomele: “Wee Saimon kutaka! Nimtew angom ete ku kitil kelinba keko, sukum ding kuw mak teininba kebelew a?”, dangse kale. ³⁸Dangeko, gelewkabiliw kunum alik bikati bokoyemomele: “Yu fongate akate teineko, Sunbin-Got eso weng bokolina! Mesik esik ibolow kimin wa mak teleko, yom ibolow tem elo toloke ding dim kabalak e, kimin wa be yulo ki koyemeko, yulo de mit da koyemoke kasike! Nimtew angom? Kawtiw im ibolow tem e ‘Mesesem kaneluma!’, angbiliw kate, im kal esik beit nam keko, nam kaneliw kasike.”, yangse kale. ³⁹Yangeko, iti uneko, Sunbin-Got eso suaem ki weng bakate iti dangse kale. ⁴⁰Dangesomi, iti akalem gelewkabiliw kunum biim biliw dim kalo uneko, yetemete: I kiin ok ilum fian fian kuw keko, iti akalbiliwi, e ilo yetemse kale. Yetemeko, ilo iti yemkalfolei, i baba teinsomi, weng banim kesiliw kale.

^p 14:31 Sion 11:16 ^q 14:32 Sion 18:1 ^r 14:34 Sion 12:27 ^s 14:35-36 Mak 10:38;
Sion 6:38

⁴¹ Kaneko beli, e ilo koyemeko, yemamas kel ding dim kabalak e, unsomi, iti akalem gelewkabiliw kunum im mit mewso uneko, atemete: I kait akalbin kuw kebiliwi, e ilo yetemeko, bokoyemomele: “Wee! Yu akalbin kuw kebiliwi e? Yu kililina! Kawtiw Aul nem kawtiw ibolow sili sili nam im teing dim da konemomin ding akati mewso kele te. ⁴² Kasike kame, yu teiniw kano, nu unuma! Nimtew angom? Nem maka im teing dim da konemomin kunum akati mewso mew tele kasike.”, yangse kale.

⁴³ Em yangbe ding dim bakate, i fein yetemiwete: Yesus em gelewkabe kunum Sudas so, kawtiw banban iso, alik alik i fongate akate talbiliwi, i yetemsiliw kale. Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel so, akalem angin iso, mali Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum iso, Isalael kawtiw im kak yetebiliw kunum iso, alik alik i kawtiw biilo yemdaliwi, i sakam dang atul nam so koung so fole fole talsiliw kale. ⁴⁴ Sua e, Sudas e kawtiw mali biilo bokoyemomele: “Nimin kunum ete ne beem mit meso uneko, falal kelewi tewe, yu kunum beelo auleweko, kilele sok so nit net keleweko, dabele unoliwka!”, yangse kale. ⁴⁵ Yangse kasike kame, e fongate akate Yesus em mit mewso uneko, falal keleweko, bokolewomele: “Kukuyemin kunum kutaka!”, dangse kale. ⁴⁶ Dangei, “Alum o!”, angeko, teliw kawtiw bi teleko, Yesus elo net aluweko, sok so teing net kelewsiliw kale.

⁴⁷ Keliwi, ka be kunum mak akalem sakam dang atul nam tiaktiak kuluko, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel em weng afak kunum mak beem kalun kak takas kelewse kale. ⁴⁸ Kelewei, Yesus e maka biilo bokoyemomele: “Ne ganbin kunum kebi sako? Bani, yakut mamtel kunum kebi kasike, yu on balam so teleko, nelo ‘Naluuma!’, angeko, teliw sako? ⁴⁹ Nimtew angom ete nem diwkuw diwkuw Sunbin-Got em am yol aneng kalo uneko, mali kawtiw ilo kukuyemkakawkabi ding dim kabalak e, yu teleko, nelo ‘Naluuma!’, nanginba kekabiliw a? Kate, Sunbin-Got em fut ayem tem beem bosiliw weng alik alik angom beelo ki kelomin beem mongom ete yu kame kanebiliw kasike.”, yangse kale.^t

⁵⁰ Yangei, akalem gelewkabiliw kunum alik alik i aneng be koleweko, fonsangin unsiliw kale. ⁵¹ Fonsangin unsiliw ding dim bakate, ilim kais nam minggise tanbel kunum mak Yesus elo gelew telbelei, i elo atemeko, auluwsiliw kate, ⁵² e akalem ilim be gulok im teing dim da koleweko, sak anggil kuw fon unse kale.^u

Elo Geelewsiliw em Sang te.

⁵³ Beli, i Yesus elo Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel beem am dim elo debele unsiliw kale. Em am kae, Sunbin-Got em am yol

^t 14:49 Iluk 19:47; 21:37; Sion 18:20 ^u 14:52 Kal kawtiw i fukuniwete: Tanbel kunum beem wiin e Sion Mak, fut kale bose kunum ete kale.

em kunum ayem sel so, akalem angin iso, Isalael kawtiw im kak yetebiliw kunum iso, Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum iso, alik alik i ka kel wensanbiliw ete kale.
54 Keko beli, Fita akati emikel kuw wokmo wokmo kemdili ibik ibik keemeko, yenggelew uneko, am yol em kunum ayem sel beem am watifokoko, am kayak beem weng afak kunum iso teinsomi, asolow ais mamyak mewso ka kel alse kale.

55 Keko beli, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel so, akalem angin iso, Isalael im kak yetebiliw kunum alik alik iso, alik alik i bonggusomi, mali kawtiw ilo bokoyemomeliw: “Yesus em kanese eisneng angom be alik alik nulo bokoyemomeliwi, nu diwatemuwete: ‘Be dasuw weng kai!’, angeko, elo fein geeeleweco, aluwi, e kuanoka!”, yangsiliw kale. Yangsiliw kate, elo alomin em mongom mak e i ateminba kesiliw kale. **56** Fein! Kawtiw demdem mak dasuw weng de teleko, bokosiliw kate, im yangsiliw weng be ki makmak kelinba kese kale. **57** Mali kawtiw mak teleko, funum weng mak bokolomeliw: **58** “Kunum be weng mak bokolomele: ‘Ne kawtiw im gesiliw am yol kale dakal dukuko, iti geko, yemamas kel ding kelei, iti mo kolewoke te. Kate kikis am yol be, teing so nam geli te.’, yangbelei, nu kilisuluw te!”, yangsiliw kale.” **59** Yangsiliw kate, im yangsiliw weng bakati ki makmak kelinba kese kale. **60** Kelei, kunum ayem sel be moko, Yesus elo dakalalomele: “Ku im geekembiliw weng beelo yan weng mak bokolinba keko, weng banim kelew sako?”, dangse kale. **61** Dangei, Yesus e elo yan weng mak bokolewinba keko, kimi angse kale. Angomi, kunum ayem sel be iti weng kitil weng mak bokoleweko, dakalalomele: “Kute katiw alakabe Sunbin-Got em Min ‘Mesaya kute sako?’, dangeko, dakalase kale. **62** Dangei, Yesus e yan weng bokolewomele: “Noya! Kate alik yu kililina!

Kawtiw Aul nem iti tolok ding dim kabalak e, yu nelo netemiwete:
 Ne kitil so auk so Sunbin-Got em yuk teing dim teinsomi,
 yukam dim kel moko, abiil katem elote telii, yu nelo netemokoliw
 te.”,

yangse kale.” **63** Yangei, kunum ayem sel be kaisuw fian keko, akalem ilim be finggel dukusomi, gaanomele: “Ai! Nu em wa angse weng mak em dulum elo ‘Nu kililuw kai!’, angbiliw kawtiw makso mak nam feneko, gaayemuwi, i tolokoliw te. Babo! **64** Kame akate, alik nu kililuwete: Kunum kale Sunbin-Got elo weng milewbe kasike! Kame yom ‘Kanelokoluw!’, angeko, ibolow fukunin be bokonemoliwka!”, yangse kale. Yangei, i yan weng bokolewomeliw: “Sunbin-Got elo weng milewbe kasike, nu elo aluwi, e kuanoka!”, dangsiliw kale.^x

^v 14:58 Sion 2:19-21 ^w 14:62 Daniel 7:13 ^x 14:64 Kunum Ayem 24:16; Sion 19:7

⁶⁵Dangeko, Yesus elo kasuk filat daleweko, em kiin net kolewsomi, an feiwsomi, dakalalomeliw: “Ku fein Sunbin-Got em bakamin kunum kebelew tewe, ku fein weng bokoko, kom ken feiwbe kunum beelo kaim dim fitewoka!”, dangko, elo an feiwsiliw kale.

Fita e Yesus em Wiin Okiw Dase em Sang te.

⁶⁶Beli, Fita akati am yol em kunum ayem sel beem am wati mamget kabalak kel mali am kayak em weng afak kunum iso ka kel bise kale. Ka kel iso bise ding dim bakate, kunum ayem sel em weng afak waneng mak Fita em mit mewso teleko, ⁶⁷atemute: E asolow ais tulube mamyak mewso mobelei, u elo atemeko, bokolewomeliu: “Ku Nasalet abiw kayak Yesus eso kakawkabelew kunum kute te!”, dangsukele. ⁶⁸Dangui, e dasuw yan weng fian mak bokoumomele: “Wee! Ku nimtew nangbelew a? Ku nelo sak dasuw weng bakanembelew kai!”, wangse kale. Wangesomi^y, uneko, wati ges abisom dim ka kel mose kale. ⁶⁹Em mose ding dim bakate, weng afak waneng bu mali kawtiw ka biliw biilo bokoyemomelu: “Kunum bakati Yesus beso kakawkabiliw kunum im mak kunum ete te.”, yangsu kale. ⁷⁰Yangui, Fita e Yesus em wiin iti okiw dalewse kale. Kanesomelei, duk tew kele dim bakate, mali Fita em mewso mobiliw kawtiw ikati bokolewomeliu: “Itel fein te! Ku Yesus beem angin kunum kute te! Ku Galili aneng fian kayak kasike!”, dangsiliw kale. ⁷¹Dangiwi, Fita e atin kuw kitil weng fian kuw bokoyemomele: “Itel ne fein weng bokolinba keli tewe, Sunbin-Got e nelo atin kuw nenoke te! Yu kililina! Ne nangbelew kunum beelo atin kuw akokow kebi te!”, yangse kale. ⁷²Em yangbe ding dim bakate, awon kakaluk e emteben ding^z gaanse kale. Em gaane ding dim bakate, Fita e Yesus em dangse weng be ibolow fukunete: “Awon kakaluk e auk teben ding gaaninba selei, ku nem wiin alemsal ding kel okiw danemokolew te!”, dangei, e ibolow fukunomelei, yol angesomi, inkal keko, sakik kuluko, amemin fian fian makuw amese kale.

Failat e Yesus elo Geelewse em Sang te.

15 ¹Beli, aneng daneko, kutim ding dim bakate, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel so, em angin iso, Isalael kawtiw im kak yetebiliw kunum iso, Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum iso, Isalael kawtiw im kak yetebiliw diwyemin kunum iso, alik alik bi bongguko, weng bokolew bokolew kesiliw kale. Keleko, Yesus elo sok nit net kelewsomi, debeleko,

^y 14:68 Mali Gilik weng fut mak kale kel fut tem boko, bolomeliw: “Beem dim kabalak e, kakaluk awon ganse kale.” ^z 14:72 Mali Gilik weng fut mak kale kel weng “emteben ding” bokolinba kekabiliw te.

aneng beem kamok keko, yetebe kunum Failat^a em teing dim elo da kolewsiliw kale.^b

²Keko beli, Failat e Jesus elo dakalalomele: “Ku fein Suda kawtiw im emisik kamok fian kebelew kunum kute ye?”, dangei, Jesus e yan weng bokolewomele: “Kukalem ete kuw bokolew besike.”, dangse kale.

³Dangesomelei, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel so, em angin iso, alik alik i Jesus elo geelewemin weng banban geelewsiliw kale.

⁴Geelewsomeliwi, aneng beem kamok be Jesus elo dakalalomele: “Wee kutaka! Im geekembiliw weng fian be fein bani ba? Ku yan weng so banimew sako?”, dangeko, dakalase kale. ⁵Kate, Jesus e yan weng makso bokoyeminba kese kasike, Failat e yol angeko, ibolow tem tem kesomi, fukunse kale.^c

⁶Beli, aneng beem kamok be akalem kukuw geleweko, Isalael kawtiw im ‘Abanggayemse Ding fukunkabiliw ding dim bakate, ka biliw kawtiw im ibolow geleweko, sok am tem da kolewse kunum mak elo sak kut da koyem kemale kale. ⁷Beem ding dim bakate, Ulom abiw mutuk fian em wonuk so kunum iso ganakabiliw kunum mak alenale kale. E mali kawtiw mak ilo yese kasike, i elo sok am tem da kolewsiliw kale. Em wiin e Balabas ete kale. ⁸Keko beli, kawtiw i teleko, Failat elo bokolewomeliw: “Ku kukalem kukuw gelewko, sok am tem da koyemkabelew kunum mak kame kut elo kolewolewka!”, dangsiliw kale. ⁹⁻¹⁰Keko beli, Failat e kal kelete: “Kunum ayem sel so, akalem angin iso, kunum alik alik bi Jesus elo gal keleweko, ibolow mesem kelewbiliw kasike, i elo maka im teing dim dalomin ibolow kebiliw kai!”, angse kasike, e ka kel wensankabiliw kawtiw ilo bokolomele: “Yu kalfongiw tewe, ne Suda kawtiw yom emisik kamok fian kale kut da kolewoki te.”, yangse kale. ¹¹Yangse kate, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel so, akalem angin iso, alik alik i ka biliw kawtiw biim ibolow be silimoyemeko, ilo bokoyemomeliw: “Yu ‘Balabas elo kut da kolewa!, dangoliwka!’, ange ange kesomi, bokoyemsiliw kale.^d ¹²Kaneko beli, Failat em “Suda kawtiw yom emisik kamok fian Jesus em dulum elote ne nono keloki ya?”, yangse ding dim bakate, ¹³i yan weng bokolewko, gaanomeliw: “Jesus elo sil bikiko, ais dim alina! Alina!”, dangeko, gaansiliw kale. ¹⁴Gaaniwi, e bokoyemomele: “Nimtew angom ete? E nomin mamtel mak kese ya?”, yangse kate, i sakalaw fian kesomi, fian kuw gaanomeliw: “Babo! Jesus ete kuw ais dim sil bikisomi, elo alina! Alina!”, dangsiliw kale. ¹⁵Dangiwi, Failat e kawtiw im gaaneko, yangbiliw weng be fein kiliko, “Im ibolow fukunin ki keyemoki kai!”, angeko, gelewse kale. E Balabas beelo sak kut da

^a 15:1 Ulom abiw mutuk fian em emisik kamok fian e Failat beelo dabalaleko, “Isalael aneng fian beelo kilele atebamomin una!”, dangeko, wiin so kunum kelewse kale.

^b 15:1 Iluk 22:66 ^c 15:5 Aisaya 53:7; Mak 14:61 ^d 15:11 Kalan Kunum 3:13-14

kolewsomi, Yesus esik wonuk so kunum im teing dim da kolewsomi, bokoyemomele: “Yu elo sok so bitit butut keleweko, an feiweko, ais dim sil biki kolewinal!”, yangse kale. Yangei, i em weng kiliko, gelewko, Yesus elo sok so bitit butut keleweko, kolewsiliw kale.

Wonuk so Kunum im Desi Kelewsiliw em Sang te.

¹⁶ Kolewsomi, i Yesus elo debeleko, ikalem kak kunum im am ka kel kolewsomi, wonuk so kunum alik alik ilo ka kel wensansomeliwi, ¹⁷i Yesus elo desi keleweko, kak kunum atew kelewsomi, ilim olol nam mak minggileweko, beng ningning sok atew mak kak balam atew em kak dim falal kelewsiliw kale. ¹⁸Keleweko, weng minin fian mak milewsomi, bokolewomeliwi: “Suda kawtiw im emisik kamok fian kutaka! Got alik i kulo bamki so kekemokoliw te!”, dangsiliw kale. ¹⁹Dangesomi, i koung kuluko, em kak dim feiw kolewsomi, kasuk dil dalewsomi, em mit mewso kel kawin dim elo katin bukbuk angeko, gatak wakas kesiliw kale. ²⁰Kesomi, ilim olol nam be iti guluko, iti akalem ilim minggilewsomi, elo ais dim sil biki kolewomin debele unsiliw kale.

Ais Dim Sil Bikiko, Asiliw em Sang te.

²¹ Beli, im unsiliw ding dim bakate, wonuk so kunum bi Sailini abiw mutuk fian em kayak Saimon atemsiliw kale. E Ulufus so, Aleksandel so, aso biim alew ete kale. E akalem musun koleweko, abiw mutuk fian kalo telei, i elo atemsiliw kale. Atemomi, Saimon elo bokolewomeliwi: “Ku Yesus em ais kale daok keleweko, de una!”, dangeko, kitil kelewsiliw kale.^e

²² Keko beli, alik i uneko, aneng mak em wiin e Golgota kalo unsiliw kale. Wiin beem mongom e kanekote: “Kuanse Kunum em Kak Kun”.^f

²³ Kalo unesomeliwi, i Yesus elo “Wain ok demenuw kano, betbet fong gel keloka!”, angbiliw eisneng so demensiliw kate, e waninba keko, kolewei, ²⁴i elo ais dim sil biki asiliw kale. Asomeliwi, i Yesus em ilim fan be “Kuluma!”, angomi, bonge bonge kelewsiliw kale. I tum takak so kikinin mak kikinsomi, Yesus em ilim beem deiw ete amen amen kuw kelewsiliw kale.^g

²⁵ Beem ding dim bakate, teiw kel ding kutim kabalak kel kese kale. ²⁶ Keko beli, i ais kok mak Yesus em kak ful dim beelo kulfliko, dukusiliw kale. Ais kok beem dim e i elo geelewomin em mongom be fut tem kel bolomeliwi: “Yesus be Suda kasel im emisik kamok kunum ete te!”, angeko, bosiliw kale.

²⁷⁻²⁸ Kanesiliw ding dim bakate, kunum mamtel kunum alew mak Yesus eso ikati ikalem ais dim kel sil biki yesiliw kale. Mak e Yesus

^e 15:21 Ulom 16:13 ^f 15:22 Aneng ka kuanse kunum em kiinguem akate tew kasike.

^g 15:24 Sim Fut 22:18

em yuk teing dim elote, mak e em awan teing elote koyemsiliw kale.^h 29-30 Koyemsomeliwi, mali kawtiw i teleko, Yesus atemsomi, kak so bulu bulu angeko, tong milewsomeliwi, bokolewomeliw: “Wee kutaka! Ku Sunbin-Got em Min tewe, kukalem elo dokokemolewka! Sua e ku bokolomelew: ‘Ne Sunbin-Got em am yol dakal dukuko, alemsal ding keko, iti geko, molokite!’, yangeselew kasike. Kasike kame, ais el koleweko, kawin dim malak mit tololewka!”, dangsiliw kale.ⁱ 31 Dangiwi, Sunbin-Got em am yol em kunum ayem sel so, akalem angin iso, Sunbin-Got em kukuyemin weng kalem aulewko, kukuyemkabiliw kunum iso, alik alik bikati weng miliewsomi, bokolewomeliw: “Kutaka! Ku mali kawtiw mak ilo dokoyemkabelew kate kame, kukalem akal dokokemoka! 32 Ku ^Mesaya, Isalael kawtiw num emisik kamok fian kute kasike kame, ku fongate akate ais el koleweko, kawin dim malak mit tololewka! Mit telew kano, nu katemeko, nukati ‘Fein!', kangokoluw te!”, ange ange kelewsiliw kale.

Kelewiwi, Yesus em yuk teing dim elo dukusiliw kunum akal, em awan teing dim elo dukusiliw kunum akal, mamtel kunum alew bikati weng milewsiliw kale.

Atin Kuw Kuanse em Sang te.

33 Beli, ataan mutuk doung ange ding dim bakate, aneng be mililiw mutuk fian mak kesomi, uneko, ataan fuwkel ange ding dim e^j, iti felet angse kale. 34 Beem ding dim bakate Yesus e kitil weng mak gaaneko, bokolomele: “Eloi, Eloi, alama sabaktani?”, angse kale. Angse weng beem mongom e kanekote: “Nem Sunbin-Got kutaka! Nimtew angom ete ku ibik kunemew a?”^k 35 Keko beli, mali ka kel moko, atebiliw kawtiw i em gaanse weng be kiliko, bokolomeliw: “E Sunbin-Got em bontem dim bakamin kunum Elia elo gaalewbe sako!”, ange ange kesiliw kale. 36 Keliwi, mak e fongate akate uneko, yesum atew eiseng mak ^wain ok sen tem kabalak bubulow keleweko, ais kaung dim wakalako, Yesus elo wain ok atul nam be demense kale. Demeneko, bokolomele: “Wee! Nu Sunbin-Got em bontem dim bakamin Elaisa beem toloke ding fenbuluw te! E teleko, dokoleweko, kabalak da kolewoke yake, bani ba yake!”, angeko, bokose kale.^l 37 Bokose kate, Yesus e gaanin fian kuw mak kebe ki, atin kuw kuanse kale.

38 Kuanse ding dim be, Sunbin-Got em am yol em ilim ayem fian^m be kalat katiw une, kalak une dakaleko, amen amen kuw kese kale.

^h 15:27-28 Aisaya 53:12 ⁱ 15:29 Sim Fut 22:7; 109:25; Mak 14:58 ^j 15:33 Ding dim be, ataan kak em fubelet angeko, yemamas elo atew kese kale. ^k 15:34 Sim Fut 22:1

^l 15:36 Sim Fut 69:21 ^m 15:38 Ilim fian be Sunbin-Got em am yol elo awet so fokong alew so kolewse kale. Fokong mali mak be Sunbin-Got akalem ete kuw kese kasike, mali kawtiw i kalo uneko, ateminba kemaliw kale.

³⁹ Kaneko beli, ka mobele wonuk so kunum im kak kunum be “Yesus e ais dim kel kuane kai!”, angeko, atemomi, bokolomele: “Ibo! Kunum be fein Sunbin-Got em Min ete kale!”, angkale.

⁴⁰ Angesomeliwi, waneng banban mak ka biliw kate, kanese eisneng beem dulum elote singam tew keko, atemsiliw kale. Waneng mak u Malia, Makdala abiw mutuk fian em alenalu waneng ute kale. Mak u emteben Sekow so Yosetosⁿ so, aso im auk Malia ute kale. Mak u Salome ute kale.^o ⁴¹ Sua kel e, waneng bi Yesus elo gelewsomi, Galili aneng fian koleweko, elo dakalewaliw wanggel ke alenaliw kale. Wanggel biso mali waneng banban iso, alik alik i makuw Yesus elo gelewko, Selusalem abiw mutuk fian kawtem unsiliw kale.

Fom e Tum Tem Dukusiliw em Sang te.

⁴² Beem kuinbele ding dim bakate, finengdakamin ding Sabat em memen kemin ding kelei, Sabat ding e mewso kese kale. ⁴³ Keko beli, kiol kuw kunum mak alenale kale. Kunum beem wiin e Yosew ete kale. E Sudia aneng fian em abiw mak Alimatea beem kunum ete kale. E Suda kawtiw im kak kunum kebomi, Sunbin-Got em ^gawman ding fenko, alenale kale. E kalaing kuw keko, Failat em mit mewso unecko, bokolewomele: “Ne ki keko, Yesus em fom kulam unoki ye?”, dangse kale. ⁴⁴ Dangei, Failat e ibolow tem tem keko, “Yesus e fein kuan keembe sako?”, angeko, wonuk so kunum im kak kunum elo gaalewei, e telei, e elo dakalalomele: “Yesus e atin kuw kuan keembe, mani ba yo?”, dangse kale. ⁴⁵ Dangesomi, Yesus em atin kuw kuanse sang be kilele kilisomi, em fom be Yosew em teing dim kel dulewse kale.

⁴⁶ Dulewiwi, Yosew e ilim fian mak wesomi, Yesus em fom be malak dako, falal kelewsomi, fomkamin dim mak elo debeleko, gotosiliw tum tem ka kel dukuse kale. Dukusomi, fomkamin beem abisom dim elote tum sel mak bulbulun de unecko, em abisom dim ka net kelewse kale.

⁴⁷ Yesus em fom dukusiliw ding dim bakate, Makdala abiw mutuk em waneng Malia uso, Malia Yosetos^p em auk uso, waneng alew bi “Yesus em fom be nal kel dukuloke yake?”, angeko, kanese be kilele atebiliw ete kale.

Finik so Teinse em Sang te.

16 ¹Beli, finengdakamin ding Sabat em banimse ding dim bakate, Makdala abiw waneng Malia so, Sekow em auk Malia uso, Salome uso, waneng min bi kamge eisneng wesomi, “Yesus em fom

ⁿ 15:40 Dem kawtiw im fukunin e kanekote: Yosetos beem fein wiin e Yosew ete te.

^o 15:40 Iluk 8:2-3 ^p 15:47 Dem kawtiw im fukunin e kanekote: Yosetos beem fein wiin e Yosew ete te.

kal dim elo kamge eisneng so dolok dolok kelokoluwka!”, angeko, fomkamin dim unomin memen kesiliw kale. ²Keko beli, emisik ding keko, aneng daneko, kutim mililiw dane ding bakate, waneng bi Yesus em fom tum tem dukusiliw dim elo unsiliw kale. ³Im unsiliw ding dim bakate, i bokolew bokolew kelomeliw: “Kante nulo dokoyemeko, tum tem beem kasi kolewsiliw tum sel beelo bulbuluneko, bo kelope ya?”, ange ange keko, ibolow tiaktiak kesiliw kale. ⁴Nimtew angom? Tum be fian sel kasike. Im kanekabiliw ding dim bakate, i atemiwete: Tum tem beem bontem elo net kolewsiliw tum fian be bulbuluneko, belei, i atemsiliw kale. ⁵Atemeko, tum tem kawtem uneko, kunum tanbel ilim kais nam so mak yuk teing em dulum elote teinbelei, i atemeko, yol angsiliw kale. ⁶Angiwi, kunum be bokoyemomele: “Wee yutaka! Yu kanelom yol angokoliw te! Yu Nasalet abiw mutuk kayak keko, ais dim sil bikisiliw Yesus elo fenem talbiliw te! Kate, yu em dukusiliw abin kale atemina! E kale koleweko, iti baba teineko, unembe kasike. ⁷Kame yu fongate akate uneko, akalem gelewkabiliw kunum so, Fita eso, alik biilo weng kal duyemoliwka! Yu ilo bokoyemomeliw: ‘Sua kel akate, Yesus e bokoyemomele: ‘Nemisik uneko, Galili aneng ka kel yom ding fenoki te!', yangse kasike kame, yu kalo uneko, em fukun unoliwka!', yangina!', yangse kale.⁸ Yangei, i yol yol angeko, walwal kesomi, fonagte akate ka koleweko, fon unsiliw kale. Fon unesomi, finganin fian mak keko, mali kawtiw mak ilo kanese eisneng be bokoyeminba kesiliw kale.

⁹Beli, Yesus em iti baba teinse ding dim bakate, emisik ding em kutim dane ding kese kale. Kelei, emisik ding kabalak e, Yesus e Makdala abiw waneng Malia um kiin dim kel fitewse kale. Sua e, ben kel aneng matil um dim biliwi, e ilo takala koumse kale. ¹⁰Waneng bu uneko, eso kakameliw kate kame fom am bomi, amebiliw kunum waneng ilo weng kal ken be bakayem unsu kale. ¹¹Bakayem uneko, “E baba teinei, ne elo atemi te!”, yangsu kate, i um yangu weng be kilisomi, ibolow fein wanginba kesiliw kale.

¹²Keko beli, Yesus e akalem kal anggil famdeko, akalem kunum alew mak im kiin dim e fitewse kale. Beem ding dim bakate, aso i kut kel kakabiliw ete kale. ¹³Kanesomi, Yesus em angin mali kunum waneng ilo weng kal be bokoyemsiliw kate, i im yangiw weng bakati kiliko, ibolow fein yanginba kesiliw kale.

Kalan Weng Bakayemin em Aluwbamin Duyemse em Weng te.

¹⁴Beli, deiw mak ding mak kabalak e, Yesus em guel kel gelewkabiliw kunum im wanin wanbomi, teinsiliw ding dim bakate, Yesus e im dim

⁹ 16:7 Matyu 26:32; Mak 14:28 ¹⁰ 16:9 Mali kal kawtiw i fukuniwete: Teiw uneko, mali em duan kabalak uneko, atuk be Mak ete ba, kate, nanew kunum mak fut tem kel bose kale.

fitewse kale. Fitewsomi, ilo sakalala angeko, ktil weng mak bokoyemse kale. Nimtew angom? I mali im “Yesus e iti baba teinei, nu elo atemsuluw tel!”, yangsiliw weng kal beelo ibolow fein danginba kesomi, ibolow kau aangsiliw kasike.^s ¹⁵E bokoyemomele: “Yu abiil fe, kawin fe unesomi, Sunbin-Got em Weng Kal Ken Ati be kunum waneng angom alik alik ilo bakayem tem bakayem tem unemoliwk!^t ¹⁶Mali kunum waneng i yom weng kiliko, ibolow fein dangbiliw kasike, yu ilo ok da koyemiw tewe, Sunbin-Got e kanebiliw kunum waneng im kuankemin kakabiliw deiw be bul gewsi okilewsomi, ilo akalem finik so bin deiw mo koyemoke te. Kate, mali ibolow fein yanginba kebiliw kawtiw i yan wa mak kuluko, weing dong tem unokoliw te.^u ¹⁷Yu kililina! Ne auk so kitil so eisneng banban mak ‘Fein’, nangbiliw kunum waneng im dim keloki te. I nakalem wiin dim kel aneng matil takala kolewsomi, nanew weng sin so bakamokoliw te.^v ¹⁸Ikalem teing so, sokyan kimon so aluweko, kimon so wanin waniw tewe, kuanomin eisneng be ilo nam yene te. Kate, i ikalem teing be mali wakamin so kawtiw im dim dukuliw tewe, kawtiw biim wakamin be fein banimoke te.”, yangkale.^w

¹⁹Yangesomelei, Sunbin-Got e Kamok Fian Yesus beelo abiil tикин elo kulu debeleko, akalem kitil so yuk teing dim elo tein kolewse kale.^x

²⁰Keko beli, akalem gelewkabiliw kunum i em yangse weng be kiliko, geleweko, Sunbin-Got em Weng Kal Ken Ati be aneng aneng angom elo debele unsiliw kale. Debele unsiliw ding dim bakate, Kamok Fian e im teing dim kel aluwei, kitil so auk so eisneng biim bakayembiliw weng be fein kuw kelewsomi, kitil kuw kelewkae kale.^y

^s 16:14 1 Kolin 15:5 ^t 16:15 Kalan Kunum 1:8 ^u 16:16 Kalan Kunum 2:38

^v 16:17 Kalan Kunum 2:4; 8:7 ^w 16:18 Iluk 10:19; Kalan Kunum 28:3-6 ^x 16:19 Kalan Kunum 1:9-11; 2:33-34 ^y 16:20 Kalan Kunum 14:3; Kibulu 2:3-4